

ЎЗБЕКИСТОНДА — ОЛИЙ ТАЪЛИМ —

Высшее образование в Узбекистане
Higher education in Uzbekistan

илмий, ўқув-услубий, таҳлилий журнал

№2 2022 йил

ISSN 2181-3051

www.edujournal.uz

 /eduuzrasmiy

 /edu.uz

 /eduuz

 /eduuz

*Кимниким устоди йўқ,
ҳеч бир ишин бунёди йўқ,*

*Маъни йўлида ғарибдир,
кимниким устоди йўқ.*

Жалолиддин Румий

ЎЗБЕКИСТОНДА — ОЛИЙ ТАЪЛИМ —

Таҳрир кенгаши раиси:
Абдуқодир Тошқулов
Ўзбекистон Республикаси Олий ва
ўрта махсус таълим вазирлиги

Бош муҳаррир:
Шухрат Ёқубов
Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва
илғор технологияларни татбиқ этиш маркази директори

Таҳрир кенгаши аъзолари:
Оқил Салимов
Рустам Холмуродов
Қаландар Абдурахмонов
Комилжон Каримов
Раҳимжон Ҳақимов
Абубакр Ўразов
Марат Раҳматуллаев
Садоқат Махсумова
Садоқат Самандарова
Алишер Сабриев
Улуғбек Асроров

Дизайнерлар:
Саиджалолхон Ғозиев
Муҳаммад Йўлдашев
Шерзод Собиров

Манзил: Тошкент шаҳри,
Шифонур кўчаси, 75-уй

Сайт манзили:
www.edujournal.uz

Электрон почта:
rmxat@edu.uz

Телефон:
(+998 71) 207-03-43 (125)

Журнал Ўзбекистондаги олий таълим
муассасаларига тарқатилади.

Муассис:
Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги,
Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва
илғор технологияларни татбиқ этиш маркази.

Журнал Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси
ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигидан
1495-рақамли гувоҳнома билан
29.12.2021 санасида рўйхатдан ўтказилган.

Адади 5 000 нусха.

«Sano-standart» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.

Буюртма рақами: 59

Манзил:
Тошкент шаҳри, Олмазор тумани,
Широқ кўчаси 100-уй.

Телефон:
71 228-07-96

Факс:
71 228-07-95

МУНДАРИЖА:

ЎҚУВ-УСЛУБИЙ ЖАРАЁН

- 2** **Комилжон Каримов.** Олий таълимда кредит-модуль тизими: асос ва амалий тажрибалар аҳамияти

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ИСТИҚБОЛЛАРИ

- 7** Республика олий таълим кенгашига янги вазифалар юкланди (Одил Абдурахмонов билан суҳбат)
- 13** **Шухрат Ёқубов.** Тизим тараққиётини тадқиқотлар таъминлайди

ТАЖРИБА

- 21** **Ўктам Саломов.** Спин-офф корхоналари Олий таълим муассасалари иқтисоди ва нуфузини оширади
- 30** **Баҳодир Мирзаев.** Олий таълимнинг ривожланиш истиқболлари
- 37** **Ахмед Реймов.** Ислохотлар – таълим самарадорлигининг асосий мезони
- 42** **Нодир Ҳайдаров.** Энг катта бойлик бу – ақл-заковат ва илм
- 47** **Баҳром Мирқосимов.** Халқаро ва миллий тажриба уйғунлиги
- 51** **Шерзод Мустафоқулов.** Замонавий тенденциялар билан академик мукамаллик сари

ХОРИЖДА ТАЪЛИМ

- 56** **Садоқат Самандарова.** Таълим сифатини ошириш университетларнинг ўз қўлида (Раҳимжон Абдуғофуров билан суҳбат)
- 61** **Дилшода Раббимова, Диёр Умаров.** Буюк Британия олий таълим муассасаларининг ўзига хослиги нимада?

МАЪНАВИЯТ

- 65** **Лазиз Мингишов.** Олий таълим муассасаларида маънавий-маърифий ишлар: муаммо ва ечимлар

ЁШЛАР МИНБАРИ

- 70** **Садоқат Махсумова.** Фаол, ташаббускор ва омадли бўлишнинг сири нимада?

ТАҲЛИЛ

- 77** **Акбар Эшмуродов.** Олий таълим муассасаларида ахборот-ресурс марказлари фаолияти тўғри йўлга қўйилганми?

ТАДҚИҚОТ

- 84** **Тадқиқот.** Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази
- 93** **Дилмурад Маматов.** Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини кенгайтириш

Комилжон КАРИМОВ,

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълими вазирининг биринчи ўринбосари, сиёсий фанлар номзоди

Олий таълимда кредит-модуль тизими: асос ва амалий тажрибалар аҳамияти

Сўнгги йилларда мамлакатимиз олий таълим тизимида кредит-модуль атамаси кенг қўлланилмоқда. Бир янги тажрибанинг амалиётга кириб келиши ва қабул қилиниши, қолаверса, сингишиб кетиши осон эмас. Жумладан, кредит-модуль тизими ҳам шу кунга қадар Ўзбекистон олий таълим тизимига буткул бегона тушунча эди. Шу боис, аввало, кредит-модуль қандай тизим, унинг моҳияти, қутилиётган натижа, қўзланган мақсад ҳақида тўла тасаввурга эга бўлиш олий таълим тизимига алоқадор ҳар бир мутахассиснинг касбий бурчи саналади.

Кредит-модуль тизими ўқитишнинг модуль технологиялари жамланмаси ва кредит ўлчови асосида баҳолаш мезони ҳисобланади. Уни бир бутунликда олиб бориш серқирра, мураккаб ва тизимли жараён.

Кредит-модуль тамойилида иккита асосий масалага аҳамият берилади:

талабаларнинг мустақил ишлашини таъминлаш;

талабалар билимини рейтинг асосида баҳолаш.

Мазкур тизим 1869 йилда Гарвард университети президенти, Америка таълимининг таниқли арбоби Чарльз Уильям Элиот “кредит соати” тушунчасини истеъмолга киритиши билан юзага келди. Шундай қилиб, 1870-1880 йилларда кредит соатлари билан ўлчанадиган тизим жорий этилди.

Ўқиш ва ўқув дастурларини кредит-модуль асосида ўзлаштириш талабаларга илм олиш жараёнини мустақил режалаштириш, унинг сифатини назорат қилиш, таълим технологияларини такомиллаштириш учун қулай имконият яратди.

Дунёда кредит-модуль тизимининг тўртта модели мавжуд:

АҚШ кредит тизими (USCS);

Европа мамлакатлари кредит тизими (ECTS);

Осиё-Тинч океани мамлакатлари кредит тизими (UCTS);

Буюк Британия кредит тизими (CATS).

Мамлакатимиз олий таълими тизимига Болонья декларацияси тажрибасидан келиб чиқиб, Европанинг ECTS модели жорий қилинди.

Миллий тажрибага татбиқ

Бунинг учун, биринчи навбатда, мустақам ҳуқуқий пойдевор қўйилди ва синов муддати асосида тажрибалар олиб борилди. Дастлаб Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 24 июлдаги “Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университетида кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”-ги қарорига кўра, Тошкент ахборот технологиялари университетида кадрлар тайёрлаш бўйича ўқитишнинг кредит тизими жорий этилди.

Сўнгра олий ва ўрта махсус таълим вазирининг 2020 йил 30 июндаги буйруғига мувофиқ, 2020-2021 ўқув йилида республика олий таълим муассасаларининг 35 тасида ўқув жараёни кредит-модуль тизимига ўтказилди.

Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг 2021 йил 16 июлдаги буйруғига биноан, 2021-2022 ўқув йилидан республикадаги барча давлат олий таълим муассасалари ва уларнинг филиалларида ўқув жараёни кредит-модуль тизими асосида ташкил этилди. Республикадаги 144 та олий таълим ташкилотининг 104 тасида (шундан 14 таси нодавлат, 26 таси хорижий олий таълим ташкилоти филиали) эса олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари классификатори бўйича кадр тайёрланади.

Кредит-модуль тизими бизга нима беради?

Ушбу тизим ўқув жараёнида шаффофлик, прагматизм ва талабага йўналтирилган таълимни ташкил этиш имкониятини яратади. 2021-2022 ўқув йилидан кредит-модуль тизимининг жорий этилиши таълим сифатини ошириш ҳамда рақобатбардош кадрлар тайёрлашда муҳим роль ўйнайди.

Профессор-ўқитувчилар учун кредит-модуль тизимининг афзалликлари:

олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчиларининг бошқа мамлакатдаги ҳамкасблари билан ўзаро илмий ва амалий ҳамкорлик қилишига кенг йўл очади;

фаннинг бир қисmini маҳаллий, иккинчи қисmini чет эллик ўқитувчи ўтиши имконини беради;

ECTS тизимида фаолият юритаётган маҳаллий ва халқаро олий таълим муассасалари ўртасида ўзаро ўқитувчилар алмашинуви (Academic staff exchange) имкониятини яратади.

Кредит-модуль тизимининг талабалар учун афзалликлари:

Талабанинг бир мамлакат олий таълим муассасасида олган дипломи бошқа бир давлат олийгоҳлари томонидан ҳеч қандай ортиқча ҳужжатларсиз тан олинади. Бу тизимда танлов фанларининг қўплиги иш берувчи талабидан келиб чиққан ҳолда мутахассис тайёрлаш имкониятини беради. Ўқув дастури, маъруза, семинар ва амалиётларнинг салмоғи, уларни тугатгандан кейин бериладиган кредитлар сонига қараб осонроқ баҳоланиши мумкин.

Шунингдек, кредит-модуль тизимида қуйидаги хусусиятлар кўзга ташланади:

- талабалар мустақил ҳаракат қилишни ўрганишади;
- уларда танқидий ва аналитик фикрлаш қўникмаси шаклланади;
- масъулият ва ўзига ишонч ҳисси ортади;
- ўз олдига аниқ мақсад қўйиб, қатъият билан ҳаракатланади;
- талаба ўзи қизиққан соҳасидан келиб чиқиб, касбий камолоти учун зарурий фанларни танлаб ўқиш имтиёзига эга бўлади;
- талаба ўқитувчини танлаш имкониятини қўлга киритади.

Яъни кредит-модуль тизими талабани ўз устида ишлашга мажбурлайди, келажаги учун жавобгарликни унинг ўзига юклайди. Илгариги тизим билан солиштирилганда, бу баҳолаш мезонининг жорий қилиниши Ўзбекистон олий таълимининг янги босқичга кўтарилганидан далолат беради. Биргина мисол, бундан 10-15 йил илгари талабалар ўзи қизиқмаган фанларда мажбуран ўтиришга, баъзан соҳаси учун фойдасиз маърузаларни тинглашга вақт сарфлар эди. Ўқитувчилар ҳам айрим талабаларнинг дарсга бефарқ, масъулиятсиз ёндашувидан шикоят қилар, бироқ билими паст бўлса-да, маълум сабабларга кўра, балл чиқаришга мажбур бўлар эди. Кредит-модуль айти муммоларнинг синалган, хорижий мамлакатларда тажрибадан ўтказилган ечими бўла олади. Бу тизим, энг муҳими, талабанинг фикри ва қизиқишлари инобатга олинишини таъминлайди. Қолаверса, кредитлар асосида рейтинглаш тизими танлов фанларни, аввало, ўзи учун ўзлаштиришини талаб қилади.

Ўқув жараёнида мустақил таълим олиш аҳамиятининг ортиши мутахассисларнинг келажақдаги ижодий ташаббускорлиги ҳамда фаоллигини оширишга замин яратади. Мазкур жараён, ўз навбатида, профессор-ўқитувчиларга қўйилган талабларни ҳам оширади. Бу борада ўқитувчи нафақат ахборот берувчи ва назорат қилувчи функцияларини, балки маслаҳатчи ҳамда мувофиқлаштирувчи вазифаларини ҳам бажаради. Педагогик жараёнда ўқитувчининг етакчилик роли сақлаб қолинади. Бундан ташқари, таълимнинг кредит тизими талабалар алмашинувини амалга оширади. Чунки битта университетда олинган кредитлар иккинчисида ҳисобга олинади ва талабалар кредит йўқотмасдан бир университетдан бошқасига ўтиши мумкин. (Бунда, шубҳасиз, талаба алмашувчи олийгоҳлар ўртасида тегишли шартнома тузилган бўлиши керак.) Айнан ушбу тизим ўзбекистонлик талабаларнинг илғор хорижий университетларда ўқишини давом эттиришига

ҳамда мураккаб бюрократик тўсиқларни олиб ташлашга имконият яратади.

Албатта, янги тизимга ўтиш жараёни бир нечта босқичдан иборат бўлади. Яъни бу худди янги уй сотиб олинганда, унга янги жиҳозлар олиб келингани каби, кредит-модуль тизимининг назарий асослари ҳам эски ўқув-меъёрий ҳужжатлар билан мутаносиб эмас. Айти жиҳатни эътиборга олган ҳолда, 2020-2021 ўқув йилида олий таълим муассасаларига кредит-модуль тизимини татбиқ этиш учун Олий ва ўрта-махсус таълим вазирининг 2020 йил 30 июндаги 357-сонли, 11 июлдаги 378-сонли буйруқлари асосида, таълим соҳалари бўйича давлат стандартлари, бакалаврият таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича малака талаблари, ўқув режалари ва фан дастурларининг намунавий шакллари яратилди.

Рақамларга диққат қаратадиган бўлсак, 2020-2021 ўқув йилидан бошлаб таълим жараёнининг кредит-модуль тизимига ўтиши муносабати билан қуйидаги фан дастури такомиллаштирилган ҳолда, олий таълимнинг билим соҳалари бўйича ишлаб чиқилди:

267 та

бакалаврият таълим йўналиши

561 та

магистратура мутахассислигининг малака талаблари ва ўқув режалари янгидан тузилди

бакалаврият таълим йўналишлари учун
3156 та

магистратура мутахассисликлари учун
1623 та

Олий ва ўрта-махсус таълим вазирининг 2020 йил 14 августдаги 418-сонли, 29 августдаги 452-сонли, 7 декабрдаги 648-сонли, 28 декабрдаги 676-сонли буйруқлари билан тасдиқланди ва 2020-2021 ўқув йилидан эътиборан республикадаги 45 та олий таълим муассасаси ўқув жараёнига татбиқ этилди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 31 декабрдаги қарори билан тасдиқланган

“Олий таълим муассасаларида ўқув жараёнига кредит-модуль тизимини жорий этиш тартиби тўғрисида Низом” талаблари асосида, Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг 2021 йил 16 июлдаги “Олий таълимнинг Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида”ги буйруғининг 2-илоvasи билан “Олий таълимнинг Давлат таълим стандарти. Олий таълим йўналишлари ва мутахассисликлари Классификатори” тасдиқланди.

Таълим йўналишлари ва магистратура мутахассисликларининг малака талаблари “Олий таълимнинг давлат таълим стандарти. Асосий қоидалар”га мувофиқ, кадрлар буюртмачиларининг талаб ва эҳтиёжларидан келиб чиққан ҳолда, таянч олий таълим ташкилотлари томонидан ишлаб чиқилди ҳамда Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази

мутахассислари томонидан техник экспертизадан ўтказилгачгина, Олий ва ўрта махсус, профессионал таълим йўналишлари бўйича ўқув-услубий бирлашмалар фаолиятини мувофиқлаштирувчи кенгаш муҳокамасига киритилди. Кенгаш томонидан ижобий хулоса олиниб, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тасдиқланди ва таълим жараёнига жорий қилинди.

Қар қандай янги тажрибанинг асоси мустаҳкам бўлсагина, кутилган натижага эришиш осонлашади. Мослашув даврида ҳуқуқий, назарий асослардан кейин амалий жараённинг дастлабки босқичи – оммавий тушунтирув жараёни олиб борилиши ниҳоятда аҳамиятлидир. Хусусан, республика олий даргоҳлари таълимига кредит-модуль тизимини татбиқ этиш юзасидан семинар-тренинглар ташкил этилди.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2021 йил 7 сентябрда ўтказилган видеоселектор йиғилиши баёни қарорининг 2.3-банди ижросини таъминлаш мақсадида, вазирнинг 2021 йил 16 июлдаги буйруғига биноан, 2021-2022 ўқув йилидан бошлаб олийгоҳларда таълим жараёнлари кредит-модуль тизими асосида ташкил этилаётгани муносабати билан олий таълим муассасалари ўқув-услубий бошқарма (ўқув бўлими) бошлиқлари ҳамда кафедра мудирилари кредит-модуль тизими бўйича босқичма-босқич малакасини ошириш чораларини кўриш юклатилган.

Биринчи босқичда

Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш марказининг ташаббуси билан 2021 йилнинг 14-17 сентябрь кунлари Тошкент шаҳридаги 31 та олий таълим муассасасининг ўқув-услубий бошқарма (ўқув бўлими) бошлиқлари ва кафедра мудирилари учун кредит-модуль тизимини ўқув жараёнига жорий этиш бўйича семинар-тренинглар ташкил этилди. Уларда 700 нафардан ортиқ профессор-ўқитувчи ва ходимлар иштирок этди.

Иккинчи босқичда

Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг 2021 йил 19 ноябрдаги “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрлари учун кредит-модуль тизими асосида таълим жараёнларини ташкил этиш бўйича қисқа муддатли тренерлар тайёрлаш курсини ташкил этиш тўғрисида”ги буйруғи асосида 22 ноябрдан 16 декабрга қадар Тошкент шаҳридаги Халқаро Вестминстер, Тошкент давлат юридик ҳамда Тошкент давлат иқтисодиёт университетлари базасида Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрлари учун кредит-модуль тизими асосида таълим жараёнларини ташкил этиш бўйича 24 соатлик қисқа муддатли тренерлар тайёрлаш курслари йўлга қўйилди. Ушбу курсларда ўқув машғулотларни олиб бориш мақсадида Тошкент шаҳридаги Халқаро Вестминстер, Тошкент давлат юридик университети, Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Ўзбекистон миллий университети, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳамда Тошкент кимё-технология институти профессор-ўқитувчиларидан иборат 14 нафар модератор гуруҳи шакллантирилди. Давлат олий таълим муассасаларидан 473 нафар ўқув ишлари бўйича проректор ва ўқув бошқарма (бўлим) бошлиқлари курсларда иштирок этди.

Сўнгсўз ўрнида

Республика олий таълим муассасаларида таълим жараёнини кредит-модуль тизими асосида самарали ташкил этиш омиллари борасида асосланган фикр-мулоҳазаларни келтириб ўтиш мақсадга мувофиқ.

Олий таълим муассасаларида таълим жараёнини кредит-модуль тизими асосида самарали ташкил этишнинг асосий омиллардан бири бу — талабаларнинг мустақил таълим олишини тўғри ташкил этишдир. Бунда:

фан ўқитувчиси мустақил таълим топшириқларини беришда айна мавзу бўйича дастурда ажратилган соат ҳажмидан келиб чиқиши;

талабанинг иқтидорини инобатга олиш;

дарслик, ўқув қўлланма, илмий рисола, илмий мақолалар билан танишиб чиқиш бўйича топшириқлар бериш;

асосий адабиётлар, маълумот ва архив материалларини ҳамда мавзу бўйича бошқа манбаларни тавсия этиш, шунингдек, талабага мустақил таълим олиш учун мотивация бериш назарда тутилади.

Олий таълим муассасаси ахборот-ресурс марказлари фаолиятини тўғри йўналтириш кредит-модуль тизими шароитида, шунингдек, талабаларнинг мустақил таълимини ташкил этишда муҳим ҳисобланади. Ахборот-ресурс марказлари ўқув адабиётига бўлган реал эҳтиёжни аниқлаш дастурий таъминотида эга бўлиши керак. Уларнинг фаолияти ва таъминоти кредит-модуль тизими шароитида талаба мустақил таълимини ташкил этиш талабларига жавоб бериши зарур. Бу талаблар жумласига ахборот-ресурс марказларининг интернет тармоғига уланганлиги, таълим контентлари рақамлаштирилгани, талабалар контингентига мос сиғимга эга бўлиши, 7/24 тартибда иш олиб бориши кабилар кирази.

Республика олий таълим кенгашига янги вазифалар юкланди

Республика олий таълим кенгаши янги вазифалар ижросида нималарга эътибор қаратади?

Ҳар қандай жамият аъзолари татбиқ этилаётган янгиликка бироз шубҳа билан қарайди: “Шу иш қилиниши керакмиди ўзи?”, “Бу нимани ўзгартиради-ю, унинг бизга қандай фойдаси тегади?” каби саволлар ўртага ташланади. Аслида, мана шундай муносабатнинг бўлгани яхши. Чунки бу масъулларни бирор хориж тажрибасини кўр-кўрона қўлашдан тияди. Йўқса, тизимга турли хил чет эл тажрибалари жорий қилинаверади, самара бермас, яна бошқасига қўл урилади. Шу билан, тажрибадан-тажрибагача бўлган жараён ичида яшайди ҳамма. Бунда нафақат оддий фуқаролар, балки давлат ҳам вақтию нақдини бой беради. Шу боис соҳаларда “янги ғоялар”га қўл уришдан аввал таҳлил, таққосга таянилади, унинг якуни — самараси ҳақида бош қотирилади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 26 декабридаги “Республика олий таълим кенгашини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори қабул қилинганда ҳам айни жиҳатларга эътибор қаратилгани аниқ. Мазкур тузилма Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги фармонида мувофиқ, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаши ҳамда олий таълим муассасалари ректорлари кенгаши негизида Республика олий таълим кенгаши ташкил этилганди. Кенгаш зиммасига

Одил АБДУРАҲМОНОВ,

Тошкент давлат транспорт университети ректори, Республика олий таълим кенгаши раиси

олий таълим тизимида ўқув жараёни сифатини ошириш, соҳадаги мавжуд норматив-ҳуқуқий базани такомиллаштириш, олий таълим муассасаларининг халқаро нуфузини янада ошириш ва мамлакатда амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотларда унинг фаол иштирокини таъминлаш вазифаси юклатилганди.

Вазирлар Маҳкамаси томонидан жорий йилнинг 8 июнида қабул қилинган “Республика олий таълим кенгашини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” 2019 йил 26 декабрдаги 1037-сон қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги қарори билан тузилмага яна янги вазифалар юкланди. Мазкур янгиликлар нималардан иборат? Бу билан олий таълим муассасалари фаолиятидаги мавжуд муаммолар ҳал бўладими? Таълим

муассасалари бошқарувида қандай ўзгаришлар қилиш режалаштирилган? Айни саволларга жавоб топиш учун Республика олий таълим кенгаши раиси Одил Абдурахмонов билан суҳбатлашдик.

— *Одил Қаландарович, аввало, зимманингизга юклатилган масъулиятли вазифалар ижросида куч-қувват тилаймиз. Суҳбатимизни кенгаш фаолиятига киритилган янгиликлардан бошласак. Кенгаш зиммасига янги вазифалар юклатилди ва уларни амалга оширишда биринчи галдаги режаларингиз қандай?*

— Олий таълим кенгаши нодавлат нотижорат ташкилот бўлиб, олий таълим тизимидаги ўзгаришлар, олиб борилаётган ислохотлар натижаларининг таҳлили асосида келгусидаги йўналишларни белгилаб беради ҳамда мавжуд муаммолар ечимига қаратилган таклифларни ишлаб чиқади.

Очиғини айтиш керак, сўнгги 6 йил ичида энг кўп эътибор таълим муассасаларида ўқитиш сифатини таъминлаш, уларнинг моддий-техник базасини яхшилаш, янги тажрибаларни татбиқ этишга қаратилди. Аммо қўлланилган тажрибаларнинг ҳаммаси ҳам ўзини тўла оқлади, дея олмаймиз. Шу боис қарор билан зиммамизга янги вазифа, яъни олий таълимни давлат томонидан бошқариш тизими самарадорлигини, профессор-ўқитувчилар ҳамда талабалар учун яратилган шароитлар ва таълим беришда қўлланилаётган таълим-тарбия усуллари тизимли таҳлил қилиб бориш вазифаси юклатилди.

Эндиликда тизимга жорий қилинаётган янги тажрибаларнинг қайси бири ижобий, қайси бири салбий натижа бергани, нега кутилганидек самарага эришилмагани, амалиётга татбиқ этиш босқичларида қандай камчиликларга йўл қўйилгани, қайси жиҳатлар миллий тажрибага мос келмаганини аниқлаймиз. Ҳар бир тузилма бирор масалани ечиш, мавжуд камчиликларни

бартараф этиш учун тузилади. Натижа бўлмаса, ундай ташкилотни тузишдан тизимга ҳам, жамиятга ҳам фойда йўқ. Шунинг учун кенгашнинг фаолият режасини тузишда йил якунига қадар, ўқув йили бошлангунича нима иш қиламиз, кейинги ўқув йилида қандай янгиликлар қилинади каби масалаларга алоҳида эътибор қаратиляпти.

Ректорлар ҳам малака оширадими?

— *Қарорда “Ректорлар мактаби” тизими йўлга қўйилиши белгиланган. Айтинг-чи, у доимий малака ошириш курсларидан айнан қайси жиҳатлари билан фарқ қилади?*

— Давлатимиз раҳбари бугун ректорнинг ўзи ким, деган саволни олдимизга қўйди. Янги вазифалар туркумида олий таълим муассасалари ректор лавозимларига муносиб номзодларни саралаш ҳамда бошқарув кадрлар захираларини шакллантириш мақсадида “Ректорлар мактаби” тизимини йўлга қўйиш вазифаси ҳам юклатилган. Шу асосда, замон талабларига жавоб берадиган ректорлар тажрибасини оммалаштириш, улар сафини кенгайтириш мақсадида “Ректорлар мактаби”ни ташкил қилиш режалаштирилди ҳамда унинг дастури ишлаб чиқилди. Дастур олий таълим муассасаларига академик ва молиявий мустақиллик берилгани, соҳага оид ҳуқуқий ҳужжатларнинг янгиланаётгани, амалиётга татбиқ этилаётган янгиликларни таҳлилий ўрганиб чиққан ҳолда шакллантирилди. Олий таълим кенгаши аъзолари таркиби эса тажрибали университет ректорлари, ёшлар билан ишлашда яхши натижага эришган профессор-ўқитувчилар, ўрта таълим тизими вакиллари, халқаро мутахассислардан иборатдир. Ўрта таълим тизимидан мутахассис жалб қилиниши билан ёшларнинг қизиқишларини ўрганиш, шу асосда, олий таълим муассасаларида янги йўналишлар ташкил қилиш кўзда тутилган.

Ректорлар учун қисқа, ўрта ва узоқ муддатли малака ошириш ўқувлари ташкил қилинади. Олий таълим муассасасида ўзгариш қилиш учун раҳбарнинг ўзи лаёқатли, ташаббускор ва фаол бўлиши лозим. Кўп йиллик тажрибага эга, ўз соҳасининг етук мутахассиси бўлган кадр қарор қабул қилишда иккилангани ёки, аксинча, керакли ўринда фойдали қарор берган кадрда тажриба етишмаслигига гувоҳ бўлганмиз.

Бу муаммога ечим топиш учун биз тажриба сифатида Транспорт университетида Assessment марказини ишга туширдик. Университетнинг ҳар бир профессор-ўқитувчиси лаёқат ва компетентликлари ўрғанилди. Натижалар асосида уларнинг заиф ва кучли томонлари аниқланиб, ҳар бири билан ишлар олиб борилди. Тажриба ўзини оқлади, биз олдимизга қўйган мақсадга эришдик. Айнан шу тизимни “Ректорлар мактаби”да қўллашни режалаштиряпмиз.

Бунда кўр-кўрона малака ошириш эмас, балки аниқ йўналтирилган ўз устида ишлаш тизими амалга оширилади. Университет раҳбарларининг менежмент, маънавий йўналиш, ижтимоий жамиятдаги ўрни, молиявий-хўжалик масалалари, психологик жиҳатдан билимлари оширилади.

Ҳар бири билан алоҳида ишланади. Ривожланмаган компетенцияни ривожлантириб, ривожланганини мустақамлашга қаратилган мактабда тингловчилар ҳар сафар битта дастур бўйича эмас, турлича дастурлар асосида малака оширади.

Кенгашнинг холисона рейтингини: унда нималарга эътибор қаратилади?

— Республикадаги барча олий таълим муассасалари ва ректорларнинг мустақил рейтингини шакллантириш ҳамда уларнинг йиллик ўсиш динамикасини таъминлаш бўйича ташкилий масалаларда қўмакла-

шиш вазифаси ҳам кенгаш зиммасига юклатилди. Рейтингни шакллантиришда асосий эътибор нимага қаратилади?

— Кенгашимиз томонидан ҳар йили юрти-миздаги олий таълим муассасаларининг холисона рейтингини шакллантирилади. Тўғри, Таълим сифатини назорат қилиш Давлат инспекцияси томонидан бундай кетма-кетлик мунтазам эълон қилиниб келинмоқда. Аммо олинган натижалар асосида аниқланган камчиликлар билан тизимли ишланмаяпти. Масалан, қуйи ўринни эгаллаган олий таълим муассасаси келгуси йилда ўз натижасини яхшилаётган бўлиши, тажрибали университетлар эса ҳар йили кучли ўнталикдаги ўрнини мустақамламоқда. Биз мана шу масалага ечим топтоқчимиз, яъни кўрсаткичи яхши бўлмаган олий таълим муассасалари билан манзилли ишлашни йўлга қўйиб, уларни ривожлантириш чора-тадбирлари ишлаб чиқилади. Шунингдек, кенгаш тузадиган рейтингда университет ёхуд институтнинг жамиятдаги ўрни, ишлаб чиқарувчиларнинг фикри асосий мезон ҳисобланади. Олий таълим муассасаларида тайёрланаётган мутахассислар бандлигини таъминлаш, ишлаб чиқариш корхоналари билан ҳамкорликни йўлга қўйиш, меҳнат бозоридаги уларнинг ўрни ҳам таҳлил қилинади.

Бундан асосий мақсад шиддат билан ўзгараётган замон талабларига мос мутахассисларни тайёрлашдир. Тан олиб айтиш керак, олий таълим муассасаларидаги классификаторлар кўп йиллардан буён қайта кўриб чиқилмаган. Эндиликда классификаторлар меҳнат бозори таҳлили, ишлаб чиқарувчиларнинг талаблари асосида ўзгартириб борилади.

Яна бир жиҳатга эътибор қаратиш керак. Хориждаги аксарият рейтинг агентликлари ўрганишларини университетга келиб ўтказмайди. Улар олий таълим муассасасининг ахборот маконидаги ўрни, ишлаб чиқарувчилар ҳамда учинчи томон фикри

асосида ўринларни белгилайди. Биздаги олийгоҳларда эса таълим инспекцияларининг бўлимлари мавжуд. Улар орқали кунлик маълумотларни тўплаш, шунга кўра натижаларни сарҳисоб қилиш мумкин. Аммо бу университетлардаги таълим жараёни, илмий-инновацион вазиятнигина баҳолаш имконини беради, холос. Амалиётда эса малака талабларини ишлаб чиқарувчилар белгилайди. Рейтинг белгилашда иш берувчи, олий таълим муассасалари битирувчиларининг бандлигини таъминловчилар фикри ўрганилмайди. Аслида, ҳар бир олий таълим муассасаси мана шу малака талаби асосида ўқув режа ва дастурларни ишлаб чиқади. Бироқ тўрт йил давомида амалиётда қанча ўзгаришлар бўлади. Натижада, қўлида дипломи бўла туриб иш топа олмаётганлар сафи кенгаяди. Ишлаб чиқарувчига нега ишга олмадинг десангиз, сиз тайёрлаган мутахассис бизнинг талабларимизга тўғри келмайди, деган жавобни беради. Икки томон ҳам ўзича ҳақ, яъни қўлида дипломи бор битирувчи 4 йил аввал белгиланган мезонлар асосида тайёрланди, барча фанларни аъло баҳога топширди, университет ҳам дарсларни сифатли ташкил қилди. Аммо меҳнат бозоридаги ўзгаришларга мослашган ишлаб чиқарувчи учун у сифат кўрсаткичлари бугунги кун талабига жавоб бермайдиган, яъни эскирган бўлади. Ўқув режанинг меҳнат бозори талабига жавоб бериш-бермаслигини эса бирор ким таҳлил қилмайди. Академик мустақиллик берилишининг ютуқли томонларидан бири айнан шу ерда яққол кўзга ташланади – университетларнинг ўзлари ўқув режаларига ўзгартиришлар киритиши мумкин бўлади. Бундан ташқари, биз кўп йиллар давомида таълим хизматлари бозори тушунчасининг моҳиятини тўлиқ англаб етмадик. Натижада, унинг амалиётдаги ҳаракати шунга мос равишда секин кечди. Бугун Ўзбекистонда ҳам чет эл университетларининг филиал-

лари очиларди, нодавлат олий таълим муассасалари сони ортмоқда. Шундай қилиб, рақобат пайдо бўлди. Рақобат эса ўз устида ишлаш, ҳар куни ривожланишга туртки бўлади.

Илмий салоҳиятни юксалтириш бу — рақамлар ортидан қувиш дегани эмас

— *Илм ҳар қандай янгиликнинг асоси, у тараққиётни кафолатловчи муҳим қурол. Шу маънода, бугун юртимиздаги олий таълим муассасалари тараққиётнинг бу қуролдан қай даражада унумли фойдаланмоқда? Таълим муассасалари илмий салоҳиятини юксалтириш учун бугун нималарга эътибор қаратиши керак?*

— Бизда кўп йиллардан буён илмий салоҳият деганда, докторлик диссертациясини ёзиш тушунилмоқда. Лекин ҳимояга олиб чиқиётган диссертация ишларининг мавзусига аҳамият берилса, улар на жамиятга, на фанга ва на иқтисодиёт тармоқларига фойда келтиради. Худдики, бу изланишлар архив учун қилинаётгандек. Амалиётдаги бирор масала ечимида асқатмайдиган бундай докторлик ишлари кимга керак?

Маълумотларга кўра, сўнгги йилларда олиб борилаётган изланишларнинг атиги 12 фоизи ишлаб чиқариш соҳасида фойда келтирган, холос. Ваҳоланки, тадқиқотчининг изланиш олиб бориши учун таянч докторантларга стипендия тўланади, бирор давлат ташкилоти грант ажратса, унга ҳам давлат бюджетидан маблағ тушади. Шунча сарф-харажат ва имкониятга жавобан бирор натижа бўлиши керак-ку, ахир. Шунинг учун ҳар бир олий таълим муассасаси ишлаб чиқарувчи билан интеграциялашиши керак.

Айни соҳадаги муаммони ечишга қаратилган тадқиқот ўтказиши лозим. Шу тартибда илмий салоҳият сифат нуқтаи назаридан янги босқичга кўтарилади, изланувчи эса жамиятга керакли кадрга айланади. Бундан ташқари, яқин вақт ичида халқаро маълумотлар базаларида мақола чиқариш, “Ҳирш индекси”ни ошириш каби тушунчалар ортидан қувиш бошланди. Бу билан ким нима ютапти, бундан кўзланган асл мақсад нима? Илмий жиҳатдан юксалишми ёки қандайдир рақамларни катталаштиришми? Олий таълим муассасаларимиз халқаро базаларда мақолалар чоп этиш, рейтинглардаги ўрнини яхшилашга ҳаракат қилаётганининг ёмон томони йўқ. Бироқ бу ҳаракат аниқ мақсадга, нафақат олийгоҳ, балки жамиятни ҳам ривожлантиришга хизмат қилиши лозим. Олий таълим муассасасида таълим сифати, илмий излаш ҳамда илмий-инновацион фаолиятга комплекс қаралмаса, бирор натижага эришиб бўлмайди.

Халқаро ҳамкорлик қоғозда қолиб кетмаслиги керак

— Дунё ҳамжамяти олдида ўз ўрнини мустаҳкамлаб бораётган Ўзбекистонда халқаро ҳамкорликни йўлга қўйиш учун шароитлар етарли. Бунинг пировардида, дунёга чиқиш, тажриба орттириш имкониятлари кенгаймоқда. Бироқ ҳисоботларни тўлдирган рақамларнинг амалиётдаги инъикоси негадир сезилмаяпти. Ўнлаб халқаро ҳамкор университетлар билан қоғозда шартномалар бор-у, амалда бирор иш қилмаган университетлар ҳам йўқ эмас. Айтинг-чи, олий таълим муассасалари халқаро ҳамкорликни йўлга қўйишда қандай камчиликларга йўл қўймоқда? Бу борада самарага эришиш учун қайси жиҳатларга эътибор қаратиш лозим?

— Олий таълим муассасасининг халқаро ҳамкорликни йўлга қўйиши тажриба алмашиш имконини кенгайтиради. Фақат

тажриба алмашиш билан натижага эришиб бўлмайди. Бунда ҳам аниқ мақсад, аниқ режа асосида иш олиб бориш соҳавий силжишларга хизмат қилади. Талабаларни ўзаро алмашиш, стажировкага жўнатиш ёки профессор-ўқитувчилар малакасини ошириш амалиёти шулар жумласидан. Агар ҳамкорлик шунчаки номига йўлга қўйилса, 100 та меморандум имзоланиб, амалда бирор самара бўлмаса, олий таълим муассасаси бундан фақат ютқазади. Фикримча, ҳар бир университет Ўзбекистон олий таълим муассасаларини 2030 йилгача ривожлантириш давлат дастурига мос равишда ўзининг тараққиёт йўналишларини белгилаб олиши керак. Ўзим раҳбарлик қилаётган Транспорт университети мисолида олиб қарайдиган бўлсак, биз таълим сифати ва илмий-инновацион изланишни ривожлантириш мақсадида кредит-модуль тизимидаги баҳоларнинг ҳамкор хорижий университетларимиз томонидан ҳам тан олинishi учун ҳаракат қиляпмиз. Натижада, талабаларимизнинг ҳам мобиллиги ортади.

— *Юртимиз олий таълимида катта ўзгаришлар даври кечаётганига барчамиз гувоҳ бўляпмиз, бунинг юқорида ўзингиз ҳам таъкидладингиз. Аммо тажриба-янгилкларнинг барчаси ҳам кутилганидек натижа бермаяпти. Шу ўринда, Янги Ўзбекистон олий таълим тизимини ривожлантириш юзасидан қандай таклифларни берасиз?*

— Инсон капитали ҳар бир давлатнинг асосий кучи, у интеллектуал жиҳатдан ривожланса, жамият ҳам тараққий этади. Олий таълим тизими эса айни шу кучни аниқ мақсадга йўналтирувчи тузилма. Шунинг учун ҳам бу соҳа тирик организмга ўхшаб мунтазам ўзгариб туришга мажбур. Пандемия даврида барча олий таълим муассасалари онлайн шаклга ўтди, йўналишда муаммоларимиз кўплиги жараёнда кўринди. Масофавий таълим юқори сифатни бермайди, деган фикрлар ҳам билдирилди.

Ривожланган давлатларда эса масофавий таълимдан кенг фойдаланилади. Замонга ҳамнафас ҳаракат қилиш учун, албатта, масофавий таълимни ривожлантириш масаласига эътибор қаратишимиз шарт. Бунда, талабанинг ўз устида ишлашига, мустақил таълимига урғу берилса, кутилганидек натижага эришилади.

Биламизки, профессионал таълим тизимида дуал таълим ташкил этилган. Олий таълим мутахассисларига бўлган талабанинг ўзгариб бораётгани мана шу тизимдан фойдаланиш қамровини кенгайтириш лозимлигини кўрсатмоқда.

Яна бир оғриқли нуқта бу – магистратура босқичи билан боғлиқ. Боиси, магистратура шу пайтгача бакалаврият тизимидан деярли фарқ қилмади. Оғизда айтдик, рақамларни келтирдик. Бироқ амалда бакалавр

ва магистрнинг даражасида ҳам, лаёқатида ҳам тафовут сезилмади. Икки поғонали тизим дея Болонья тажрибасидан фойдаландик, андоза олдик, аммо тўлиқ татбиқ этмадик, аввалги тажрибадан ҳам воз кечмадик. Натижада, ўртада қолиб, бугунги муаммоларга дуч келдик. Шу боис бугун айни йўналишда ҳам қўл урилган ислохотлар ҳаракатида қатъиятли бўлишимиз лозим.

Олий таълимни иқтисодиёт, жамият, маънавий-марифий ҳаёт юксалишининг драйвери, деб ҳисоблайман ва шундай бўлиши ҳам керак. Афсуски, биз ҳали драйвер бўлолганимиз йўқ. Ана шундай кучга айланиш учун тизимли ва мақсадли ҳаракат қилиш эса зиммамиздаги залварли вазифа ҳисобланади.

— Мазмунли ва фойдали суҳбатингиз учун раҳмат!

Ректор тавсияси

Талаба – бизнинг асосий кучимиз. Шу боис университетимизда бирор янгилик қилмоқчи бўлсак, албатта, улар билан фикрлашамиз. Ташаббус ва таклифларини ҳисобга олиб, якуний қарорни қабул қиламиз. Яқинда Транспорт университетини тамомлаган талаба қанча китоб ўқиган бўлиши керак, деган савол атрофида ёшлар билан мулоқотда бўлдик. Ахир мутолаа зеҳни чархлайди, ўз фикрини равон ифодалаш, етказиб беришда қўл келади. Шундай қилиб, бир курсда 100 тадан 120 тагача бадиий китоб ўқиш белгилаб олинди. Талабаларимизнинг ҳисоб-китобига кўра, бунинг учун кунига 15 дақиқа вақт ажратилса, кифоя экан.

Садоқат МАХСУМОВА
суҳбатлашди.

Одил Абдурахмонов билан
суҳбат видеосини кўриш учун
QR кодни сканер қилинг!

ШУХРАТ ЁҚУБОВ,

Олий таълимни ривожлантириш
тадқиқотлари ва илғор технологияларни
татбиқ этиш маркази директори, юридик
фанлар доктори, профессор

ТИЗИМ ТАРАҚҚИЁТИНИ ТАДҚИҚОТЛАР ТАЪМИНЛАЙДИ

Юртимиздаги олий таълим соҳасида амалга оширилаётган инқилобий ислохотлар натижасида тизимнинг барча босқичи, хусусан, қабулдан бошлаб, дарслар, назоратлар, амалиёт, ўқишни кўчириш ва бошқа барча жараёнларда инсон омили камайтирилиб, тизимда адолат ўрнатилмоқда. Шунингдек, олий таълим муассасалари сонининг 170 тадан ортгани, қабул квотаси аввалги 9 фоиздан қарийб 40 фоизгача ошгани, нодавлат секторининг ривожланиши, рақобат муҳитининг шаклланаётгани фуқароларнинг таълим олиш ҳуқуқини кафолатлашга хизмат қиляпти.

Эришилган бир қатор натижаларга қарамай олий таълимда сифат масаласи, тизимни бозор талабларига мослаш, халқаро рейтингларда ўрин эгаллаш борасидаги ишлар мақтанадиган даражада эмас. Бугунги кунда олий таълим соҳасини “миқдор ўзгаришларидан сифат ўзгаришларига ўтиш жараёнида” деб баҳолаш мумкин. Айни жараёни тезлаштириш, инсон капиталини меҳнат бозори талаблари асосида ривожлантириш, олий таълим сифатини ошириш, ўқув меъёрий ҳужжатларни халқаро стандартларга мослаштириш, илмий изланишларни жадаллаштириш ва уни тижоратлаштириш каби ҳал этилиши зарур бўлган масалалар мавжуд.

Ушбу мақсадларга эришиш, мустақил фикрлайдиган юқори малакали кадрлар тайёрлаш жараёнини сифат жиҳатдан янги босқичга кўтариш, олий таълим тизимини янгича мазмун билан бойитишда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази (кейинги ўринларда – Марказ)нинг алоҳида ўрни бор. Айнан шу жиҳатлар инobatга олиниб, Марказ Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йилдаги махсус қарори билан мазкур муассаса қайта ташкил этилди. Олий таълим тизимини янада ривожлантириш, таълим жараёнини ўқув-методик таъминлаш ҳамда олий таълим муассасалари фаолиятини такомиллаштириш бўйича тадқиқотлар учун зарур шарт-шароитлар яратилди. Марказ зиммасига олий таълим мазмуни халқаро стандартлар асосида ўзгартиришга оид 10 дан ортиқ муҳим вазифалар юклатилди.

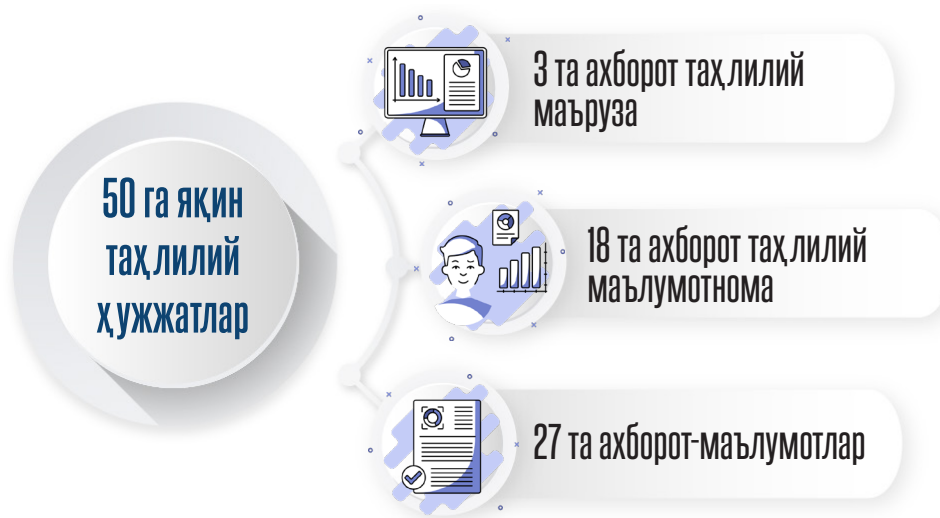
Марказ Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг стратегик қарорларини илмий асослар, чуқур таҳлил ва прогнозлар билан таъминловчи жиддий тузилмага, таъбир жоиз бўлса, “ақл маркази”га айланиши керак. Олий таълим тизими фаолиятини такомиллаштириш бўйича тадқиқотлар ўтказиш, вазирлик раҳбариятини замонавий ғоялар билан таъминлаш, дунёнинг энг илғор тажрибаларини омдалаштириш, олий таълим муассасаларига методик жиҳатдан кўмак бериш фаолиятимизнинг асосий йўналишларидандир.

Марказда 10 дан ортиқ таркибий бўлинмалар мавжуд бўлиб, уларда 40 дан ортиқ малакали мутахассислар фаолият юритади. Тизимда кадрларни танлаш, жой-жойига қўйиш, уларнинг захирасини яратишга жиддий эътибор қаратиляпти. Шунингдек, ходимларнинг таҳлилий қобилиятини ривожлантириш, илмий ва амалий тажрибасини ошириш устида жиддий иш олиб борилмоқда.

Ҳар бир ўзгаришлар, янгилик ҳамда ислохотлар чуқур илмий тадқиқотларга, таҳлилларга асосланмоғи зарур. Шу жиҳатдан Марказда охириги вақтларда олий таълим соҳасидаги энг муҳим ва долзарб йўналишлардаги тадқиқотларга урғу берилляпти. Тизимли мониторинг асосида таҳлил этилиши зарур бўлган йўналишлар, “пишиб етилган” ҳамда зудлик билан ҳал этилиши керак бўлган муаммолар бўйича тадқиқотларга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу билан бирга, ривожланган хорижий мамлакатлар ҳамда дунёнинг нуфузли университетлари тажрибаларини ўрганиш, энг илғор, юқори натижа берган ютуқларини миллий амалиётимизга жорий этиш бўйича таклифлар ишлаб чиқилмоқда.

2022 йилнинг биринчи ярмида марказ томонидан юқори турувчи ташкилотга қуйидаги маълумотлар тайёрланди:

Хусусан, амалдаги таълим йўналишлари, ўқув режа ва фан дастурлари хорижий давлатларнинг энг нуфузли, ТОП-500 таликка кирган университетлари тажрибаси асосида таҳлил қилинди. Тадқиқот давомида республикада кадр тайёрланаётган 10 та билим соҳаси, 26 та таълим соҳасидан қуйидаги 5 та соҳалар танлаб олинди: иқтисодиёт, тиббиёт, педагогика, техника, қишлоқ хўжалиги. Мазкур таълим соҳасининг асосини ташкил этадиган 3 тадан бакалавриат таълим йўналиши сараланиб, чуқур тадқиқ этилди. Тадқиқот якунида ишлаб чиқилган таклиф ва тавсиялар, шунингдек, ўқув режа ва фан дастурлари (силлабуслари)нинг намунавий шакллари олий таълим муассасаларига тарқатилди.

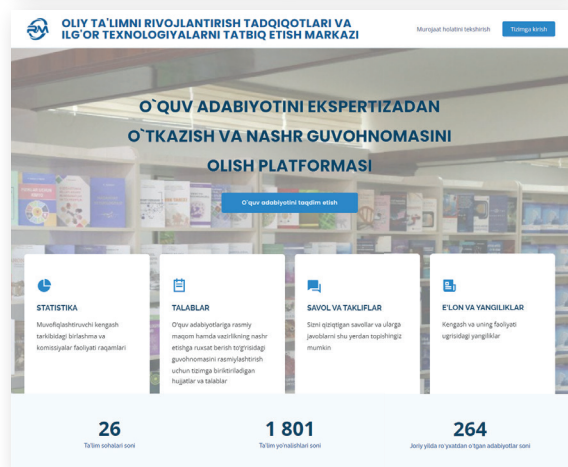
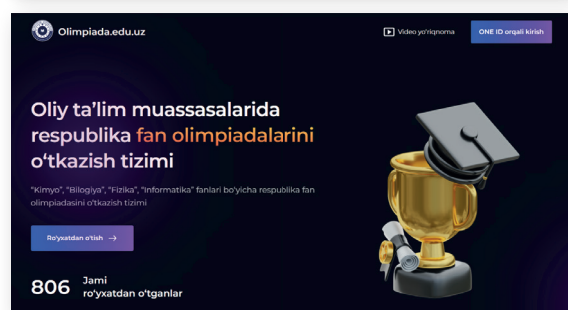
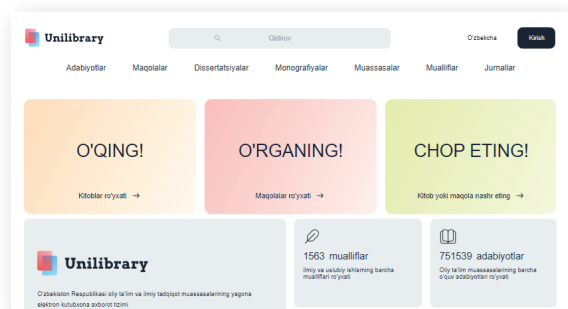
Марказ томонидан “Хорижий давлатларда ички академик мобиллик”, “Олий таълим тизимида ScienceDirect ва EBSCO маълумотлар базасидан фойдаланиш кўрсаткичлари”, “Халқаро стандартлар асосида олий таълим

тизимида таълим сифатини таъминлаш ва назорат қилиш”, “Олий таълим муассасалари фаолиятини нуфузли халқаро рейтинг ташкилотлари индекс талаблари асосида ташкил этиш”, “Олий таълим муассасалари учун яратилган ўқув адабиётларини нашр этишга тавсия бериш тизимини рақамлаштириш”, “Хорижнинг нуфузли университетларида талабаларни иш билан таъминлаш амалиёти”, “Хорижда олий таълимдан кейинги таълим (докторантура) босқичига қабул жараёнлари”, “Ривожланган мамлакатлардаги талабалар турар жойлари, уларда яратилган шарт-шароитлар” ва бошқа шу каби муҳим мавзуларда тадқиқотлар олиб борилди ҳамда улар якуни бўйича тайёрланган таҳлилий ҳужжатлар юқори ташкилотларга тақдим этилди.

Ҳозирги кунда “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш: асосий муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари”, “Қўшма таълим дастурларининг ҳолати”, “Олий таълим

муассасаларига ўқишга қабул қилишда имтиёзлар беришнинг ҳуқуқий асослари ва бу борада ривожланган мамлакатлар тажрибаси” мавзуларида тадқиқотлар олиб борилмоқда.

Яна бир муҳим йўналишимиз – соҳани рақамлаштириш. Ахборот-коммуникация техноло- гиялари имкониятларидан самарали фойдаланиш барча соҳада бўлгани каби олий таълим ти- зими, жумладан, Марказ фаолиятида ҳам муҳим вазифалардан биридир. Ҳозирги кунда қуйи- даги йўналишларда рақамлаштириш ишлари амалга оширилмоқда:

“Электрон кутубхона” тизимини яратиш. Бун- да барча олий таълим муассасаларида мавжуд 4 миллиондан ортиқ адабиётлар тўлиқ элек- трон шаклга ўтказилиб, ягона платформага жойланади. Ҳар бир профессор-ўқитувчи ва талабага ундан фойдаланиш имконияти яра- тилади;

“Study in Uzbekistan” – “Ўзбекистонда таҳсил ол” махсус веб-порталини ишга тушириш. Хорижий мамлакатлар ёшларини Ўзбекис- тон олий таълимига жалб этиш учун махсус портал. Бунда билим соҳалари, таълим йўна- лишлари, мутахассисликлар, ўқишга қабул тартиби, муддати, ўзига хослиги бўйича маъ- лумотлар, шунингдек, барча олий таълим му- ассасаларининг саҳифалари мавжуд бўлиб, хо- рижлик ёшларга муҳим маълумотлар тақдим этилади;

“Онлайн олимпиада” платформасини жорий қилиш. Бу орқали олий таълим муассасала- ри талабалари ўртасида ўтказиладиган фан олимпиадаларини электрон шаклда ўтказиш тизими яратилади. Талабалар узоқ ҳудудларга бормасдан, ўз ўқиш жойидан туриб, олимпиа- дада қатнашиш имкониятига эга бўлади;

“adabiyot.edu.uz” платформаси орқали ўқув адабиётларини нашр этишга тавсия бериш жараёнини рақамлаштириш. Бу платформа орқали олий таълим муассасалари профес- сор-ўқитувчилари томонидан тайёрланган ўқув адабиётлари, яъни дарслик ва ўқув қўл- ланмалар экспертизадан ўтказилади. Ижобий баҳоланган адабиётларни нашр этиш учун электрон шаклда махсус вазирлик гувоҳнома- си расмийлаштирилади.

Республика олий таълим муассасаларини ўқув адабиётлари билан таъминлаш таълим сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Мазкур вазифалар ижросини таъминлашда Марказимиз алоҳида ўрин эгаллайди. Чунки олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари томонидан тайёрланган ўқув адабиётлари ҳамда таржима қилиниб, ўқув амалиётига жорий этилаётган хориж адабиётларини экспертизадан ўтказиш ишларини ташкил қилиш, бу жараёни доимий таҳлил қилиб, такомиллаштириш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш Марказ зиммасига юклатилган.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, сўнгги 5 йилда 11 990 номдаги янги авлод ўқув адабиётлари яратилди ҳамда нашр этишга рухсат берилди.

2020
йилда

2 718 номда
ўқув адабиётлари нашр
этишга тавсия этилди

1 885 та
дарслик

826 та
ўқув қўлланма

7 номда
бошқа турдаги адабиётлар

2021
йилда

4 279 номда
ўқув адабиётлари нашр
этишга тавсия этилди

1 301 та
дарслик

2 957 та
ўқув қўлланма

21 номда
бошқа турдаги адабиётлар

2022 йил
нашр режасига асосан

6 265 та
ўқув адабиётларни
экспертизадан ўтказиш
белгиланган

2022 йилнинг
биринчи ярмида

1 527 номда
ўқув адабиётлари нашр
этишга рухсат берилди

504 та
дарслик

1 023 та
ўқув қўлланма

1 527 га яқин адабиётлар
экспертизадан ўтказиш жараёнида

Ҳозирги амалиётга кўра, адабиётлар дастлаб Марказга келади. Марказдан фан соҳалари бўйича тақсимланиб, Олий таълим муассасаларидаги 27 та бирлашмаларга юборилади, улар экспертизадан ўтказилиб, яна Марказга қайтарилади. Кейин Мувофиқлаштирувчи кенгашда тасдиқланиб, нашрга тавсия этилади.

Аммо мазкур тизимнинг мукамал эмаслиги натижасида олий таълим муассасаларини ўқув адабиётлари билан таъминлаш соҳасида қуйидаги бир қатор муаммолар сақланиб қолаётган эди:

1 Ҳозирга қадар ҳужжатларни қабул қилиш ва экспертларга бириктиришда асосан “Telegram” мессенжеридан фойдаланиб келинган. Бу эса:

- тақдим этилган ўқув адабиётлари ҳисобини юритишда ноқулайлик туғдириб, ўқув адабиётларининг вақтида тақдим этилмаслиги муаллифларнинг ҳақли эътирозига сабаб бўлган;
- “Telegram” орқали профессор-ўқитувчилар томонидан ўқув адабиётларининг тақдим этилиши натижасида ҳужжатлар оқими кўпайиб, гувоҳнома бериш муддати чўзилиб кетишига олиб келган;
- овворагарчилик, қоғозбозлик, инсон омили кўп ва бу адабиётларнинг сифатини оширишга хизмат қилмаслиги кузатилди.

2 Ўқув-услубий бирлашма ва улар таркибидаги экспертларнинг жамоатчилик асосида фаолият олиб бориши. Яъни:

- мувофиқлаштирувчи кенгашнинг ўқув-услубий бирлашма ва комиссиялар фаолияти жамоатчилик асосида ташкил этилган бўлиб, уларнинг меҳнатини рағбатлантириш тизими мавжуд эмаслиги, экспертиза учун тақдим этилган ўқув адабиётларини номига, “қўл учиди”, сифатсиз таҳлил қилинишига, шунингдек, муаллифлар билан келишиш ҳолатларига, манфаатлар тўқнашувига олиб келиши кузатилмоқда;
- бирлашмалар томонидан нашрга тавсия этилмаган адабиётлар бўйича хулосани бермаслик ҳолатлари мавжуд. Муаллифлар китоби қандай камчиликлари учун нашрга тавсия этилмаганини билмаслик ҳолатлари учрапти;
- муаллифлик нашр рухсатномалари (грифлар) сони олий таълим муассасаларининг рейтинг кўрсаткичларига таъсир этиши ва профессор-ўқитувчиларга малака ошириш жараёнида имтиёз бериши, сифатсиз ўқув адабиётларини тақдим этиш оқибатида нашр режаларининг бажарилмай қолишига ҳамда бирлашма ва комиссиялар билан келишган ҳолда, коррупцион хавфларнинг юзага келишига олиб келмоқда.

3 Жараённинг очиқ ва шаффоф эмаслиги:

- мазкур жараённинг марказлашган тартибда амалга оширилиши интеллектуал мулк ҳуқуқлари бузилишига ҳам сабаб бўлмоқда. Яъни фақатгина ўқув адабиётлари тегишли ҳужжатларининг масъул томонидан тақдим этилиши ва нашр рухсатномасини муаллифга етказилиш тартиби белгиланган бўлиб, муаллифларнинг жараёнлардан беҳабарлиги, уларга тегишли адабиётлардан розиликсиз фойдаланилиши натижасида муаллифлик ҳуқуқлари поймол қилиниши ҳолатлари кўп учрапти.

4 Плагиатнинг авж олиши ҳамда аввал чоп этилган ўқув адабиётларини қайта-қайта нашрга тақдим этилиши:

- муқаддам чоп этилган ўқув адабиётларининг йилини, номини ёки муайян қисмини ўзгартирган ҳолда тақдим этиш, шунингдек, бошқа муаллифларнинг китобларини ўзлаштириб, ўз номидан юбориш каби салбий ҳолатлар ҳам кузатилмоқда.

Юқорида қайд этилган муаммоларни бартараф этиш ҳамда тизимни такомиллаштириш мақсадида Марказ ташаббуси билан ўқув адабиётларини қабул қилиш, экспертизадан ўтказиш ва нашр этишга тавсия бериш жараёни тўлиқ рақамлаштирилди.

Марказ томонидан **adabiyot.edu.uz** электрон платформаси ишлаб чиқилди ҳамда Олий ва ўрта махсус таълим вазирининг 2022 йил 10 июндаги “Ўқув адабиётларини нашр этишга тавсия бериш жараёнини рақамлаштириш тўғрисида”ги 197-сонли буйруғи билан амалиётга жорий қилинди.

2022 йил 15 июндан бошлаб ушбу платформа синов тарзида ишга туширилди. Эндиликда тайёрланган ўқув адабиёти лойиҳаси ва унга тегишли ҳужжатлар **adabiyot.edu.uz** электрон платформасига муаллиф томонидан тўғридан-тўғри жойлаштирилади. Бу орқали ўртадаги воситачилик, инсон аралашуви камайиб, турли коррупцион хавфлар бартараф этилади.

Жараённинг очиқ ва шаффоф амалга оширилишини таъминлаш мақсадида ўқув адабиёти-ни экспертизадан ўтказиш жараёнини махсус код орқали кўриб бориш тизими ишлаб чиқилган. Илгари муаллифлар экспертиза учун тақдим этган адабиётлари тақдири нима бўлгани ҳақидаги маълумотларни аниқлашда қийинчиликка учраган бўлишса, эндиликда жараённи тўлиқ кузатиб боришлари мумкин.

Экспертиза давомида ўқув адабиёти салбий хулоса сабабли қайтарилганда, уни олиш, қайд этилган камчиликларни кўриш, таҳлил қилиш ва бартараф этиш имконияти яратилди.

Шунингдек, экспертлар томонидан ижобий хулоса берилган адабиётларга QR кодли электрон нашр гувоҳномасини бериш амалиёти жорий этилмоқда. Авваллари нашр гувоҳномаси Марказга келиб ёки масъуллар орқали олинган бўлса, эндиликда муаллифларнинг ўзлари электрон шаклда муаммосиз юклаб олишади.

Мазкур платформадан фойдаланиш бўйича масъуллар иштирокида семинарлар ташкил этилди. Қолаверса, аниқ ва тушунарли форматда видеоролик ишлаб чиқилиб, олий таълим муассасаларига етказилди.

Яна бир муҳим фаолият йўналиши – олий таълим муассасаларига методик ёрдам кўрсатиш. Бу борада Марказ томонидан долзарб мавзулар, хусусан, кредит-модуль тизимини профессор-ўқитувчилар, талабалар ва уларнинг ота-оналарига тушунтириш бўйича махсус қўлланмалар ишлаб чиқилди.

Бундан ташқари, олий таълим муассасаларида кредит-модуль тизимида талабаларнинг мустақил таълимини ташкил этиш ва назорат қилиш бўйича хорижий давлатларнинг энг нуфузли олийгоҳларининг тажрибалари таҳлил қилинди. Мустақил таълимни ташкил этиш бўйича ахборот-таҳлилий маълумот ҳамда “Олий таълим муассасаларида кредит-модуль тизимида талабаларнинг мустақил таълимини ташкил этиш ва назорат қилиш бўйича Йўриқнома” ишлаб чиқилиб, олий таълим муассасаларига ўқув жараёнида фойдаланиш учун тарқатилди.

Шу билан бирга, Марказ ходимлари **20** та махсус қўлланма устида иш олиб бормоқда. Хусусан, “Таълим жараёнига татбиқ этилаётган энг илғор технологиялар”, “ТОП-1000 таликка кириш учун нима қилиш керак?”, “Кўшма таълим дастурлари: муаммо ва ечимлар”, “Таълим сифатини қандай баҳолаш мумкин?”, “Ўқув-меъёрий ҳужжатларини ТОП-500 талик тажрибаси асосида таҳлил қилиш”, “Олий таълим ташкилотларида HR-технологиялар”, “Масофавий таълимни самарали ташкил этиш шартлари”, “Мустақил таълимни ташкил этиш методикаси”, “Қатъий

намунадаги ҳужжатларни рақамлаштириш”, “АРМлар фаолиятини рақамлаштириш”, “Олий таълимга оид 100 саволга 100 жавоб”, “Ўқув-адабиётларини экспертизадан ўтказиш жараёнларини рақамлаштириш”, “Олий таълимда коррупцияга қарши кураш технологиялари”, “Олий таълимга оид норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар шарҳи”, “Олимпиадаларни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича қўлланма”, “Кредит-модуль тизими: ота-оналар учун қўлланма”, “ОТМларда хизматлар соҳасини ривожлантириш” кабилар шулар жумласидандир.

Мазкур адабиётлардаги маълумотлар инфографикалар асосида, содда, аниқ, тушунарли услубда ёзилган ва тез орада барча ОТМларга юборилади. Қўлланмаларни тайёрлашдаги асосий мезон – уларнинг фойдали бўлиши ҳамда профессор-ўқитувчиларга янгилик беришидир.

Халқаро ҳамкорлик миллий олий таълими тараққиётининг муҳим босқичи. Олий таълим тизимидаги халқаро ҳамкорлик масаласи ҳам мувафаққиятли натижаларни қўлга киритишда муҳим жиҳат ҳисобланади. Хориж тажрибаси эса синалган ва ишончли андозаларни ишлаб чиқишнинг битмас-туганмас манбаидир. Шунинг учун олий таълим тизими таркибига кирувчи ташкилотлар фаолиятида сифатли таълим бўйича дунёда юқори ўринларда турувчи давлатлар тажрибаси мунтазам таҳлил қилиб бориляпти.

Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази биргина 2021 йилда қўплаб халқаро ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйди. Жумладан, халқаро таълим бўйича Америка кенгашининг UNICEN (халқаро грантлар) дастури, Европа экспертлар кенгаши, Германиядаги олий таълимни ривожлантириш маркази, KEDI – Корея таълимини ривожлантириш институти, Германиянинг Ўзбекистондаги элчихонаси билан мунтазам ҳамкорлик алоқалари ўрнатилди.

Американинг Эмори (Emory University, Atlanta, Georgia, US) университети билан эса “Ўзбекистон учун Scopus ва Web of Science маълумотлар базалари журналларида илмий мақолалар чоп этиш методикасини ишлаб чиқиш” бўйича халқаро грант ишлаб чиқилмоқда. Бундан ташқари, Германиянинг Йена университетида республикадаги олий таълим муассасалари ўқитувчиларининг малакасини ошириш ва университет талабаларига Гёте институтнинг DLL – гувоҳномаси бериш бўйича ҳам амалий ишлар бошланган.

Бундан ташқари, Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази ҳамда Erasmus+ Миллий офиси билан ҳамкорлик Меморандуми имзоланди.

Ҳамкорлик Меморандуми асосида, биргаликдаги амалий ишларни ўзида акс эттирган “Йўл харита”си тасдиқланди ва қуйидаги йўналишлар белгилаб олинди:

- ✓ Ўзбекистон олий таълим тизимини ривожлантиришга оид тадқиқотларни биргаликда амалга ошириш, бу жараёнга хорижий экспертларни жалб қилиш;
- ✓ талабалар, профессор-ўқитувчилар ва ходимларнинг халқаро сафарбарлигини қўллаб-қувватлаш;
- ✓ олий таълимда илмий салоҳиятни ошириш, ОТМни замонавийлаштириш, нуфузини халқаро даражада ошириш, юқори даражага эришувига таъсир кўрсатиш;

- ✓ академик мобилликни ривожлантириш, таълим дастурларини халқаро экспертизадан ўтказиш бўйича хулосалар бериш;
- ✓ халқаро грантларда иштирок этиш, бу йўналишда ҳудудлар бўйлаб тренинглар ўтказиш;
- ✓ ЮНЕСКО, Европа Иттифоқи тажрибасини ҳисобга олган ҳолда, олий таълимнинг долзарб йўналишлари бўйича қўшма таҳлилий ҳисоботларни тайёрлаш;
- ✓ ҳамкорликда форсайт тадбирлар, мастер-класслар ўтказиш.

Режаларимиз:

- Келгусида тадқиқотларни янада кучайтириш Марказимиз фаолиятининг устувор йўналиши бўлиб қолади. Бунда, албатта, салоҳиятли экспертлар билан бирга ишлаш, ҳамкорликни мустаҳкамлаш муҳим аҳамиятга эга. Шу мақсадда махсус клубларни ташкил этишни режа қилганмиз.
- Аввало, олий таълим соҳасидаги ислоҳотлар, мавжуд ютуқ ва камчиликлар бўйича мулоҳаза билдириш, аниқ таклиф бериш салоҳиятига эга бўлган тажрибали, замонавий профессор-ўқитувчилардан иборат “Фаол профессор-ўқитувчилар клуби”ни ташкил этмоқчимиз. Бу орқали эркин фикр алмашиш майдони яратилади. Улар билан доимий мулоқот асосида олий таълим тараққиёти бўйича таклифлар ишлаб чиқамиз.
- Шунингдек, фаол ва ташаббускор талабалардан иборат “Иқтидорли талабалар клуби” фаолиятини ҳам йўлга қўймоқчимиз. Бу орқали олий таълимнинг асосий истеъмолчилари бўлган талабаларнинг фикри, хоҳиш-истакларини раҳбариятга етказиш имконияти яратилади. Талабалар орқали мавжуд муаммолар аниқланиб, уларни ҳал этиш чоралари кўрилади.
- Юқоридагилар билан бирга, ТОП-500 таликдаги университетларнинг 20 нафарга яқин олим ва мутахассисларини Марказга эксперт сифатида жалб қилиш ҳам режалаштирилган. Бу билан дунёнинг нуфузли университетлари тажрибаларини оммалаштириш имконияти яратилади.
- Яна бир муҳим йўналишимиз – форсайт марказини жорий этиш. Форсайт технологияларни жорий этиш борасида ҳам ходимларимиз илмий изланиш олиб бормоқда. Мазкур соҳа бўйича мутахассислардан иборат экспертлар билан ҳамкорликда Марказда махсус форсайт марказини яратиш ва олий таълим муассасаларида уларнинг бўлимларини ташкил этиш устида иш олиб боришмоқда. Бу келгусида тизим фаолиятини прогноزلаш, ютуқ ва камчиликларни тўғри баҳолаб, тегишли қарорлар қабул қилиш учун илмий марказ вазифасини бажаради.

Шухрат Ёқубов билан
суҳбат видеосини кўриш учун
QR кодни сканер қилинг!

СПИН-ОФФ КОРХОНАЛАРИ

олий таълим муассасалари иқтисоди ва нуфузини оширади

“Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимининг 2030 йилгача ривожланиш концепцияси”да олий таълим муассасаларида илмий-тадқиқот ишлари натижадорлигини ошириш, ёшларни илмий фаолиятга кенг жалб этиш, илм-фаннинг инновацион инфратузилмасини яратиш борасида келгуси йилларда қуйидаги вазифаларни амалга ошириш белгилаб олинган:

1

таълим, фан, инновация ва илмий-тадқиқотлар натижаларини тижоратлаштиришнинг узвий боғлиқлигини назарда тутувчи “Университет 3.0” концепциясини босқичма-босқич жорий этиш;

2

технопарк, форсайт, технологиялар трансфери, стартап, акселератор марказларини ташкил этиш, уларни соҳалар ривожланишини тадқиқ қилувчи ва прогнозлаштирувчи илмий-амалий муассаса даражасига олиб чиқиш;

3

стартап лойиҳалари асосида тижоратлаштириш салоҳияти юқори бўлган янги маҳсулот ва технологияларни яратиш орқали олий таълим муассасалари негизида илмий тадқиқот натижаларини амалиётга жорий этиш ҳамда уларни тижоратлаштириш билан шуғулланувчи “spin-off” ва “spin-out” корхоналарини ташкил этиш белгиланди.

Ўктам САЛОМОВ,

Фарғона политехника институти
ректори, техника фанлари доктори,
профессор

Юқоридагилардан кўринадики, олий таълим муассасалари илмий тадқиқотларни амалга ошириш натижасида ривожланиш стратегиялари давлат томонидан аниқ белгилаб берилган. Дунёнинг ТОП университетлари фаолиятини чуқур таҳлил қилиш олий таълимнинг билим бериш ва тадқиқотлар ўтказишдан бошқа миссиялари ҳам мавжуд эканлигини кўрсатади. Буни ТОП университетлар топаётган йиллик даромадлари тўлов-контракт ёки давлат бюджетидан ажратиладиган маблағ эмас, балки бошқа манбалардан топиладигани орқали изоҳлаш мумкин. Биргина Oxford университетининг йиллик даромади [2] 3,176 миллиард АҚШ долларини ташкил этади. Бу кўрсаткич алоҳида олинса, Либерия, Аруба, Андорра ва Бутан давлатларининг ялпи ички маҳсулотидан кўпдир. Жаҳон банки томонидан давлатларнинг ЯИМ бўйича берган маълумотларига кўра, Oxford университетнинг йиллик даромади 45 та давлатнинг ЯИМидан катта ҳисобланади [3].

Мазкур университетнинг йиллик тушуми таҳлилига кўра, талабаларнинг тўлов-контрактдан тушадиган даромад қарийб 492 миллион АҚШ долларини ташкил этиб, умумий тушумнинг 15,5 фоизини ташкил қилади. Турли фондлар, тадқиқот ва грантлар, шунингдек, маблағлар, ҳомийлик ва эндаумент фондидан тушган жами маблағлар 2,551 миллиард АҚШ долларини ташкил этиб, умумий даромаднинг 80 фоиздан ортиқдир. Инвестициялар бўйича тушган маблағлар эса 133 миллион АҚШ долларидан иборат.

Юқоридаги таҳлиллардан кўринадики, жаҳондаги топ университетларнинг асосий даромади тўлов-контрактдан эмас, балки тадқиқотлар, уларни тижоратлаштириш ҳамда ҳомийликдан тушган маблағлар ҳисобидан шакллантирилади.

Мамлакатимиздаги олий таълим муассасаларининг йиллик даромадлари таҳлилида эса бунинг аксини кўриш мумкин. Яъни улар даромадининг 90-95 фоизини тўлов-контракт тушумлари ҳамда бюджет ажратмалари, 5-10 фозини эса бошқа манбалардан келган тушумлар ташкил қилади. Республика олий таълим муассасаларининг халқаро рейтинг агентликларида хорижий ТОП университетлар билан рақобатбардошлигини ушбу кўрсаткични структуравий ўзгартириш ҳисобига ошириш мумкин.

Республикада олий таълимни ривожлантириш ва ёшларнинг олий таълимга бўлган қамровини ошириш соҳасида олиб борилаётган ислохотлар натижасида охирги 5 йил ичида олий таълим муассасалари сони қарийб 2,5 баробар ортиб 160 дан зиёдни ташкил қилмоқда. Бу эса таълим хизматлари бозорида рақобат кучайишига, сифатли таълимга бўлган эҳтиёж ортишига ҳамда қўшимча моддий техник-таъминотга бўлган талаб кўпайишига олиб келади.

Биргина тўлов-контрактдан ёки давлат бюджетидан тушган маблағлар билан эса таълим хизматлари бозорида рақобатлашиб,

ўқув жараёни сифатини ошириб ёки моддий-техник таъминотни замон талабларига мослаштириб бўлмайди. Бу йўналишда асосий мақсад олий таълим ташкилотлари томонидан амалга оширилиши зарур бўлган механизм ва илмий ишланмаларни тижоратлаштириш бўлиши керак.

МЕХАНИЗМЛАР: СПИН-ОФФ, СПИН-АУТ ВА ЭНДАУМЕНТ

Олий таълим ташкилотларида тижоратлаштириш ва тадбиркорлик фаолиятини кенгайтириш мақсадида янги босқич ташкил қилинди. Мазкур босқич дастлаб “Тадбиркор университет” (“Entrepreneurial Universities”) номи билан атала бошланди.

“Тадбиркор университет” тушунчаси биринчи марта Б.Кларк томонидан киритилган бўлиб, кейинчалик “Университет 3.0”, яъни университетнинг учинчи авлоди деб номланган муқобил ном вуждуга келди.

УНИВЕРСИТЕТ
..... 3.0

“Университет 3.0” моделининг асосий хусусиятларидан бири янги тадбиркорлик функциясининг қўшилиши бўлди.

Мазкур тушунчанинг кириб келиши ва кенгайиб бориши бозордаги инновацион маҳсулотларга бўлган талаб ортиши ҳамда олий таълим муассасалари ўртасида рақобат кучайиши билан изоҳланади. Лекин масаланинг яна бир муҳим тарафи шундаки, олий таълим ташкилотлари янги лойиҳалар, инновациялар ва илмий янгиликлар базаси ҳисобланиб, уларни тижоратлаштиришга бўлган эҳтиёж ортиб бормоқда.

Фикримизча, эндаумент фонд – таълим, илм-фан ва бошқа ижтимоий йўналишларни қўллаб-қувватловчи мақсадли жамғарма. Ривожланган давлатлар эндаумент фонд фа-

олиятини мувофиқлаштирувчи миллий қонунчиликка эга. Эндаумент фонд корхона ва жисмоний шахсларнинг хайрия маблағлари ва мол-мулки ҳисобидан шаклланади ва йиғилган маблағларни банк депозитларига, қимматли қоғозларга жойлаштириш, эндаумент фонд эгаси қошида ташкил этилган спин-офф компанияларнинг айланма маблағларини кўпайтиришга йўналтириб, ундан олинган даромадни эндаумент фонд эгасининг белгиланган мақсадларига сарфлайди. Бу олий таълим муассасининг молиявий барқарорлиги ва эркинлигини таъминлашда катта роль ўйнайди.

Спин-офф компания – олий таълим муассасаси таъсисчилигида давлат-хусусий шериклик шаклида ташкил этиладиган, юридик шахс мақомига эга ташкилот. Унинг устав жамғармасида олий таълим муассасининг улуши 50 фоиз ва ундан юқори этиб белгиланади. Спин-офф компания ташкил этишдан асосий мақсад олий таълим муассасасининг илмий изланишларини тижоратлаштириш ва ишлаб чиқаришга жорий этиш ҳамда фаолият натижасида олинган даромадни олий таълим муассаси моддий-техник базасини ривожлантиришга йўналтиришдир. Таълим, фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Тадбиркор университет академик билим натижаларини иқтисодий фаолиятга трансфер қилади. Натижада, университетнинг молиявий даромадларини диверсификация қилиш имкони туғилади. Молиявий маблағларни диверсификация қилишда олий таълим ташкилоти турли грант ва тадқиқотларни молиялаштириш, фондлардан ҳомийлик асосида маблағ жалб қилиш, энг асосийси, спин-офф корхоналарини ташкил этиш ҳисобига мустақил маблағ ишлаб топиш имкониятини қўлга киритади.

Олий таълим ташкилотларида спин-офф корхоналарини ташкил этиш қўйидаги вазифаларнинг бажарилишини таъминлаб беради:

Олий таълим муассасалари рақобатбардошлигини оширади.

Мамлакатда инновацион фаолиятни таъминлайди.

Олий таълим муассасаларида инсон капитални ривожлантиради.

МДХ мамлакатларида ишланмаларни тижоратлаштиришнинг кенгайтирилган ва кенг тарқалган модели кичик инновацион корхоналарни ташкил этиш ҳисобланади. Бундай корхонанинг асосий активи, одатда, ноёб муаллифлик ишланмаси – интеллектуал фаолият натижаси, фаолиятнинг асосий йўналиши эса мазкур ишланмани тижоратлаштириш ҳисобланади.

МДХда мазкур жараёнга хос бўлган жиҳат шуки, муаллифлар ўз ихтироларини университет билан бўлишгиси келмайди. Бунинг асосий сабаби муаллифлар ўз ишланмаларини тижоратлаштириб мустақил мулкдор бўлиб кетгани бўйича амалиётнинг мавжуд эмаслигидир. Лекин, тарихдан маълумки, барча учун машҳур бўлган Google Standford университетининг спин-офф компанияси бўлиб, университет учун катта даромад келтирган [4].

Инновацион фирмаларни ташкил этиш бўйича Европа иттифоқида тўпланган тажрибани қўйидаги моделларга бўлиш мумкин: спин-офф ва спин-аут компаниялар.

Университетларнинг асл вазифаси ишлаб чиқариш эмас, таълим ва тадқиқот ҳисобланади. Спин-офф корхоналари эса тадқиқот натижаларини тижоратлаштиришда қулай ва самарали механизм сифатида олий таълим муассасаларига ёрдам беради.

Спин-офф компаниялар янги маҳсулот ёки технологияни мустақил равишда ишлаб

чиқиш, ўзлаштириш ва бозорга жорий этиш мақсадида бош компаниядан ажратилган янги авлод компанияларидир. Бундай фирмалар компаниянинг ихтисослашган бўлинмасини мустақил фирмага айлантириш йўли билан ташкил этилади [5].

Спин-офф компаниялари ихтиро ва муаллифлик ишланмаларини тижоратлаштириш, ҳаётга татбиқ этиш ва бозорга таклиф қилиш учун ташкил этилади. Спин-офф компаниясини ташкил этган муассис устав капиталининг назорат пакетига эгалик қилади. Юқоридагиларни эътиборга олган ҳолда айтиш мумкинки, спин-офф компаниялари илмий тадқиқот ташкилоти ҳисобланиб, бош корхона томонидан бошқарилади.

Спин-аут компаниялари эса спин-офф компанияларининг ташкилий модели билан жуда кўп умумийликка эга. Спин-аутлар бош компаниядан “ажралади”, лекин у билан яқин алоқаларни сақлаб қолади, спин-офф компанияларидан фарқли ўлароқ, уларга кўпроқ ҳаракат эркинлиги, мустақил равишда янги маҳсулот ишлаб чиқариш ёки ишлаб чиқаришни ташкил этиш имконияти берилади.

Спин-аут компаниялари бош компания томонидан доимий назоратда ушлаб турилади. Асосий назорат ричаги молиявий муносабатларга таянади ҳамда маъмурий хизмат кўрсатилади.

Олий таълим муассасаси спин-компаниялари афзалликларидан бири – тайёр ишланмаларни ишлаб чиқишда муаммолар камлиги ва бунинг учун жамоа шакллангани.

Спин-офф компаниялар фундаментал тадқиқотларни олиб боришдан ташқари, амалий ишланмалар ва уларнинг натижаларини бизнес муҳитига узатиш миссиясини бажаради. Бу йўл билан эса олий таълим муассасалари тадқиқот ҳамда маслаҳатчилик фаолиятини кўрсатиш, ташкилий-структура-

да инновацион корхонани ташкил этиш, шунингдек, академик спин-офф номини олиш орқали бозорнинг тенг ҳуқуқли аъзосига айланади [6].

Спин-офф корхоналарининг тадқиқотларини амалга оширишда қуйидаги шартларга риоя қилиш зарур:

- компаниянинг молиявий фаолиятида камида 1 нафар илмий тадқиқотчи қатнашиши шарт;
- олий таълим муассасасининг кўп йиллик изланишлари асосига қурилган бўлиши керак;
- илмий тадқиқот ишлари бизнесга йўналтирилган бўлиши лозим;
- компанияда ишлаб чиқарилаётган маҳсулот, кўрсатилаётган хизмат ёки бажарилаётган ишлар олимларнинг йўналишларига мос бўлиши керак [7].

Академик спин-офф деганда, олий таълим муассасаси базасида тадқиқотчи кучи билан ташкил этилган ҳамда унинг илмий тадқиқот ишлари натижаларига асосланган ташкилот назарда тутилади.

Олий таълим муассасаси структурасидаги спин-офф корхоналар бир қатор хусусиятларга эга. Спин-офф корхоналарини ташкил этишда ўрта ва микро даражадаги қуйидаги омиллар таъсир қилади:

Олий таълим муассасининг ўзига хос характеристикаси

Инновацион инфратузилма

Олий таълим муассасасининг ташқи муҳити

Тадқиқотчиларнинг мотивацияси

Спин-офф компанияларни ташкил этиш бўйича Фарғона политехника институтида 2021 йилдан эътиборан самарали ишлар ташкил этилди. Дастлаб спин-офф унитар корхона сифатида йўлга қўйилди. Биринчи босқичда унитар корхона сифатида тўла институт таъсисчилигида ташкил этилишининг асосий сабаби профессор-ўқитувчи ва тадқиқотчиларда тадбиркорлик кўникмасини шакллантириб олиш ҳисобланади. Биринчи босқичда спин-офф корхоналарини ташкил этиш ва молиялаштириш институтнинг инновация жамғармаси ҳисобидан амалга оширилди. Спин-офф корхоналари даромадга кириши билан соф фойда ҳисобидан янги спин-офф корхоналари очилади.

Иккинчи босқичда спин-офф корхоналарини масъулияти чекланган жамият ёки акциядорлик жамияти сифатида ташкил этиш назарда тутилган. Унда катта ҳажмдаги истиқболли инновацион лойиҳаларни инвесторлар маблағлари ҳисобидан молиялаштириш назарда тутилади. Бунда институтнинг ташкилий-бошқарув ҳамда молиявий тузилмасида спин-офф корхоналари жойлаштирилди.

1-расм. Фарғона политехника институтининг ташкилий-бошқарув тузилмасидаги жойлашуви

Биринчи босқичда барча факультетлар қошида қўйидаги марказлар ташкил этилди ва уларга мос келувчи кафедралар бириктирилди:

1. Қурилиш материалларини аккредитациядан ўтказиш маркази.
2. Илмий тадқиқот ва ўқув ишлаб чиқариш комплекси.
3. Бино ва иншоотларни лойиҳалаш маркази.
4. Ёшлар инновация маркази.
5. Бизнес инкубатор, маркетинг ва илмий тадқиқотлар маркази.
6. Медиа марказ.
7. Тил маркази.

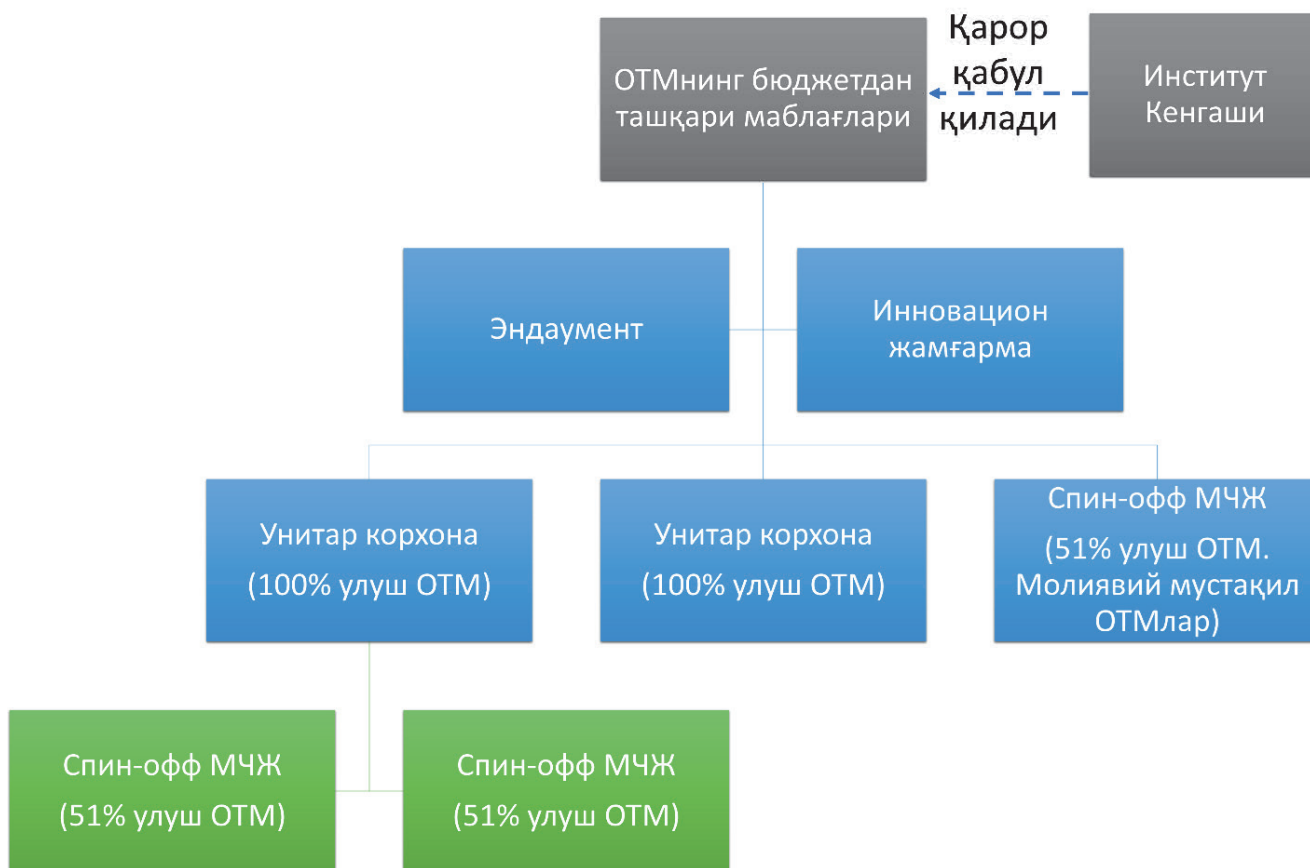
8. IT-incubator.

9. Патентшунослик маркази.

Марказлар институт таркибида фаолият юритади ва бир вақтнинг ўзида бир нечта спин-офф корхоналарини бирлаштиради. Кафедраларнинг ўқув-илмий лаборатория базасига киради ҳамда корхона ва ташкилотлардан бевосита буюртмалар қабул қилади.

Спин-офф корхоналари ва марказлар фаолиятини Тижоратлаштириш бўлими тартибга солади. Ушбу бўлим қуйидаги вазифаларни бажаради:

- 1) лойиҳаларни экспертизадан ўтказиши ва хулоса беради;
- 2) хўжалик ҳуқуқини юритиш бўйича консультация беради;
- 3) спин-офф корхоналари фаолиятини назорат қилади;
- 4) марказ ва спин-офф корхоналари устидан доимий мониторинг олиб боради;
- 5) спин-офф корхоналарининг йиллик ҳисоботларини қабул қилади.

2-расм. Спин-офф корхоналарининг Фарғона политехника институти молиявий тузилмасидаги жойлашуви.

Лойиҳалар институт кенгаши томонидан кўриб чиқилиб, тасдиқланиб, институтнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан молиялаштирилади. Шундан сўнг Эндаумент фонд ёки Инновацион жамғарма томонидан унитар корхоналар ҳамда спин-офф компанияларига маблағлар келиб тушади.

Дастлабки босқичда спин-офф корхоналар унитар корхона сифатида ташкил этилади.

Институтда тадбиркорлик муҳити шаклланидан сўнг масъулияти чекланган жамият шаклига ўтказилади. Спин-офф корхоналар унитар корхона шаклида ташкил этилганида институтнинг корхонадаги улуши 100 фоизни ташкил этиб, тўла таъсисчи саналади. Агар масъулияти чекланган жамият шаклида бўлса, институт улуши камида 51 фоизни ташкил этиши керак.

Спин-офф корхоналарини ташкил этиш қуйидаги босқичларда амалга оширилади:

– факультет (кафедра) ва институт тижоратлаштириш бўлими ҳамкорликда спин-офф корхона очиш бўйича концепция ишлаб чиқади ва кенгашга такдим қилади;

– институт кенгаши томонидан концепция муҳокамадан ўтказилади ҳамда спин-офф корхона низоми, ташкилий структураси ва раҳбари тасдиқланади;

– корхона давлат хизматлари марказидан ўрнатилган тартибда рўйхатдан ўтказилади. Штамп ва муҳрга эга бўлади, ҳисоб рақам очилади;

– юридик ва жисмоний шахслар билан корхона фаолиятига доир шартномавий муносабатларга киришади;

– корхонанинг тақсимланмаган фойдасидан институт низомда кўрсатилган тартибда Эндаумент фондига тегишли улушлар ажратади.

Президентимизнинг 2021 йил 16 июндаги видеоселектор йиғилишида ҳар бир мутахассислик кафедралари ҳузурида илмий тадқиқот марказларини ташкил этиб, уларнинг ўзига даромад топиш учун барча шароитларни яратиб бериш вазифаси белгилаб берилди. Фарғона политехника институтида ушбу топшириқ ижросини таъминлаш мақсадида илмий ва инновацион ишлаб чиқариш

ҳамда турли соҳаларга хизмат кўрсатиш учун мўлжалланган жами 9 та марказ: “Қурилиш материалларини аккредитациядан ўтказиш”, “Илмий тадқиқот ва ўқув ишлаб чиқариш комплекси”, “Био ва иншоотларни лойиҳалаш”, “Ёшлар инновация”, “Патентшунослик”, “Бизнес инкубатор”, “Медиа марказ”, “Тил маркази” ҳамда “IT-incubator” фаолияти йўлга қўйилди.

Шунингдек, 11 та: “FERPI INNOVATION BUILDING” UK, “ARXIDEYA” UK, “FARPI MECH TECHNO” UK, “FARPI-INNO” UK, “ELECTRONICS” UK, “BUSINESS INCUBATOR” UK, “FERPI CAMPUS” UK, “FerPI – CHEMICAL ENGINEERING” UK, “FARPI ALPHA” UK, “ALPHA MEDIA” UK, “FARPI TEXTILE GROUP” унитар корхоналари ташкил этилди.

Жумладан, соя сутидан янги турдаги сут маҳсулотлари, юқори технологиялар асосида мебель жиҳозлари, қолиплар, кийим-кечак ишлаб чиқариш, балиқ ёғини қайта ишлаб, доривор маҳсулотлар тайёрлаш, деталларга ишлов бериш ва қуйиш каби йўналишларга ихтисослашган корхоналар ўз фаолиятини бошлади.

Ташкил этилган унитар корхоналарга институтнинг Инновацион жамғармаси томонидан

5 миллиард сўм

маблағ ажратиблиб, шундан

18 та лойиҳага

3 452 181 700 сўм йўналтирилди.

Жамғарма маблағлари ҳисобидан молиялаштирилган спин-офф корхоналари лойиҳалари (минг сўм)

Олий ва ўрта махсус ҳамда мактабгача таълим муассасалари учун мебель жиҳозларини ишлаб чиқаришни ташкил қилиш	495 515 500
Медиа марказ лойиҳаси	277 000 000
Қисқа муддатли ўқув курсларини ташкил этиш лойиҳаси	60 000 000
ПИ САМПИ интеллектуал-соғломлаштириш оромгоҳи лойиҳаси	56 000 000
Қурилишда муаллифлик ва техник назорат ўқув курси лойиҳаси	9 600 000

Илмий тадқиқот ва ўқув ишлаб чиқариш комплекси технопарк лойиҳаси	1 000 000 000
Қурилиш материаллари ва конструкциялари синов лабораторияси, бино ва иншоотлар техник ҳолатини ўрганиш ўқув-ишлаб чиқариш, илмий инновацион маркази лойиҳаси	60 000 000
Гео-лаборатория лойиҳаси	200 000 000
Гео-топографик лойиҳалаш лойиҳаси	294 075 000
Гидравлик синов лойиҳаси	110 000 000
Тикувчилик илмий-амалий корхонасини ташкил этиш лойиҳаси	124 491 200
“AlphaPrint” мини типография очиш лойиҳаси	730 000 000
Шамол генератори “САР-Г”	3 800 000
ВИН САР ойна ювиш қурилмаси	16 000 000
Полиз экин маҳсулотларини йиғиб олиш қурилмаси	10 000 000
Стабилизатор 10 КВА	2 000 000
Магнитли генератор ФарПИ	1700 000
“КЕН-ПИ” пайвандлаш қурилмаси	2 000 000
ЖАМИ:	3 452 181 700

Жорий йилда институтнинг Инновацион жамғармаси томонидан қуйидаги лойиҳалар спин-офф корхоналарига молиялаштирилди.

Ҳайкалтарошлик ва макетлар тайёрлаш –

244 000 000 сўм

Миллий ўймакорлик ҳунармандчилик марказини ташкил этиш –

22 000 000 сўм

“UNITEinn” талабалар инновацион маркази қошида Учувчисиз бошқариладиган авиация моделини яратиш –

20 000 000 сўм

“Seysmo” мониторинг илмий тадқиқот лабораториясини ишга тушириш –

15 000 000 сўм

Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги ташаббуси билан “Business incubator” марказини ташкил этиш лойиҳасига вазирлик томонидан –

678 000 000 сўм

Институтнинг Инновацион жамғармаси томонидан –

500 000 000 сўм

Спин-офф компанияларини ташкил этиш институт учун бир қатор афзалликларни тақдим этди:

Биринчидан, “фан – таълим – ишлаб чиқариш”нинг самарали интеграцияси таъминланди. Натижада, талабалар ишлаб чиқариш корхоналаридан ташқари, институтда ташкил этилган спин-офф корхоналарида ҳам амалиёт ўташи, тадқиқотчилар эса мазкур корхоналарда илмий тадқиқот олиб бориш имкониятига эга бўлди. Ҳозирда “5+1” ёки “4+2” таълим моделлари спин-офф корхоналари ёрдамида амалга оширилиб, ўқув жараёнининг амалиётга бўлган эҳтиёжини қондиришда қўл келмоқда.

Иккинчидан, институтнинг моддий-техник базасини яхшилаш имконияти вужудга келди. Шу пайтгача институтга харид қилинадиган лаборатория жиҳозларидан ўқув ёки илмий мақсадларда ишлатилган бўлса, бугун улардан ишлаб чиқариш ҳамда тадбиркорлик йўлида ҳам фойдаланилмоқда. Яъни, сотиб олинган жиҳоз ўқув ва илмий фаолиятдан ташқари, даромад келтириб, харид қилиш учун сарфланган маблағларни қоплаш имконини бермоқда.

Учинчидан, инновацион ғояларни иқтисодиётга реал татбиқ этиш имконини бермоқда. Олий таълим муассасида амалга ошириладиган кўплаб тадқиқотлар ўз вақтида иқтисодиётга татбиқ этилмагани боис долзарблигини йўқотиб келади. Тадқиқотлар натижасида кўплаб ғоялар, ишланмалар ҳамда патентлар ишлаб чиқилгани билан, уларни бозорга тайёр маҳсулот сифатида трансформация қилиб, тақлиф этишнинг аниқ механизми йўқ эди. Спин-офф корхоналари мазкур муаммони ҳал этди. Яъни илмий ва инновацион ишланмаларнинг иқтисодиётга транс-

ферини амалга ошириш имконини берди. Бу тадқиқотчиларнинг ўзи устида кўпроқ ишлаши учун мотивация бўлиб хизмат қилмоқда.

Тўртинчидан, тадқиқотчи ва профессор-ўқитувчилар учун қўшимча даромад олиш манбалари шаклланишига ҳам замин яратилди. Яъни амалга ошириш имконияти мавжуд бўлган ғоясига эга профессор-ўқитувчи ҳамда илмий ходимлар спин-офф корхоналарини ташкил этиш ҳисобига қўшимча даромад олиб келмоқда. Шунингдек, спин-офф корхоналари янги иш ўринларини яратиш ҳамда ҳудудда камбағаликни қисқартиришда ҳам самарали механизм эканини амалиётда исботлади.

Бешинчидан, фаолият диверсификацияси ортиб, бозорга фаол кириб бориш таъминланади. Институтнинг бюджетдан ташқари келадиган даромадлари диверсификацияси амалга оширилади.

Олтинчидан, ўқув жараёнида моддий-техник таъминотининг ортиши, профессор-ўқитувчилар дарс машғулотларини ишлаб чиқариш билан узвий боғланган ҳолда олиб бормоқда.

Еттинчидан, институтнинг логотипи асосида бозорга маҳсулотлар етказиб бериш таъминланмоқда. Бу эса институт брендига аҳоли қизиқишининг кучайишига сабаб бўлади.

Умуман олганда, олий таълим муассасаларида спин-офф корхоналарини ташкил этиш илмий тадқиқот ва инновацион ишланмаларни амалиётга трансфер қилишдан ташқари, молиявий даромадларни диверсификациялаш имконини ҳам беради.

ОЛИЙ ТАЪЛИМНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Инсон капиталининг шаклланишида олий таълим тизимига янги технологияларни жорий этиш, рақобатбардошликни ошириш ва замонавий ёндашувлар инъикоси муҳим ўрин тутди. Яъни юқори малака ва кўникмага эга бўлган кадрларнинг шиддат билан ўзгараётган меҳнат бозорида ўз ўрнини топиши, ривожланиб бораётган инновацион муҳитга мослашуви, умуман, жамият фаровонлигини таъминлашга ҳисса қўшиши таълим тизимининг асосий мақсадидир.

Давлат раҳбарининг 2021 йил 10 декабрдаги “Иқтисодиёт тармоқлари учун муҳандис кадрларни тайёрлаш тизимини инновация ва рақамлаштириш асосида тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти республика олий таълим муассасалари орасида биринчи бўлиб **Миллий тадқиқот университети** мақомига эга бўлди. Университет тасарруфида Бухоро табиий ресурсларни бошқариш, Қарши ирригация ва агротехнологиялар ҳамда Фундаментал ва амалий тадқиқотлар институтлари фаолият олиб бормоқда. Бир сўз билан айтганда, **университет кўп тармоқли таълим ва тадқиқот масканига** айлантирилди.

Бугунги кунга келиб “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети рақамли қишлоқ хўжалиги, ер ресурслари, энергетика муҳандислиги (ирригация, механизация, гидротехника, сув ресурслари, атроф-муҳит, электрлаштириш, автоматлаштириш, ер тузиш), иқтисодиётнинг деярли барча соҳаларидаги илғор таълим ва тадқиқот дастурлари билан минтақада етакчи академик илмий тадқиқот университетига айланди.

Университет сув, қишлоқ хўжалиги соҳасида 60 дан зиёд бакалавриат ва магистратура мутахассисликлари ҳамда 15 та докторантура ихтисосликлари бўйича

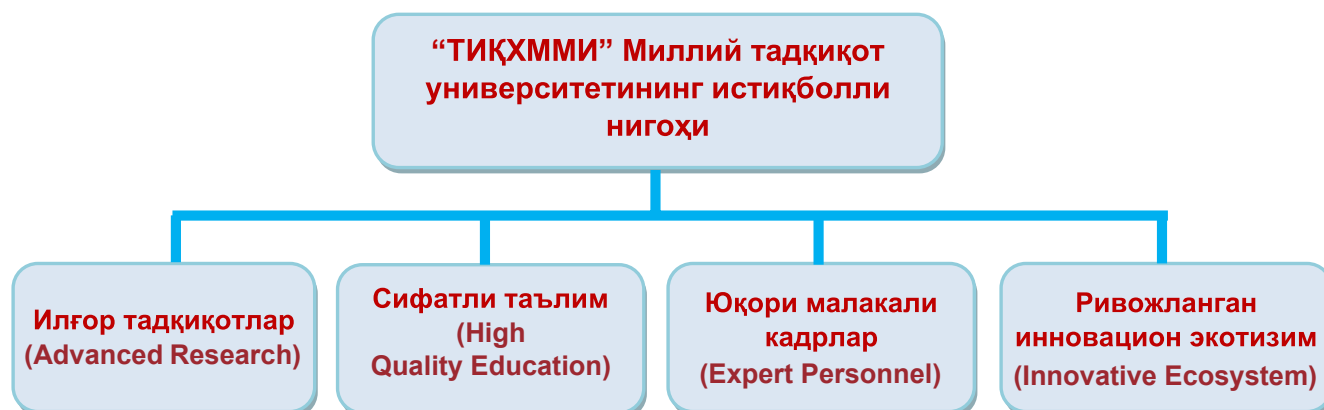
Баҳодир МИРЗАЕВ,

“ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети ректори, техника фанлари доктори, профессор

кадрлар тайёрлаб келмоқда. Миллий тадқиқот университети юқори мақом ва халқаро рейтингларда етакчи ўринларга даъвогар олийгоҳ сифатида ўзининг “Ўрта ва узоқ муддатга мўлжалланган трансформация ва стратегик ривожланиш дастури” асосида фаолият юритмоқда. Мазкур трансформация, аслида, глобаллашув шароитида халқаро стандартлар ва олий таълимга интеграциялашув жараёнида университет амалиётида янги босқичдир.

Миллий тадқиқот университетига юклатилган энг муҳим вазифа – қишлоқ ва сув хўжалиги салоҳиятини ривожлантириш, шунингдек, таълим хизматлари, тадқиқот ва инновациялар глобал бозорида Ўзбекистон ва Марказий Осиё илм-фани нуфузини ошириш ҳамда мустаҳкамлашдан иборат. Рақамли иқтисодиётга интеграци-

ялашган илғор илмий, таълим ва инновациялар кластерини шакллантириш университетнинг стратегик мақсади ҳисобланади. Қуйида келтирилган асосий тавсифларга кўра, юқори академик репутация ва олий таълим муассасаларининг халқаро рейтингларида етакчи мавқеаларга эга бўлиш режалаштирилган.

2022 йилда амалга оширилиши мўлжалланган бу мақсад Университет 3.0 моделига мос келади ва келажакда Университет 4.0 моделига ўтиш учун бошланғич майдон сифатида хизмат қилади.

“ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети ўрта ва узоқ муддатли трансформация ҳамда стратегик ривожланиш дастурининг асосий йўналишлари қуйидагиларда акс этади:

- университетнинг илмий ва ўқув-услубий тузилмасини жаҳон амалиётига мос равишда трансформация қилиш;
- молия ва ресурсларни бошқариш тизими-ни модернизациялаш;
- “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университетида кадрлар салоҳиятини ривожлантириш;
- университетни замонавий фан ва инновациялар маркази сифатида ривожлантириш;
- жаҳон иқтисодиётининг трансформацияси шароитида янги таълим тизимини ташкил этиш;
- университетнинг халқаро академик обрўси ва жозибадорлигини ошириш.

Университетнинг узоқ ва ўрта муддатли стратегик ривожлантириш дастури нуфузли маҳаллий ва хорижлик (АҚШ, Германия) экспертлар муҳокамасидан ўтказилди.

Шунингдек, университетнинг ўқув жара-

ёнига АҚШ, Германия, Бельгия, Буюк Британия, Испания, Италия, Венгрия, Словакия, Сингапур, Япония, Корея Республикаси, Россия ва бошқа бир қатор давлатларнинг етакчи университетларидан профессорлар ва ватандош олимлар жалб қилинган.

Ўзбекистон олий таълим тизимидаги ўзгаришларга жавобан, 2020-2021 ўқув йилидан бошлаб университетнинг ўқув жараёни кредит-модуль тизими асосида олиб борилмоқда. Хорижий (АҚШ, Нидерландия) университетлар тажрибасига асосланган бу дастур орқали талабалар учун қулай ўқув жараёни шакллантирилиб, ўзлаштириш ва сифат кўрсаткичларини яхшилашга эришилди.

Янги шаклдаги ўқув тизимига кўра, ҳафталик аудитория соатлари 24 га туширилиб, ҳар семестрда фанлар сони 3-4 тани ташкил этади. Таълим йўналишлари ва магистратура босқичларида ўтиладиган фанлар каталогидан мутахассисликка алоқаси бўлмаганларнинг салмоғини 2 бараварга қисқартириш ва уларни унификация қилишга олиб келди.

Шунингдек, ўқув режаларда мустақил таълим соатлари 55-60 фоизга етказилди, танлов фанларнинг салмоғи эса 27-30 фоизни ташкил этадиган бўлди. Таълим йўналишининг спецификасидан келиб чиққан ҳолда, фан дастурлари иш берувчи корхоналарнинг талаблари ҳамда турдош хорижий университетлар

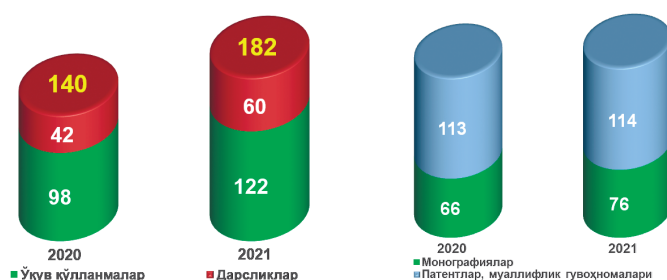
тажрибаси асосида қайта ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий қилинди.

Масалан, университетнинг 3- ва 4-босқич талабалари учун ўқув режа 2 семестрлик асосида ташкил этилган бўлса, кредит-модуль тизимига биноан таълим олаётган 1- ва 2-босқич талабаларига 3 семестрлик ўқув машғулотлари олиб борилмоқда.

Қиёсий таҳлиллар шуни кўрсатмоқдаки, 3- ва 4-курс талабаларида фанларни ўртача ўзлаштириш кўрсаткичи 50-62% ва сифат кўрсаткичлари 22-25% бўлса, 1- ва 2-курс талабаларида эса тегишлича 70-82% ва 39-45% қўзга ташланмоқда.

Таълим сифатини таъминлашда ўқув адабиётлари билан етарли даражада таъминлаш ва уларнинг янги авлодини яратиш муҳим аҳамиятга эга.

Сўнги 2 йилда нашр этилган адабиётлар, монография ва патентлар:

Университетда таълим ва тадқиқот интеграциясининг самарали йўлга қўйилганлиги Ўзбекистон олий таълим муассасалари рейтингига ўз аксини топмоқда.

Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекциясининг маълумотида кўра, университет миллий рейтинг кўрсаткичлари қуйидагича:

Шунингдек, университет кафедралари йирик давлат ва нодавлат ташкилотларга бириктирилган. Кафедраларга бириктирилган корхона ва ташкилотлардан малакали, тажрибали мутахассислар таълим жараёнида иштирок этиши, ўз навбатида, у ерда профессор-ўқитувчиларнинг стажировкалари, кафедраларнинг филиалларини ташкил этиш ҳамда амалий машғулотлар ўтиш йўлга қўйилди.

Буюртмачилар талаба билан ўқишни бириктиришдан сўнг 5 йил ишлаб бериш мажбуриятини белгилловчи шартнома тузиш орқали унинг базавий тўлов контрактини 2-босқичда камида 50%, 3-босқичда камида 75% ва 4-босқичда 100% миқдорда тўлаб бериш имконияти яратилди.

Мазкур амалиёт ўқув жараёнини самарали ташкил этиш, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини 5+1 дастури асосида янги босқичга олиб чиқиш имконини берди. Бу дастурга кўра, ўқув жараёнининг маълум бир қисми корхонада амалга оширилади. Яъни 2-босқичдан бошлаб бир кунлик амалий машғулотлар кафедраларнинг ҳамкор ташкилотларидаги аудитория ва лабораторияларида ўтказилади. Ҳамкор муассасаларни танлашдаги асосий мезон – келажакда мазкур ташкилот талабаларни иш билан таъминлашидир.

Бунда талабанинг касбга қизиқиши, мутахассислик фанларини яхши ўзлаштириши, энг муҳими, соҳа бўйича ишга жойлашиш кўрсаткичлари 80-85% ўсишига эришилди.

Ташкилотлар ўзининг истиқболли режаларига мувофиқ, мутахассисларни излаш, танлаш ва уларнинг малакасини оширишга қаратилган харажатлари камайганлиги ва малакали ёш кадрлар билан таъминланганини эътироф этмоқда. Ҳамкор ташкилотлар томонидан университетнинг махсус жиҳозланган аудиториялари ва лаборатория хоналарининг ташкил этилиши 5+1 тизимини барча таълим йўналишларида қўллашга замин бўлмоқда.

Университетда иш берувчи ташкилотнинг махсус аудитория ва лабораторияларини ташкил этишда Россия Федерациясининг “Ростсельмаш”, Германиянинг GIZ, “CLAAS”, “Lemkin Ltd”, АҚШнинг “John Deer”, “CASE”, “NewHolland”, “Lindsay”, Хитойнинг “HUAWEI”

компанияси, Ўзгагроинспекция, Ўзстандарт агентлиги, “Тошкент сув таъминоти” МЧЖ, “Туронбанк” АТБ, “Халқ банки” АТБ, “Агро-банк” АТБ, Миллий банк ва бошқа ҳамкор ташкилотларнинг ҳомийлик маблағлари асқатди.

Университетда илм-фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини янада кенгайтириш мақсадида мутахассислик кафедралар таркибида ҳам соҳа бўйича етакчи ташкилотларнинг ишлаб чиқариш аудиторияси, илмий-инновацион лаборатория ва марказлари ташкил этилди. Хусусан, ЮНЕСКО, GIZ ташкилотлари, “Case”, “John Deer”, “Ростсельмаш” компаниялари ҳомийлигида яна 8 та махсус аудитория, “Ўзбекгидроэнерго” АЖ ва В.Гальперин номидаги Тошкент қувур заводи ҳомийлигида эса 2 та лаборатория ташкил этилди.

Ўзига хос тажриба

Университетда “Табиий ресурсларни барқарор бошқаришда рақамли технологиялар” кластери ташкил этилди. Кластерда масофадан зондлашнинг замонавий усуллари ва географик ахборот тизимлардан фойдаланган ҳолда, қишлоқ, сув ва ўрмон хўжалиги, ердан фойдаланиш, геодезия ва картография, экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, иқлим ўзгаришини баҳолаш бўйича вазиятли (ситуацион) жараёнларни реал вақт режимида кузатиш ва назорат қилиш бўйича тадқиқотлар амалга оширилади.

“Сув хўжалигини ташкил этиш ва бошқариш” факультетида талабаларнинг билим ва қўникмаларини янада ошириш ва ҳозирги дунё талабига мос мутахассис бўлиб етиштириш мақсадида Туронбанк, Агробанк, Халқ банки, Миллий банк АТБлар билан ҳамкор-

ликда яна 4 та инновацион илмий-амалий тадқиқот маркази очилди.

“PETRO TEST AVTO” МЧЖ билан ҳамкорликда “Ёнилғи мойлаш материаллари лабораторияси”, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги “Агросаноат устидан назорат қилиш давлат инспекцияси” билан ҳамкорликда 1 та махсус аудитория, “Huawei Tech Investment Tashkent” компанияси ҳомийлигида “Ақлли қишлоқ ва сув хўжалиги” шоу-руми, Германия халқаро ҳамкорлик жамияти (GIZ) қўмағида университет кафедраларидан бири Festo Didactic корхонасининг замонавий лаборатория ускуналари билан жиҳозланди.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузуридаги Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлиги билан ҳамкорликда қиймати 2,2 миллиард сўм бўлган “Метрология ва стандартлаштириш” илмий-инновацион лабораторияси, “Eco Drip Lux” МЧЖ компанияси билан биргаликда талабаларга сув тежовчи технологияларни ўқитиш, тадқиқот ишларини олиб бориш ҳамда янги стартап лойиҳаларини амалга оширишга мўлжалланган махсус аудитория ташкил этилди.

Қолаверса, талабалар учун ҳафтанинг бир кунини номдор корхона ва ташкилотларда ишлаб чиқариш технологиялари билан яқиндан танишиш ва жараёнда тўғридан-тўғри иштирок этиш имконияти яратилди.

Университетда Британия Кенгаши қўмағида “English as a Medium Instruction – Инглиз тили махсус мақсадларда” касбий ривожлантириш маркази мавжуд. Марказда Pre-IELTS, Advanced, шунингдек, “Академиклар учун

Инглиз тили” курслари ташкил этилган бўлиб, университет талабалари, магистрантлари, докторант ва педагог ходимлари учун IELTS, Artis тестларини бепул топшириб, халқаро тан олинган сертификатга эга бўлиш имконияти яратилган.

Илмий тадқиқот ва инновацион фаолиятга эътибор

Ўқув-тажриба хўжалигининг (умумий майдони – 70 гектар) 5 гектар майдонида “Ақлли қишлоқ ва сув хўжалиги” ҳудуди ташкил этилган бўлиб, у ерда сув тежовчи технологияларни жорий этиш бўйича Хитойдан 100 минг АҚШ доллари қийматидаги жиҳозлар келтирилиб, ўрнатилган.

БМТ Тараққиёт дастурининг “Техник салоҳиятни мустаҳкамлаш” лойиҳаси доирасида университетнинг Ўқув-тажриба хўжалигида “Замонавий сув тежовчи технологиялар” полигони ишлаб турибди.

Ушбу лойиҳа доирасида АҚШ университетлари билан ҳамкорликда суғориш режалари дастурини тузиш ва суғоришни масофадан бошқариш ҳамда маълумотларни қайта ишлаш бўйича семинар тренинглар, шу билан бирга, талабалар алмашинуви йўлга қўйилган.

Университетнинг илмий тадқиқот ишларига АҚШ, Германия, Бельгия, Чехия, Ҳиндистон, Хитой, БАА, Россия каби давлатлардан 18 нафар хорижий профессор ва олимлар жалб этилган. Ўз навбатида, Инновацион ривожланиш вазирлиги билан ҳамкорликда университетнинг 253 нафар профессор-ўқитувчилари

ва докторантларини стажировка учун хорижий илмий ташкилотларга юбориш бўйича 2022–2025 йилларга мўлжалланган “йўл харитаси” тасдиқланди.

Халқаро ҳамкорлик — келажак учун ишончли сармоя

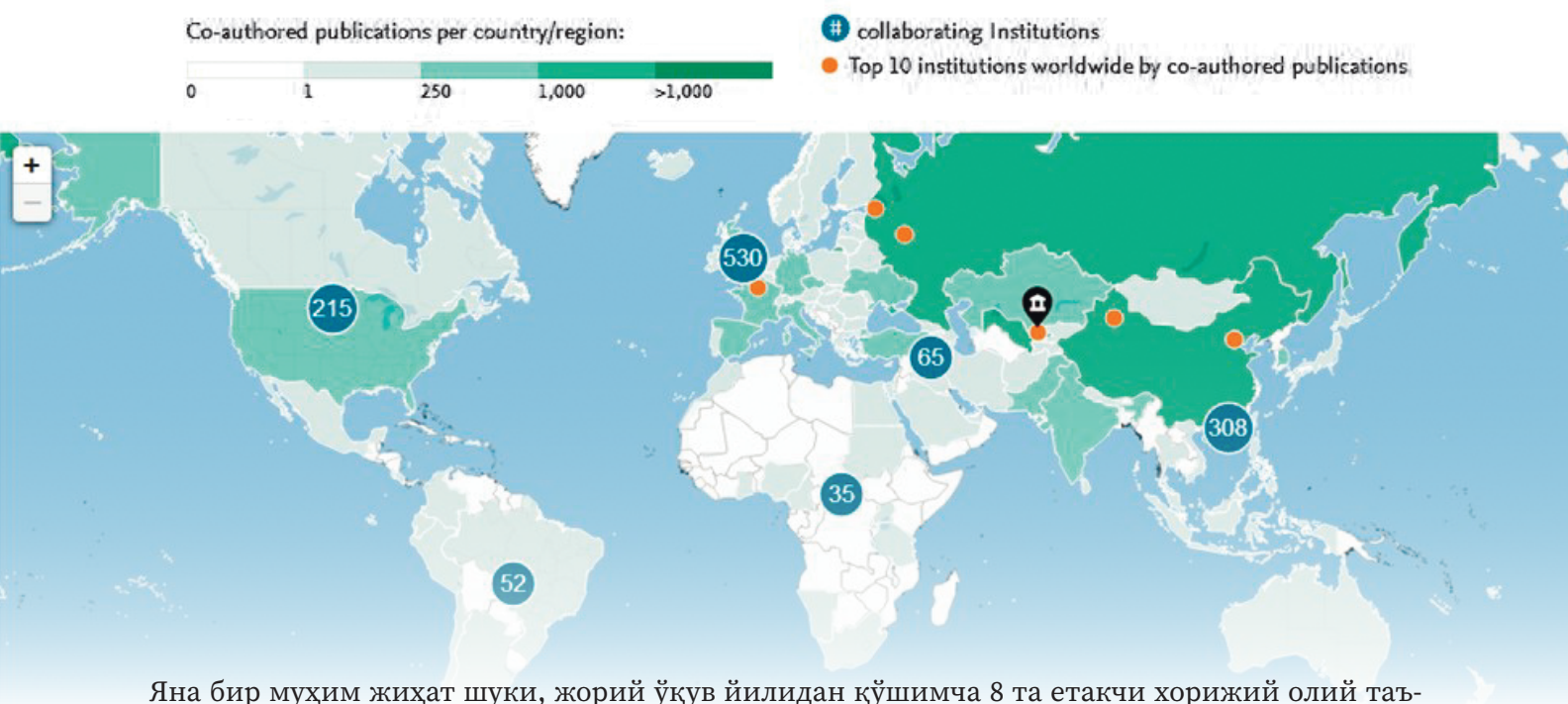
Университет профессор-ўқитувчилари хорижий мутахассислар билан ҳаммуаллифликда олиб борган тадқиқот ишлари ва натижаларини халқаро журналларда нашр қилиш бўйича Марказий Осиёда етакчи ўринларда туришади.

Жумладан, университет профессорлари томонидан Шимолий ва Жанубий Америка университетлари олимлари билан ҳаммуаллифликда 215/52 та мақоласи чоп этилди. Европа мамлакатлари олимлари билан ҳамкорликда чоп этилган илмий ишлар сони 530 тани ташкил этади. Бу кўрсаткич Африка, Яқин Шарқ ва Осиё мамлакатларида 35/65/308 тадан иборат.

Университет олимлари томонидан Scopus ва Web of Science базасида индексацияланган журналларда 2018 йилда 122 та мақола нашр қилинган бўлса, 2021 йилда кўрсаткич 634 тага, ўсиш динамикаси 5 баробарга етди. Шунингдек, чоп этилган мақолаларнинг иқтибослилиқ даражаси ҳам мос равишда 0.95 дан 4.06 га ошди (Source: SciVal). Хорижий олий таълим муассасалари билан биргаликда тадқиқотлар олиб бориш ва натижаларини нашр этиш бўйича ҳамкорлик ишлари давом этмоқда.

Университетнинг 2025 йилга қадар QS World University Rankings ва Times Higher Education халқаро рейтингларига кириш бўйича “йўл харитаси” тасдиқланди.

Ўқув муассасамиз ҳозирда энг йирик Times Higher Education (THE) ва Quacquarelli Symonds (QS) рейтинг агентликлари томонидан Ўзбекистон олий таълим муассасалари орасида биринчилардан бўлиб эътироф этилган. 2022 йилида QS минтақавий рейтингини бўйича “ТИҚХММИ” Миллий тадқиқот университети 211+ ўринни эгаллаган. THE Impact рейтингини “Zero Hunger” йўналиши бўйича 301-400 ва “Climate Action” йўналиши бўйича 401-600 ўрин олди.

Яна бир муҳим жиҳат шуки, жорий ўқув йилидан қўшимча 8 та етакчи хорижий олий таълим муассасалари билан ҳамкорлик меморандумлари, шунингдек, магистратура босқичида қўшма таълим дастурларини ташкил этиш бўйича 1 та халқаро шартнома имзоланиб, қўшма таълим дастурлари сони 7 тага етказилди.

Қўшма таълим дастурлари Мичиган штат университети (АҚШ), Wageningen университети (Нидерландия), Obuda университети (Венгрия) ва Nitra қишлоқ хўжалиги университети (Словакия) билан ҳамкорликда ташкил қилиниб, ўқув жараёни тўлиқ инглиз тилида олиб борилмоқда.

Университетнинг эътироф этилиши

1
Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари миллий рейтинги

211-220 EЕCA
QS EЕCA University Rankings
Ривожланаётган Европа ва
Марказий Осиё олий таълим муассасаларининг рейтинги

301-400
"Zero Hunger" ва

401-600
"Climate Action" йўналишлари бўйича

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИНСПЕКЦИЯ ПО НАДЗОРУ ЗА КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ ПРИ КАБИНЕТЕ МИНИСТРОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

QS WORLD UNIVERSITY RANKINGS

THE WORLD UNIVERSITY RANKINGS

Жорий йилнинг биринчи чорагида 20 нафар профессор-ўқитувчимиз ва 12 нафар докторант Германия, Австрия, Венгрия, Испания, Словакия, Россия, Исроил давлатининг номдор университетларига малака ошириш ва стажировка ўташга юборилди.

Бугунги кунда университетда хорижий нуфузли университетлар билан 100 дан ортиқ халқаро меморандум ва битимлар асосида ҳамкорлик йўлга қўйилган бўлиб, 22 та халқаро лойиҳа амалга оширилмоқда.

2022 йилда АҚШнинг UniCEN дастури томонидан Ўзбекистон бўйича эълон қилинган 7 та халқаро лойиҳаларнинг 5 тасини университети-миз олимлари қўлга киритди.

UniCEN АҚШ ва Марказий Осиё олий таълим муассасалари ўртасидаги ҳамкорликни кенгайтириш учун яратилган платформа бўлиб, стратегик режалаштириш, факультет сиёсати ва амалиёти, ўқув дастурларини ишлаб чиқиш каби соҳаларда ўзаро манфаатли шерикликни ривожлантиришни мақсад қилган.

Келгусидаги режалар

Университетни 2022-2025 йилларда ривожлантириш стратегиясида қуйидаги вазифалар белгиланган:

- университетнинг турли ҳисобот ва маълумотлар сонини кескин камайтириш, уларни тайёрлашда қоғоз шаклидан воз кечиб, бошқарув тизими ва ўқув жараёнларини, кутубхона ва ҳужжатлар айланмасини рақамлаштирувчи “Рақамли Университет” платформасига тўлиқ ўтишни таъминлаш;

- университетнинг Quacquarelli Symonds ва Times Higher Education халқаро рейтинглари ТОП-1000 талигида эътироф этилиши;

- Scopus ва Web of Science халқаро илмий-техник маълумотлар базасидаги журналларда йиллик чоп этиладиган мақолалар сонини 800 тага етказиш;

- Scopus ва Web of Science халқаро илмий-техник маълумотлар базаси бўйича Ҳирш-индекси (h-индекс) 5 ва ундан юқори бўлган профессор-ўқитувчилар сонини 100 тага етказиш;

- университет профессор-ўқитувчиларининг илмий салоҳиятини 90 фоизгача ошириш;

- ўқув жараёнига жалб қилинган хорижий профессор-ўқитувчилар сонини 100 тага етказиш;

- хорижий талабалар улушини 10 фоизгача ошириш;

- чет тилини билиш даражасини баҳолаш бўйича миллий ва халқаро сертификатларга эга профессор-ўқитувчилар улушини 50 фоизга етказиш;

- Илмий тадқиқот дастурлари, жумладан, халқаро миқёсда жалб этиладиган маблағларнинг миқдорини 30 миллиард сўмгача ошириш ва ҳар бир профессор-ўқитувчининг, йиллик бюджетдан ташқари, топадиган маблағини 60 миллион сўмга етказишдан иборат.

Ислоҳотлар – таълим самарадорлигининг асосий мезони

Шиддатли даврда ҳар бир мамлакат тараққиёти бевосита таълим жараёнлари билан чамбарчас боғлиқ бўлиб қолди. Шу боис таълим тизимини ривожлантириш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналиши этиб белгиланган бўлиб, бу жабҳада узоқни кўзлаган янгича ёндашувлар, муҳим ижобий ўзгаришлар, ҳаётий ва хорижий тажрибаларга ҳамда чуқур таҳлилларга асосланган ислоҳотлар жараёни кечмоқда. Бу эврилишлар мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётини янги босқичларга олиб чиқишда муҳим омил ҳисобланади. Замонга ҳамнафас равишда олий таълим муассасаларини халқаро стандартларга мос жиҳозлаш, таълим сифатини оширишга қаратилган жаҳон тажрибаларини татибқ этиш давр талабига айланган.

Мамлакатимиз олий таълимини тизимли ислоҳ қилишнинг устувор йўналишларини белгилашда замонавий билим ва юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, мустақил фикрлайдиган юқори малакали кадрлар тайёрлашни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш муҳим саналади. Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш, рақамли технологиялар ва таълим платформаларини жорий этиш, ўқув жараёнини босқичма-босқич кредит-модуль тизимига ўтказиш, академик ва ташкилий-бошқарув мустақиллигини таъминлаш, академик мобилликни амалга ошириш, ёшларни илмий фаолиятга жалб қилиш, инновацион тузилмаларни шакллантириш, илмий тадқиқотлар натижаларини тижоратлаштириш, халқаро эътирофга эришиш ҳамда бошқа кўплаб йўналишлар таълим жараёнини янги сифат босқичига кўтаришга хизмат қилиши шубҳасиз.

Ахмед РЕЙМОВ,
Қорақалпоқ давлат университети
ректору, техника фанлари доктори,
профессор

Университет фаолиятининг янги босқичи: молиявий, академик ва ташкилий- бошқарувда мустақиллик

Олий таълим муассасаларида ёшларни билимли ва етук мутахассис этиб тарбиялаш, дунё стандартларига мос кадрлар қилиб тайёрлаш таълим тизимини изчиллик билан ривожлантиришга боғлиқдир. Шу мақсадда Президентимизнинг 2021 йил 24 декабрдаги “Давлат олий таълим муассасаларининг академик ва ташкилий-бошқарув мустақиллигини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ҳамда 2021 йил 24 декабрдаги “Давлат олий таълим муассасаларига молиявий мустақиллик бериш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлари олий таълимда муҳим ислоҳотлар даврига тамал тошини қўйди.

Мазкур қарорлар асосида Қорақалпоқ давлат университетига жорий йил бошидан молиявий, шунингдек, 2022-2023 ўқув йилидан бошлаб академик ва ташкилий-бошқарув мустақиллиги берилгач, йил давомида универси-

тетнинг бу йўналишлардаги мустақиллигини амалга ошириш чора-тадбирлар дастури ҳамда бизнес режаси ишлаб чиқилди.

Университетимиз ҳам ушбу йўналишларда белгиланган бир қатор вазифалар бажарилишини таъминлайди. Хусусан, академик мустақиллик соҳасида бакалавр таълим йўналишлари, магистратура мутахассисликлари бўйича ўқув режалари, ўқув дастурларининг белгиланган талаблар асосида ишлаб чиқиши, ўқув юкнамалари кескин ошиб кетишининг олдини олиш учун аудитория ва мустақил таълим соатлари нисбати қайта кўриб чиқиши кўзда тутилган. Шу билан бир қаторда, айтилган хорижий олий таълим муассасалари билан ҳамкорликда қўшма таълим дастурларини ташкил этишга, ўқув режалари ва фан дастурларининг университет томонидан мустақил тасдиқланиши ҳамда ўқув жараёнига юқори малакали хорижий олимлар, ўқитувчи ва мутахассисларни кенг жалб қилган ҳолда, академик мобилликнинг амалга оширилишига кенг имкониятлар эшигини очди.

Молиявий мустақиллик борасида эса университет кенгаши томонидан иқтисодиёт тармоқларининг кадрларга бўлган эҳтиёжларини инобатга олиб, истиқболда бакалаврият таълим йўналишлари, магистратура мутахас-

сисликлари бўйича тўлов-контракт миқдорларини университетнинг ўз харажатларини қоплаш даражасидан келиб чиқиб, мустақил белгиланиши, олийгоҳ учун қайд этилган нормативлардан қатъи назар, университетнинг тузилмаси тасдиқланиши, штат birlikлари сони белгиланишининг мустақил ишлаб чиқиши муҳим аҳамиятга эга.

Ташкилий-бошқарув мустақилликка оид янги қузатув кенгашини ташкил этиш учун таклифлар ишлаб чиқиши, минтақадаги кадрлар буюртмачилари эҳтиёжларидан келиб чиқиб, қабул квотасига ўзгаришлар киритилиши, илғор хорижий тажрибаларни ўрганиш асосида университет таркибий тузилмаси такомиллаштирилиши, республика ва хорижий олий таълим муассасалари билан академик мобилликнинг йўлга қўйилиши, университет ички меҳнат тартиб-қоидалари талабларини ўз ичига олган меҳнат шартномаси асосида педагог ва бошқа ходимларни ишга қабул қилиш тартибини жорий этиш вазифалари амалга оширилади. Университет фаолиятидаги бу янги қадамлар бошқарув тизимидаги муносабатларни тартибга солиб, жамоа ўртасида рационал алоқалар таркиб топишига ёрдам беради.

Жамият ҳаётининг барча томонларини эркинлаштириш ва ислоҳ қилишнинг ҳозирги босқичи талабларига мувофиқ, самарадорликни ошириш мақсадида университетда 2022 йил 1 январдан бошлаб васийлик кенгаши тугатилиб, унинг ўрнига Қузатув кенгаши

ташкил этилди. Кузатув кенгаши таркиби тегишли вазирлик, идоралар, кадрлар буюртмачилари, жамоатчилик вакиллари ҳамда ҳомийлардан иборат бўлган юридик шахс мақомисиз ўз фаолиятини бошлади. Шу кунга қадар мазкур Кузатув кенгашининг дастлабки йиғилишлари ўтказилиб, унда университетнинг академик, ташкилий-бошқарув ва молиявий мустақиллигини таъминлаш борасидаги чора-тадбирлар белгилаб олинди.

Шунингдек, университетнинг раҳбар ходимлари ҳамда профессор-ўқитувчилари фаолиятига баҳо бериш, уларнинг фаолияти самарадорлигини белгилаш мезони ишлаб чиқилди. Бунда олий таълим муассасасига ишга кирмоқчи бўлган номзодларни ўрганишда минимал талабларни қўйиш мақсадида 2022-2023 ўқув йилидан бошлаб KPI (самарадорликнинг муҳим кўрсаткичи – Key Performance Indicators) тизими йўлга қўйилмоқда.

Маълумки, университетимиз минтақадаги энг йирик олий таълим муассасаси бўлгани боис унинг қошида давлат аҳамиятига молик ташкилотлар фаолият кўрсатади. Хусусан, ҚҚДУ ҳузуридаги педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш минтақавий маркази, Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси В.И.Романовский номидаги Математика институти Қорақалпоғистон бўлими, Хорижий тилларни ўқитишни оммалаштириш агентлигининг Қорақалпоғистон бўлинмаси, Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети ҳузуридаги давлат тилида иш юритиш асосларини ўқитиш ва малака ошириш маркази Қорақалпоғистон бўлинмалари ташкил этилгани университет мавқеи ошиб бораётгани, соҳада яхши ютуқларга эришилаётганидан далолат беради.

Илмий салоҳият кўрсаткичлари таълим сифатининг асосини белгилайди

“Илм-фан ва илмий фаолият тўғрисида”ги, “Инновацион фаолият тўғрисида”ги қонунлар, олий таълим тизимини ҳамда илм-фанни 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси Қорақалпоқ давлат университети олдида ҳам қатор вазифаларни қўймоқда. Ушбу вазифалар ижроси юзасидан бугунги кунда университетда жадал ишлар олиб бориляпти.

университетда бугунги кунда **900 дан ортиқ профессор-ўқитувчи** ўз илмий ва илмий-педагогик фаолиятини самарали олиб бормоқда

2021 йил сентябрь ойидан бошлаб қиймати **2,5 миллиард сўмлик** “Биоэкологик тадқиқотлар” илмий тадқиқот лабораторияси ўз фаолиятини бошлади

ва бугунги кунда соҳа ихтисослиги бўйича университет ёш олимлари, докторант, таянч докторант, стажёр тадқиқотчи, профессор-ўқитувчилар ва тадқиқотчилар мазкур лаборатория имкониятларидан кенг фойдаланган ҳолда, Оролбўйи минтақасидаги экология ва атроф-муҳит муҳофазаси, ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишига доир самарали илмий тадқиқот ишларини олиб бормоқда. Бундан ташқари, 2022-2023 ўқув йилидан бошлаб университет ҳузурида кимё, кимёвий технология, қурилиш ва саноат технологиялари йўналишлари бўйича умумий қиймати 10 миллиард сўмдан ортиқ бўлган “Кимёвий технология” илмий тадқиқот лабораторияси кластерини ташкил этиш кўзда тутилган бўлиб, ҳозирги кунда ушбу лойиҳа фаолияти учун зарур бўлган асбоб-ускуна ҳамда жиҳозлар олиб келинмоқда.

Шунингдек, фан соҳаларининг тараққий этишига ҳам алоҳида аҳамият қаратилмоқда.

Жумладан, Президентимизнинг 2021 йил 19 мартда қабул қилинган “Физика соҳасидаги таълим сифатини ошириш ва илмий тадқиқотларни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, Қорақалпоғистон ҳудудидаги олий таълим ва илмий тадқиқот муассасаларида олиб борилаётган физика фани бўйича тадқиқот натижаларини ишлаб чиқаришга кенг жорий этиш тизимини яратиш ва ривожлантириш, минтақанинг экологик инқирозини юмшатишда физика фанининг илм-фан соҳасидаги салмоғини янада ошириш, имконият ва ютуқлардан унумли фойдаланиш мақсадида жами қиймати

1 миллиард 335 миллион 495 минг сўмлик “Экофизика” ўқув-илмий марказини ташкил этиш режалаштирилган бўлиб, ҳозирги кунда марказ фаолияти учун зарур бўлган асбоб-ускуна ҳамда жиҳозлар келтирилмоқда.

Университетда бугунги кунда Жанубий Кореянинг “WE Energy” ва “Hanbek Construction Co., Ltd” компаниялари билан ҳамкорликда ўрнатилган қуввати 350 Вт.ли қуёш электр панелларидан талабаларнинг ўқув амалиётини ўташи ҳамда соҳавий тадқиқотлар учун самарали фойдаланиб келинмоқда.

Шуни ҳам алоҳида таъкидлаш лозимки, университетда 2019 йил якунига кўра 2 та, яъни филология ва педагогика фан соҳалари бўйича илмий даражалар берувчи Илмий кенгашлар фаолият юритган бўлса, ҳозирги кунда техника, биология, тарих, иқтисодиёт, ҳуқуқ соҳаларида фалсафа доктори илмий даражаларини берувчи 5 та янги Илмий кенгаш тузилгани ҳисобига улар сони 7 тага етказилди. Шу вақт мобайнида жами 80 дан ортиқ фан (DSc) ва фалсафа (PhD) доктори диссертациялари ҳимоялари ушбу кенгашларда самарали ташкил этилди. Қолаверса, университетда ўтган 2021 йилда жами 47 тадқиқотчи, шундан 6 нафари фан доктори (DSc) ва 41 нафари фалсафа доктори (PhD), 2022 йилнинг ўтган даври мобайнида эса жами 24 тадқиқотчи фалсафа доктори (PhD) диссертациясини ҳимоя қилди.

Бундан ташқари, университетимизда Қорақалпоғистон Республикасини ижтимо-

ий-иқтисодий ривожлантиришга доир давлат илмий-техника дастурлари доирасида экология, атроф-муҳит муҳофазаси, биология, кимёвий технология, география ва техника фан соҳалари бўйича тадқиқот ишларини олиб боришга мўлжалланган жами қиймати

**3 миллиард 121 миллион
96 минг сўм бўлган
7 та амалий лойиҳа бажарилмоқда**

Қорақалпоқ давлат университетида тегишли фан йўналишлари доираси кенглиги, илмий даражали профессор-ўқитувчилар, университет ҳузуридаги илмий даражалар берувчи Илмий кенгашлар, илмий тадқиқот лабораториялари сони, олий таълимдан кейинги таълим ихтисосликлари салмоғи бирмунча кўплиги бевосита илмий тадқиқотлар, инновациялар ва илмий тадқиқот натижаларини амалиётга жорий этиш борасидаги фаолиятнинг ўзига хослигини кўрсатади. Хусусан, университет илмий салоҳияти бугунги кунда аввалги 31 фоиздан 34,6 фоизга кўтарилгани, фан докторлари (DSc) ва фан номзодлари ҳамда фалсафа докторлари (PhD) сонининг 300 дан ортгани, илмий даражали профессор-ўқитувчилар ёш кўрсаткичининг айти пайтда 40-45 ёшга етказилганини университетда илмий-педагог кадрлар тайёрлаш бўйича олиб борилган чора-тадбирларнинг дастлабки самараси сифатида таъкидлаш мумкин.

Фахр билан айта оламизки, университет нуфузли халқаро рейтинг тизими ҳисобланган Times Higher Education кўрсаткичининг 2022 йил учун Impact рейтинги (THE Impact Rankings 2022)да Ўзбекистоннинг 30 та олий таълим муассасалари қаторида 48,6 балл билан 7-ўринда қайд этилди. Бу билан истиқ-

болда ушбу рейтингнинг ТОП-1000 талигига кириш учун дастлабки қадам қўйилди. Келгусида университетни шу каби яна бир нуфузли QS (Quacquarelli Symonds) халқаро рейтингига киритиш ҳам режалаштирилган.

Халқаро ҳамкорлик доирасида

Замонавий дунёда инновацион таълим усуллари кенг жорий этиш, шунингдек, профессор-ўқитувчиларнинг илғор хорижий тажрибаларни ўзлаштириши ва улардан амалиётда унумли фойдаланиши мақсадида университетимиз сўнгги 3 йилда 40 га яқин хорижий олий таълим муассасаси билан ҳамкорлик алоқаларини ўрнатди. 30 нафардан зиёд талабалар нуфузли хорижий давлатлар олий таълим муассасаларининг бакалавриат ва магистратурасида, 40 нафардан ортиқ профессор-ўқитувчилар стажировка, малака ошириш ҳамда докторантурасида таҳсил олмоқда. 70 нафардан ортиқ хорижлик профессор-ўқитувчилар университет ўқув жараёнига жалб этилди. Охириги уч йилда 50 нафардан ортиқ профессор-ўқитувчилар АҚШ, Буюк Британия, Беларусь, Германия, Австралия, Хитой, Словакия, Ҳиндистон, Австрия, Туркия ва Россияда стажировка ва малака ошириш курсларида таҳсил олиб келди.

Ўз соҳасининг етук ва тажрибали мутахассисини тайёрлашда хорижий давлатларнинг етакчи университетлари билан ҳамкорликда қўшма таълим дастурлари асосида ўқитиш тизими ҳам ўз фаолиятини бошлади. Жумладан, Малайзиянинг 1 та, Россиянинг 3 та, Беларуснинг 5 та олий таълим муассасаси билан қўшма таълим дастурлари асосида 10 та бакалавриат таълим йўналиши ва 9 та магистратура мутахассислиги бўйича кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилган.

Айтиш жоизки, қўшма таълимга қабул қилинган талабаларни ўқув жараёнига тезроқ мослаштириш, талаба-педагог, талаба-мураббий, талаба-ўқитувчи муносабатларини шакллантириш, ўзаро ҳурмат, юксак маънавий фазилятларни камол топтириш мақсадида гуруҳ мураббийлари томонидан “Мослашув даври”

дастури ташкил қилинган.

Халқаро ҳамкорлик соҳасида ҳозирги кунда университет Европа Иттифоқининг Erasmus+ дастури доирасидаги 5 та (ECAP, DsinGIS, ERCA, DECIDE, Key Action 1-Mobility – Гранада ва Словакиянинг Нитра қишлоқ хўжалиги университетлари) халқаро лойиҳасида иштирок этмоқда.

Шунингдек, Туркия томонидан молиялаштириладиган Мевлана дастури доирасида Ҳажитепе, Ататурк, Синоп, Бурса, Ушак университетлари билан ҳамкорликка асосланган “Институтлараро талабалар ва ходимларнинг кредит мобиллик алмашинуви” лойиҳасига мувофиқ университетимиз талаба ва профессор-ўқитувчиларининг академик алмашинуви бўйича самарали ишлар амалга оширилмоқда.

Халқаро таълим бўйича Америка кенгашининг (American Councils for International Education) ваколатхонаси ҳамда Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети ўзаро ҳамкорликни мустаҳкамлаш ва кенгайтириш мақсадида АҚШ элчихонаси томонидан Америка ресурс маркази ташкил этилиб, ҳозирги кунда ушбу марказ инглиз тилини ўргатишни оммалаштириш, университетимизнинг ахборот-ресурс марказини хорижий ўқув ва илмий адабиётлар билан таъминлаш борасида ўз фаолиятини олиб бормоқда.

Хулоса ўрнида айта оламизки, Қорақалпоқ давлат университети келгусида мамлакатимиз тараққиёти йўлида замонавий таълимни инновацион ёндашувлар, жаҳон тажрибаларидан фойдаланган ҳолда, рақобатбардош, малакали кадрлар тайёрлаш борасидаги масалаларни ижобий ҳал этиш, шу билан бирга, олий таълимни бундан буён ривожлантириш бўйича истиқболли вазифаларни амалга оширишни режалаштирган. Натижада, ўзгарувчан меҳнат бозори талабларига жавоб бера оладиган, замонавий билим ва юксак маънавий-ахлоқий фазилятларга эга, мустақил фикрлайдиган етук мутахассислар тайёрлаш жараёнини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтаришга эришилади.

ЭНГ КАТТА БОЙЛИК БУ – АҚЛ-ЗАКОВАТ ВА ИЛМ

Бугунги давр тиббиёт ходимлари зиммасида улкан масъулият мавжудлигини яна бир бор исботлади. Бу эса кадрлар тайёрлаш ва таълим тизимини замон талабларига мос ислоҳ қилиб боришни тақозо этмоқда. Давлатимиз раҳбари доимо тараққиётнинг тамал тоши ҳам, мамлакатни қудратли, миллатни буюк қиладиган куч ҳам илм-фан, таълим ва тарбия эканини қайта-қайта таъкидлайдилар. Дарҳақиқат, илм-маърифат жамиятни ривожлантирувчи, келажагини белгилаб берувчи асосий мезондир.

Сўнгги йилларда олий таълим тизимида олиб борилаётган ислохотлар замирида ҳар бир соҳа бўйича мутахассислар тайёрлашнинг айна мақсадга хизмат қилувчи мукамал механизми ишлаб чиқилиб, амалиётга татбиқ этилмоқда. Хусусан, қабул квоталарининг оширилиши, янги олий таълим муассасалари ва қўшма факультетларнинг ташкил қилиниши шулар жумласидандир.

Республикамызда соғлиқни сақлаш соҳасини ривожлантириш бўйича ҳам изчил ислохотлар олиб борилмоқда. Бугун тиббиёт ходимларини касбий ривожлантириш тизимини яхшилаш, соҳада етук ва чуқур билимга эга кадрларни замонавий таълим стандартлари асосида тайёрлаш, тиббиёт ташкилотлари, айниқса, бирламчи тиббий-санитария ёрдами муассасаларини профессионал мутахассислар билан таъминлаш, тиббиёт таълим муассасалари профессор-ўқитувчиларининг мавқеини ошириш, шунингдек, соғлиқни сақлаш соҳаси ходимларини тайёрлашга давлат сиёсати даражасида қаралмоқда.

Бу борада жадал ривожланиш босқичига чиқаётган Тошкент давлат стоматология институти Марказий Осиёда ягона, соҳага чуқур ихтисослашган муассаса ҳисобланади. Ҳозирда бу таълим даргоҳи таркибида

Нодир ҲАЙДАРОВ,

Тошкент давлат стоматология институти
ректори, тиббиёт фанлари доктори

5 та
факультет

34 та
кафедра

фаолият юритмоқда. Стоматология ва юз-жағ жарроҳлиги маркази, шунингдек, академик лицей кадрлар базасини шакллантириш ҳамда назария ва амалиёт уйғунлигини таъминлашга хизмат қилмоқда.

бакалавриат таълим
йўналишлари
7 та

магистратура
мутахассисликлари
10 та

клиник ординатура
ихтисосликлари
14 та

қўшма таълим дастурлари
12 та

Бугунги кунда

5 000 нафарга яқин талабага

361 нафар профессор-ўқитувчи дарс бермоқда

Шундан, фан доктори
67 нафар

фан номзодлари
161 нафар

илмий салоҳият эса
62,5 фоизни ташкил қилмоқда.

Жаҳон ва миллий тажриба уйғунлиги

Соҳа олимларининг изланишларини узлуксиз кузатиб, институтимизда олиб борилаётган янги лойиҳалар билан дунё илм аҳлини таништириб бориш мақсадида шу кунга қадар

112 та
халқаро ташкилот билан
меморандум имзоланди

75 та
олий таълим муассасаси

21 та
илмий марказ

8 та
ишлаб чиқариш корхонаси

8 та
йирик тиббий марказ-клиникалар

билан истиқболли ҳамкорлик йўлга қўйилган. Бу борадаги ишлар кўлами йилдан-йилга ортиб бормоқда.

Президентнинг 2021 йил 24 декабрдаги “Давлат олий таълим муассасаларининг академик ва ташкилий-бошқарув мустақиллигини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори билан институтимизга академик ва молиявий мустақиллик берилиши эса зиммамиздаги масъулиятни янада оширди. Бу ишонч сўнгги беш йилда тиббиёт таълими соҳасида катта ташаббусларга қанот берди. Чунончи, институтимиз 2021 йил декабрда Ўзбекистон олий таълим муассасалари орасида илк бор Бутунжаҳон тиббий таълим федерацияси томонидан (WFME президенти Дэвид Гордоннинг тавсияси, экспертлар хулосаси ва талаблари асосида) халқаро аккредитациядан ўтди. Бу Тошкент давлат стоматология институти битирувчиларининг дипломи жаҳон миқёсида тан олинишини англатади. Бундан ташқари, аккредитациядан ўтиш институт жамоаси учун халқаро таълим майдонида имкониятларни янада кенгайтиради. Бунда, хусусан, таълим дастурларининг дунё ҳамжамияти томонидан тан олиниши, хорижий олий таълим муассасалари билан ҳамкорлик ўрнатиш ва ривожлантириш, битирувчиларнинг компетентлигини ошириш назарда тутилади.

Маълумот ўрнида айтиб ўтиш жоизки, мазкур халқаро аккредитация Ўзбекистондаги таълим дастурларининг бутунжаҳон сифат стандартларига мослигини баҳолаш жараёни бўлиб, у Олий таълим сифати кафолати Европа ассоциацияси (ENQA) аъзоси ва Сифат кафолати агентликлари Европа реестрида (EQAR) мавжуд мустақил хорижий агентлик томонидан ўтказилди.

Илмий тадқиқотлар амалиёт учун фойдалими?

Испания Адема Университети ҳамда Жанубий Қозоғистон тиббиёт академиясида институтимизнинг филиаллари очилгани бизга берилган халқаро эътирофнинг юксак намунасидир. Шу билан бирга, Финландия билан ҳамкорликда “Medicine and Innovation” журналининг таъсисчиси ҳам ҳисобланамиз.

Илм тинимсиз изланишни, мукамал ривожланиб боришни тақозо этади. Айни жиҳатни ҳисобга олиб, профессор-ўқитувчи-

лар малакасини ошириб бориш доимий эътибор марказимизда. Жумладан, ўтган йилда 32 нафар профессор-ўқитувчи хорижда малака оширди, 55 нафари дунёнинг нуфузли 1000 талигига кирувчи олий таълим муассасаларида ўқув машғулотларини ўтказди, 51 нафар чет эллик ўқитувчи институтнинг таълим жараёнида иштирок этиб, маъруза, семинар ва маҳорат дарслари ўтказди.

Институтимизда олиб борилаётган илмий тадқиқот ишларининг амалий самарадорлигини ошириш кун тартибининг муҳим масаласига айланиши натижасида жами

30 та докторлик диссертацияси
ҳимояси асосида

52 та услубий тавсиянома
ишлаб чиқилди.

Улар вилоятлардаги поликлиника, шаҳар шифохоналари, хусусий клиника ва бошқа тиббиёт муассасалари фаолиятига татбиқ этилди. Ўтган йил сарҳисобига кўра, институт профессор-ўқитувчилари томонидан

70 та монография

32 та патент

25 та муаллифлик гувоҳномаси

221 та хорижий илмий мақола

369 та маҳаллий илмий мақола

33 та дарслик

68 та ўқув қўлланма

622 та тезис яратилди.

Тошкент давлат стоматология институти-нинг янги, замонавий “Симуляцион маркази”да Франциянинг “Virteasy Dental” 3D симуляторлари, Англиянинг ўқув микроскоплари, Россиянинг “Пирогов” анатомик интерфаол столи, Италиянинг сўнги моделдаги замонавий интерфаол фантомлари келтирилган бўлиб, ахборот-ресурс марказининг виртуал кутубхонаси, ўқув залидан жадвал асосида фойдаланиш орқали мунтазам равишда машғулотлар олиб борилади. 3D симуляторлар хонаси компьютер графикаси бўлими ҳисобланиб, расм ва видеоларни уч ўлчамда моделлаштириш методикасига эга симуляторлар билан жиҳозланган. Микроскоплар хонаси, яъни амалиёт хонасида микроскоп ёрдамида минимал ишлов бериш натижасида максимал самарага эришиш кўзда тутилади.

Фантомлар зали назарий билимларни амалиётда синаб кўриш учун ихтисослашган бўлиб, бунда ўтказилган маърузадан олинган билимларни талабалар мустақил равишда

амалда бажаришади. Конференциялар зали талабаларнинг ўз устида ишлаш хонаси сифатида, турли хилдаги кичик маърузалар ўтказиш учун фойдаланишга мўлжалланган.

Тошкент давлат стоматология институтида очилган замонавий инновацион-симуляцион марказида ахборот-ресурс марказининг электрон кутубхонаси талабаларга хизмат кўрсатиб келмоқда. Ахборот-ресурс маркази замон талабларига жавоб берадиган техник воситалар билан жиҳозланган. Электрон компьютер залида 16 та моноблок ва 1 та сервер мавжуд, локал ва интернет тармоғига уланган. Электрон кутубхонада SCOPUS, EBSCO, SPRINGER, Геотар-Медиа халқаро илмий маълумотлар базасидан фойдаланилади. Электрон кутубхона серверида 14500 га яқин адабиётлар мавжуд бўлиб, жумладан, институт профессор-ўқитувчилари томонидан яратилган дарсликлар, ўқув қўлланмалар, маъруза матнлари ва услубий қўлланмаларнинг тўлиқ матнлари сақланади ва доимий равишда тўлдириб борилади.

Институтнинг ёшлар билан ишлаш сиёсати ўзини оқлаяптими?

Таълим муассасамизда Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегиясида белгиланган йўналишлар асосида ёш авлодни эркин ва теран фикрловчи, ақлли, замон билан ҳамнафас, интилувчанлик руҳида тарбиялашга алоҳида

эътибор қаратилган.

Зеро, мамлакатимизда аҳолининг 3/2 қисмини ёшлар ташкил этар экан, давлат ривожланишида йигит-қизларнинг ўрни жуда катта ҳисобланади. Янги Ўзбекистон ёшларининг маънавий етуклиги, илмий даражасининг юқорилиги, юксак интеллектуал салоҳиятга эгаллиги мамлакатимиз ривожини белгилаб берувчи омиллардандир.

Тошкент давлат стоматология институтида таҳсил олаётган талабалар бизни барча ташаббус ва ютуқларга ундаб турувчи асосий манбамиз ҳисобланади. Шу боис улар билан тўғри мулоқотни йўлга қўйиш, бўш вақтини мазмунли ташкил этиш, иқтидорларини доимий рағбатлантириб бориш кун тартибимизда туради. Хусусан, Тошкент давлат стоматология институтида таҳсил олаётган иқтидорли талабалар томонидан шу кунга қадар бир нечта ютуқлар қўлга киритилди. Президент ва номдор стипендия эгалари сафи йилдан-йилга кенгайиб бормоқда. 10 нафар талабамиз Туркиянинг “Nobel” фармацевтик компанияси ва Жанубий Корея Dr Yoosik Yang тиббиёт мактаби томонидан иқтидорли талабалар учун таъсис қилинган стипендия соҳиблари қаторида эканлиги ҳам бизни қувонтиради.

Бундан ташқари, халқаро олимпиадаларда институтнинг 120 нафар ва республика миқёсидаги танловларда 129 нафар талабамиз фахрли ўринларни қўлга киритди. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги томонидан таъсис этилган Стартап лойиҳаларида эса институтнинг 1 нафар талабаси ғолиблар қаторидан жой олди.

Халқаро рейтингдаги кўрсаткичлар

Шунингдек, олий таълим муассасаларининг нуфузли халқаро рейтинги ҳисобланган Times Higher Education ўзининг 2022 йилги Импакт рейтинги (The Impact Rankings 2022)ни эълон қилди. Унда бизнинг Тошкент давлат стоматология институти 9 йўналиш бўйича ўрин эгаллади, умумий рейтингда инситутимиз 1001+ поғонадан жой олди.

THE IMPACT RANKINGS

Partnership for the goals (муваффақиятли ҳамкорлик) бўйича 1001+ ўринда;

Good health and well-being (Саломатлик ва яхши ҳаёт тарзи) бўйича 601-800 ўринда;

Decent work and economic growth (муносиб меҳнат ва иқтисодий ўсиш) бўйича 401-600 ўринда;

No poverty (кам таъминланганликнинг йўқлиги) бўйича 601+ ўринда;

Gender equality (гендер тенглиги) бўйича 601-800 ўринда;

Reducing inequalities (табақаланишни қисқартириш) бўйича 401-601 ўринда;

Quality education (таълим сифати) бўйича 801-1000 ўринда;

Industry, innovation and infrastructure (саноат, ишлаб чиқариш, инфраструктура) бўйича 401-600 ўринда.

Times Higher Educationнинг Импакт рейтинги 2015 йилда БМТ томонидан қабул қилинган дунё мамлакатлари учун барқарор ривожланишнинг 17 та мақсадлари (17 Sustainable Development Goals)га кўра, олий таълим муассасаларини баҳолайди. Эндиликдаги асосий эътиборни мана шундай рейтинглардаги натижаларни яхшилаш, илмий лойиҳалар, ишланма ва стартапларни тижорийлаштириш, кадрлар салоҳиятини оширишга қаратишни режалаштирганмиз.

Давлатимиз раҳбарининг Олий Мажлисга Мурожаатномасида таъкидланганидек, **“Энг катта бойлик бу – ақл-заковат ва илм, энг катта мерос бу – яхши тарбия, энг катта қашшоқлик бу – билимсизликдир!”** Шундай экан, ватани ва халқини севадиган, ўз соҳасини пухта биладиган ва эл-юрт корига ярайдиган ёшларни тарбиялаш энг олий мақсадларимиздан бири бўлиб қолади.

Халқаро ва миллий тажриба уйғунлиги

Таълим сифатини оширишда илмий тадқиқотларнинг ўрни беқиёс. Шу боис ҳар бир олий таълим муассасасида мазкур индикаторга алоҳида эътибор қаратилади. Мамлакатимиз олий таълим тизимига татбиқ этилаётган янгиликлар замирида ҳам айна мақсад мужассам. Шунинг учун ҳам бу йўналишда Президент қарор ва фармонлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари қабул қилиниб, уларда олий таълимни ривожлантириш, халқаро талабларга жавоб берадиган кадрларни етиштириш, олий таълим муассасалари нуфузини ошириш, уларга академик ва молиявий мустақиллик бериш, нодавлат таълим муассасаларини кўпайтириш, олий таълимда соғлом рақобат муҳитини яратишнинг йўриқномаси белги-

лаб берилди. Тошкент шаҳридаги халқаро Вестминстер университетида ҳам мазкур муҳим масалаларнинг амалий ҳаракатини таъминлаш борасида самарали ишлар қилинмоқда.

Баҳром МИРҚОСИМОВ,
Тошкент шаҳридаги халқаро
Вестминстер университети ректори

Университетда ҳаёт қайнайди

Университетимиз Ўзбекистондаги биринчи халқаро олий таълим муассасаси ҳисобланади. Айна пайтда бакалаврият, магистратура ва докторантура босқичларида иқтисодиёт, бизнес, молия, менежмент, ахборот тизимлари ва тижорат ҳуқуқи каби йўналишларда мутахассис тайёрлаётган, энг тез ривожланаётган илм масканларидан бирига айланган. Университет жамоаси нуфузли хорижий олий таълим муассасаларида илмий даражалари мавжуд бўлган 150 нафардан ортиқ малакали кадрлар ва замонавий ишлаб чиқариш (саноат)да тажрибага эга маҳаллий ва хорижий мутахассислардан ташкил топган.

Глобал ривожланиш тенденцияларини ҳисобга олган ҳолда, фаолиятимизда илмий изланишларга кўпроқ эътибор қаратилмоқда. Чунки илмий тадқиқотлар таълим бозорида муваффақиятга эришишнинг асосий устунларидан бири ҳисобланади. Бинобарин, унинг ривожига алоҳида эътибор ва маблағ ажратилиши давр талабидир. Шу маънода, университетда ўқитиш ва илмий тадқиқотларни бир-бирига боғлиқ равишда ривожланти-

ришга катта эътибор қаратилган бўлиб, профессор-ўқитувчиларнинг илмий изланишлари ўқув ишлари сифатига ижобий таъсир кўрсатади.

Асосий вазифамиз илмий тадқиқотларимиз билан Ўзбекистон, Марказий Осиё ва бошқа минтақаларнинг аҳолиси учун ижобий ўзгаришларга ва турмуш фаровонлигини оширишга таъсир кўрсатиш, мавжуд муаммолар ечимини таклиф этиш, илм-фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини мустаҳкамлашдан иборатдир. Ҳозирги кунда университетда 33 нафар фалсафа доктори (PhD) ва 16 нафар фан доктори (DSc) фаолият олиб бормоқда. Шундан 15 нафар фалсафа доктори (PhD) ва 13 нафар фан доктори (DSc) дунёнинг нуфузли ТОП-1000 талигига кирувчи олий таълим муассасаларида илмий даража олган профессор-ўқитувчилардир.

Университетнинг ўзига хослиги нимада?

Лондондаги Вестминстер университети билан мустаҳкам алоқалар ўрнатилган бўлиб, илмий тадқиқотларни қўллаб-қувватлаш фонди ташкил этилган. Ушбу фонд таълим муассасалари ўртасидаги ҳамкорликни ривожлантиришга ва профессор-ўқитувчиларнинг ихтисослик йўналишларини белгилашга хизмат қилади. 2018 йилдан буён мазкур дастур асосида 20 дан ортиқ илмий лойиҳалар молиялаштирилди.

Silk Road:
A Journal of Eurasian Development

Бундан ташқари, университетда 2019 йилда “Ипак йўли: Евроосиё тараққиёти журнали” (<https://silkroadjournal.online>) ташкил этилган ва у ижтимоий фанлар ҳамда иқтисодиётни ўрганиш бўйича илмий тадқиқотларни тарғиб қилади. Журналда чоп этиладиган илмий мақолалар қадимда Буюк Ипак йўли ўзаро боғлаб турган мамлакатларга бўлган эътиборни оширади, уларда мавжуд муаммоларни ўрганади ва ечимлар таклиф этади. Журнал Тошкент шаҳридаги халқаро Вест-

минстер университети томонидан юритилади ва уни Лондондаги Вестминстер университети онлайн шаклда нашр этади. Ушбу илмий журналнинг асосий мақсади яқин йиллар ичида халқаро нуфузли журналлар қаторидан ўрин олиш, хусусан, 2025 йилда Scopus маълумотлар базасига кириш ҳисобланади.

Яна бир ютуғимиз шуки, университет Илмий кенгашида “Менежмент” ихтисослиги бўйича ўзбек, рус ва инглиз тилларида тайёрланган фалсафа доктори (PhD) ва фан доктори (DSc) диссертациялари ҳимояга қабул қилинмоқда. Илмий кенгашга 11 нафар етук маҳаллий ва хорижий олимлар жалб қилинган.

Илмий тадқиқот портали

Изланувчиларга қулайлик яратиш мақсадида университетда илмий тадқиқот портали яратилган бўлиб, у орқали ходимлар ва талабаларга илмий изланишлар билан боғлиқ маълумотлар етказилади. Порталда илмий тадқиқотга алоқадор тадбирлар рўйхати, амалдаги илмий лойиҳалар ва уларни молиялаштириш, илм-фан этикаси талаблари, илмий тадқиқотлар билан боғлиқ меъёрий ҳужжатлар, қўлланмалар, ариза шакллари ва муддатларини осонгина топиш мумкин.

Портал илмий изланиш ишлари ва жараёнларида илмий бўлим аъзолари, ходимлар, профессор-ўқитувчи ва талабалар ўртасида қулай алоқа ҳамда иш юритиш платформа-

си бўлиб хизмат қилишдан ташқари, илмий тадқиқотларга алоқадор бўлган барча маълумотларни ишончли базада сақлаш имкониятини беради.

Таълим муассасасида 2014 йилда таъсис этилган “Илмий тадқиқот ёрдамчилари” (Research Assistant) тизими университет профессор-ўқитувчиларининг илмий ишларини ривожлантиришда асқатиб келмоқда. Эътиборлиси шундаки, аксарият илмий тадқиқот ёрдамчилари икки йиллик илмий фаолиятидан сўнг дунёнинг нуфузли университетларида магистратура ва докторантура босқичларида грант асосида ўқишини давом эттирмоқда.

Ўқитувчилар, илмий ходимлар, таклиф этилган олим ва талабалар тугалланган илмий тадқиқот ва давом этаётган йўналишлар натижаларини илм аҳли билан бўлишадиган платформа бу – илмий семинардир. Семинар-тренинг машғулотлари иштирокчиларга илмий тадқиқот сўровномаларини тайёрлаш, маълумотларни тўплаш ва таҳлил қилишнинг миқдорий ва сифат усуллари, хулосалар чиқариш ва натижаларини нашр этишда амалий ёрдам кўрсатади.

Фикр – фикрнинг отасидир

Таълим муассасамиз тажриба алмашиш ва янги билимларни тарғиб этиш мақсадида хорижлик соҳа мутахассисларини мунтазам равишда таълим жараёнларига жалб қилмоқда. Таклиф этилган тадқиқотчилар, одатда, бир ойдан бир семестргача бўлган муддатда ўз билим ва кўникмаларини талаба ҳамда устозлар билан ўртоқлашади. Эътиборлиси, 2018-2022 йиллар давомида ташриф буюрган ҳамкасбларимиз орасида Изабел Тейхманн (Иқтисодий тадқиқотлар институти, Германия), профессор Паллаб Пол (Денвер университети, АҚШ) ва профессор Марта С. Меррилл (Кент давлат университети, АҚШ), Жоҳанна Руст (Рух университети, Германия), профессор Эрҳан Доған (Мармара университети, Туркия) каби етук олимлар бор. Бу борадаги ишлар қамровини янада кенгайтиришни мақсад қилганмиз. Чунки мазкур жараён нафақат университет, балки мамлакатимизда илмий тадқиқот ишларини ривожлантиришга муносиб ҳисса

бўлиб қўшилади.

Ўзбекистоннинг иқтисодий ва ижтимоий ислохотларига жавобан таълим муассасамиз кейинги йилларда халқаро ташкилотларнинг бир қатор юқори даражадаги маърузачиларини қабул қилди. Улар орасида Жаҳон банкининг Европа ва Марказий Осиё бўйича вице-президенти Кирил Мюллер, Халқаро валюта жамғармасининг Ўзбекистондаги миссия раҳбари Алберт Жейгер, Осиё тараққиёт банки вице-президенти Венсай Чжан, Халқаро озиқ-овқат тадқиқотлари сиёсати институти бош директори Шенгген Фан, БМТнинг Ўзбекистон бўйича доимий координатори Хелена Фрейзер, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Раисининг биринчи ўринбосари, доктор Содик Сафоев, Буюк Британиянинг Ўзбекистондаги элчиси Тимоти Торлот, UNODCнинг Марказий Осиё бўйича минтақавий вакили Ашита Миттал ва бошқалар бор. Таклиф қилинган маърузачилар университет талабалари ҳамда профессор-ўқитувчилари билан ўз билим ва тажрибаларини ўртоқлашади.

“Устоз-шогирд” анъанаси

Университет профессор-ўқитувчи ва талабалар ўртасида мустаҳкам ҳамкорлик асосидаги бакалаврият тадқиқотларини фаол қўллаб-қувватлайди. Талабаларнинг бакалаврият битирув малакавий ишлари 2014 йилдан буён Иқтисодий тадқиқотлар ва магистратура таълим маркази – Иқтисодиёт институти (CERGE-EI, University of Economics in Prague) томонидан ўтказиб келинаётган “Янги иқтисодий истеъдод” танловида иштирок этиб келмоқда.

Шунингдек, ҳар ўқув йили якунида университетда “Янги академик истеъдод” танлови ўтказилади. 2021 йилги танловда Сабина Ахрорий (Ўзбекистондаги ногиронларнинг иш билан таъминланиши) ва Билол Салимов (DeepMedicine – анъанавий автоматлаштирилган ва чуқур ўрганиш ёрдамида безгакни аниқлаш) лойиҳалари билан ғолиб деб топилди. Бу каби ташаббуслар ёшларни ўз устида кўпроқ ишлашга, изланишга ундайди, ўзаро соғлом рақобат муҳитини яратади.

Уч занжир

Бугунги кунда илмий тадқиқот, таълим ва ишлаб чиқариш ўзаро мустақил тарзда ривожлана олмайди. Аксинча, улар бир-бирини тўлдиради. Университетда ўқишнинг коллеж ёки академик лицей билан таққослаганда, афзаллиги шундаки, олийгоҳда профессор-ўқитувчилар ва талабалар бевосита илмий тадқиқот билан боғлиқ вазифалар устида ишлайди ва шундай тадбирларда қатнашишади. Бутунжаҳон иқтисодий форуми тадқиқотларига кўра, ҳозирги кун иш берувчилари янги ходимлардан қуйидаги билим ва кўникмаларга эга бўлишларини талаб этади: танқидий фикрлаш, муаммоларни ҳал қилиш ва ижодкорлик қобилиятига эга бўлиш. Шу сабабли университет талабаларни илмий фаолият ва нашр ишларига кўпроқ жалб этиши талаб этилади. Илмий тадқиқот билан шуғулланиш давомда юқорида санаб ўтилган кўникмаларни ошириш имконияти мавжуд. Ўқув ишлари (ўқитиш) илмий тадқиқотга асосланган ва йўналтирилган бўлиши, ёки тадқиқотга асосланган усул ва ёндашувларни ўз ичига олиши мумкин. Бу ерда талабаларга билим илмий тадқиқот натижалари, тадқиқот жараёни ва методологиялари, танқид ва мунозаралар орқали ўргатилади. Тайёрланаётган кадрларнинг илмий тадқиқот фаолиятига жалб қилиниши ва уларни танқидий фикрлашга, муаммоларни ҳал қилишга йўналтириш ва ижодий қобилиятларини такомиллаштириш юқори обрўли ташкилотларда ишга жойлашиш имкониятларини оширади.

Режалаштирилган келажак қандай бўлади?

2019 йилда университетнинг 5 йиллик илмий тараққиёт стратегияси ишлаб чиқилган ва унда қуйидаги 4 та асосий вазифалар белгилаб олинган:

илмий тадқиқот маданиятини шакллантириш ва илмий салоҳиятни ошириш

илмий тадқиқотда инновациялар ва уни тижоратлаштириш

кўп тармоқли ва халқаро ҳамкорликдаги тадқиқотларни ривожлантириш

илмий тадқиқот сифати ва рақобатбардошлигини ошириш

Университет илмий тадқиқот стратегияси 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясига монанд ишлаб чиқилган бўлиб, университет ва давлатимизнинг халқаро майдонда илмий тадқиқот ишлари борасида ўз нуфузини мустаҳкамлашини мақсад қилиб олган.

Ҳозирги кунда университет жамоаси илмий тадқиқот ишларини Янги Ўзбекистоннинг 2022–2026 йилларга мўлжалланган Тараққиёт стратегиясида белгиланган вазифалар билан уйғунлаштириш устида иш олиб бормоқда. Хусусан, унинг IV бандида (37-, 46-, 47-, 48- ва 49-мақсадлар) келтирилганидек, адолатли ижтимоий сиёсат юритиш, инсон капиталини ривожлантириш масалаларига алоҳида эътибор қаратмоқда.

Юқоридагиларни ҳисобга олиб, университет жамоаси ўз олдига юқори мақсадларни белгилаб қўйган ва бу мақсадларга эришиш учун мунтазам меҳнат қилишда, мамлакатимиз тараққиёти учун малакали кадрларни тайёрлашда, илмий тадқиқот ишлари ривожига ўз ҳиссасини қўшишда давом этади.

Шерзод МУСТАФОҚУЛОВ,

Қўқон университети ректори,
иқтисодиёт фанлари доктори,
профессор

ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАР БИЛАН АКАДЕМИК МУКАММАЛЛИК САРИ

Маълумки, Президент Шавкат Мирзиёев ташаббуси билан таълим тизимида амалга оширилаётган барча ислохотлар моҳиятан инсон капиталига эътиборни кучайтириш, меҳнат бозори талабларига жавоб берадиган, иқтисодиётнинг турли соҳа ва тармоқлари учун замонавий билим ҳамда қўникмаларга эга олий маълумотли кадрлар тайёрлашга қаратилмоқда. Қўқон университетида ҳам академик фаолиятни такомиллаштириш, профессор-ўқитувчилар малакасини ошириш, ташқи баҳоловчилар тизимини яратиш, электрон ўқув жараёнига ўтиш, академик мобиллик, регистратор офис тизимини жорий этиш, янги китоблар авлоди ва видеоматризалар яратиш, илмий тадқиқотлар

қўламини янада ошириш, грантлар, лойиҳаларда иштирок этиш, маънавий-маърифий фаолиятни янада ривожлантириш бўйича тизимли ишлар амалга оширилмоқда. Энг муҳими, мазкур олий таълим муассасаси профессор-ўқитувчилар ҳамда битирувчиларнинг касбий-малака даражаси халқаро меҳнат бозорида тан олиншини таъминлашда бор имкониятларини сафарбар этмоқда.

Буюк мутафаккир бобокалонларимиз таъкидлаб ўтганидек, китоб – беминнат устоз, билим ва маънавий юксалишга эришишнинг энг асосий манбаидир. Шундай экан, университет олимлари, педагог-ўқитувчилари томонидан ўқув адабиётларининг замонавий авлодини яратиш, фан дастурлари (силлабуслар) асосида амалий қўлланмаларни тайёрлашга алоҳида урғу берилмоқда.

Жаҳон тажрибасини ҳисобга олган ҳолда, университетда олий маълумотли ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш, ўқув жараёнининг илмий тадқиқот фаолияти билан узвий боғлиқлигини кучайтириш, халқаро ҳамкорликни янада кенгайтириш, ёшларнинг салоҳиятини рўёбга чиқариш бўйича барча зарур чоралар кўрилмоқда.

Шунингдек, университет олдида бир қатор муҳим вазифалар, жумладан, Ўзбекистон олий таълим дастурлари билан бирга, дунёнинг нуфузли хорижий таълим муассасалари илгор дастурларини жорий этиш ҳам белгилаб қўйилган. Қолаверса, республика иқтисодиёти тармоқларининг эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда, юқори малакали олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш, хорижнинг нуфузли олий таълим муассасалари билан тажриба алмашиш ҳам кўзда тутилган.

Шу билан бирга, ўқув режаларига замонавий фанларни киритиб бориш, инновацион ҳамда илм-фанга асосланган замонавий технологияларни татбиқ қилиш, таълим жараёнига ахборот-коммуникация технологияларининг янги ютуқларини жорий этиш ҳам асосий масалалардан бири сифатида қаралмоқда.

Маълумки, фан-техника тараққиётининг шиддат билан ўсиб бориши мамлакатларнинг

ижтимоий-иқтисодий ривожланишидаги илмий тадқиқотлар аҳамиятини янада кучайтирди. Жаҳоннинг етакчи мамлакатлари томонидан илмий-техник тараққиётнинг фундаментал асоси бўлган аниқ фанларнинг ривожланишини рағбатлантириш ҳамда шу асосда, иқтидорли ёшларни кашф қилиш бўйича ўзига хос селекцияни амалга ошириш мақсадида инвестицион дастурлар ишлаб чиқилиб, ҳаётга жорий этилмоқда. Бу бизнинг ютуқларимизга пойдевор бўлади.

Ҳозирги кунда нодавлат олий таълим ташкилотимиз замонавий коммуникация технологиялари, ўқув ва илмий адабиётлар, компьютер техникаси билан тўлиқ таъминланган. Ўқув жараёнига энг илғор таълим технологияларини жорий этишга алоҳида урғу берилмоқда. Университетга танлов асосида малакали профессор-ўқитувчилар жалб қилингани кўзланган мақсадларимизга эришишда муҳим асос вазифасини ўтамоқда.

Бундан ташқари, ҳар йили ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларнинг қобилиятли ва иқтидорли фарзандлари орасидан абитуриентларни танлов асосида университет грантига ўқишга қабул қиляпмиз. 100 нафардан зиёд талабаларимизнинг ушбу имкониятдан фойдаланаётгани ижтимоий ҳимоя масаласи устувор аҳамият касб этаётганидан далолатдир.

Айни пайтда Қўқон университетида Ўзбекистоннинг барча вилоятлари ёшлари қамраб олинган. Хусусан, 12 та вилоят, Қорақалпоғистон Республикаси ва Тошкент шаҳридан талабалар таълим олишмоқда.

Ҳар бир ислоҳот – талаба учун

Қўқон университети Ўзбекистондаги биринчи нодавлат мустақил университети сифатида 2019 йилдан буён фаолият юритмоқда ва унда иқтисодиёт, молия, менежмент, меҳмонхона ва туризмни бошқариш, хорижий тил ва адабиёти: инглиз тили, бошланғич таълим, мактабгача таълим, компьютер инжиниринги, психология йўналишларида халқаро даражада таълим бериб борилмоқда.

Дунёнинг энг нуфузли университетларидан профессионал академик кадрлар жалб этилган. Жумладан, финландиялик тажрибали ўқитувчи Наджа Голубенко таклиф этилиб, талаба ёшларнинг ушбу мамлакатда бепул таълим олишларига қўмаклашиш мақсадида фин тилини ўргатиш йўлга қўйилди. Айни пайтда Финландиянинг Карелия амалий фанлар университетида Қўқон университетининг 5 нафар талабаси таълим олмоқда.

Шунингдек, университетда Networking – талабаларнинг мамлакатдаги етакчи тадбиркорлардан бизнес маҳорат олиш имконияти яратилган. “Бизнес марафони” технологик марафонлар ўтказилиши анъанага айланиб, бу талабалар ҳаётида ўзининг ижобий натижасини бермоқда. Масалан, молия йўналиши талабалари Аюбхон Камилов, Бурҳонжон Нусратуллаев, Раҳматилло Нурматов ва Малика Қодировалар Фарғона водий талабалари ўртасида ўтказилган “Technoways” технологик марафонида “Энг яхши дастурий таъминот” номинациясида ғолиб бўлди. Иқтисодиёт йўналиши талабалари Шоҳрух Нишонқулов, Ботиржон Ражаббоев, Хорижий тил ва адабиёти: инглиз тили йўналиши талабаси Дилёржон Солижонов Ўзбекистон Республикасининг ТОП-100 ёшлари сафидан ўрин олди.

Қўқон университетида талабаларнинг дарсдан бўш вақтини мазмунли ўтказиши учун 20 дан зиёд йўналишда бепул тўғараклар

фаолияти йўлга қўйилган. Жумладан, “Нолдан балансгача” курсида таълим олган талабалар бухгалтерия ҳисобини пухта ўзлаштириб, махсус сертификатга эга бўлишади ва ўз билимларини амалиётда қўллашмоқда. Шунингдек, талаба қизлар учун “Соғлом турмуш тарзи ва тиббий тайёрлов курси” фаолияти йўлга қўйилиб, машғулотлардаги билим ва кўникмаларни яхши ўзлаштирган талабаларга тиббиёт ҳамшираси сертификати берилади.

Қўқон университетининг замонавий таълим ёндашувлари асосида барпо этилган кампусида талабалар вақтини мазмунли ўтказиши учун барча шарт-шароитлар яратилган. Қулай ижтимоий зоналар, ошхона ва Book safe, дам олиш учун хиёбон ва ўриндиқлар, спорт-соғломлаштириш мажмуалари, турли маданий тадбир ҳамда психотренинглар талабалар ноакадемик ҳаётини самарали ўтказишига хизмат қилади.

Университет фаолиятида илмий-инновацион ёндашувларнинг аҳамияти

Қўқон университети Марказий Осиёда иқтисодиёт ва тадбиркорлик экотизимининг ривожланишида муҳим ўрин эгаллаш ва мавжуд йўналишларда лидерлар тармоғини яратишни мақсад қилиб қўйган. Университет учун илмий тадқиқот ва таълим вазифалари – иқтисодиётда ўзига хос ривожланиш йўллари ишлаб чиқиш ва шу орқали жамиятдаги ижтимоий ҳамда инсон ресурслари билан боғлиқ муаммоларни ҳал қилиш устувор ҳисобланади.

Халқаро илмий ҳамкорликлар доирасида салмоқли лойиҳалар, семинар ва конференциялар мунтазам ўтказиб келинади. Хусусан, “Ўзбекистон Учинчи ренессанс сари ҳаракатда: этномаданий, тарихий ва иқтисодий алоқалар уйғунлиги” мавзусидаги халқаро конференцияда 12 та мамлакатдан нуфузли халқаро ташкилотлар намояндалари, жамоат арбоблари, илмий муассасалар вакиллари, олим ва мутахассислар иштирок этишди. Тадқиқотчилар томонидан жами 228 та илмий

мақола тақдим этилиб, 24 та секция бўйича тақдимот ва маърузалар тингланди.

Университетимиз ташаббуси билан яна бир нуфузли халқаро анжуман – “Қўқон хонлигининг Туркий халқлар давлатчилиги ривож ва маданий меросида тутган ўрни” мавзусида конференция ўтказилди. Конференцияда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Туризм ва маданий мерос вазирлиги, Туркий давлатлар ташкилоти, ТУРКСОЙ, Тошкент давлат Шарқшунослик университети, Фарғона вилояти ҳокимлиги масъулари иштирок этишди. Шунингдек, Озарбайжон, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркия, Ўзбекистон, Туркменистон, Венгрия ва бошқа хорижий давлатлардан 20 нафардан ортиқ маърузачилар, халқаро ташкилотлар ва эксперт ҳамжамиятининг 50 дан зиёд вакиллари қатнашишди.

Университетда олий таълим жараёнларини бошқариш ахборот тизими – HEMISнинг барча имкониятларидан тўлиқ фойдаланишга ўтилган. Фанларни мустақил ўзлаштириш учун яратилган шароит ва имкониятлар – EBSCO, UDEMY, EDX ва бошқа маълумотлар базасидан фойдаланиш, очиқ оммавий курсларда ўқиш кўлами кенгайди.

Университет бугунги кунда ўз олдида қўйган қуйидаги академик мақсадлар асосида фаолият юритмоқда:

– Марказий Осиё ва халқаро миқёсда етакчи университетлардан бири сифатида фаолият юритиш;

– Ижтимоий фаровонликни янада ривожлантириш ва бутун жамият истиқболида иштирок этиш;

– Таълим сифати ва профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар ҳамда малакали битирувчилар фаолияти орқали етакчи соҳаларда ислохотларни янгилаш;

– Амалий тадқиқотлар ва академик мукамаллик сари доимо интилиш.

2020-2021 ўқув йилида университетимиз “Йил бренди” республика танловида ғолиб бўлиб, “Энг яхши хусусий университет” дея эътироф этилди.

Халқаро алоқалар кенгайиши йўлидаги муҳим қадамлар

Университетимиз делегацияси Қозоғистоннинг Туркистон шаҳрида ўтказилган Туркий Кенгашга аъзо давлатлар университетларининг V Ассамблеясида иштирок этди ва Туркий Кенгашнинг Туркий университетлар иттифоқига аъзо бўлди. “Orhun” ва Мавлоно алмашинув дастурлари иштирокчисига айланди. Аҳмад Ясавий номидаги халқаро турк-қозоқ университети билан ҳамкорлик меморандуми имзоланди.

Шунингдек, Қўқон университети ва Финландиянинг Kareliya ва JAMK университетлари ўртасидаги қўшма дастур асосида халқаро бизнесни бошқариш, сунъий интеллект йўналишларида бакалавр ва магистратура дастурларини ташкил қилиш

ҳамда профессор-ўқитувчилар алмашишга келишилди. Университет делегацияси Финландиянинг Kareliya амалий фанлар университетига ташриф буюриб, яратилган шароитлар, юқори даражада ташкил этилган ўқув жараёни билан яқиндан танишди. Университетнинг амалий билим ва кўникмаларни оширишга оид тажрибаси ўрганилди. Шунингдек, Бизнес Академияга ташриф буюриб, стартаплар учун бизнес инкубатор ва коучинг вазифасини ўташга қаратилган фаолият ва Симуляция хонасида симуляция, педагогик жараён билан танишди. Ҳар икки томон келишуви асосида келгусида Қўқон университети талабалари учун Summer Training дастурида қатнашиш имконияти яратилади.

Қолаверса, Туркия, Германия, Венгрия, Индонезия каби давлатлар университетлари билан таълим самарадорлигини ошириш бўйича ҳамкорликни йўлга қўйиш, китоблар чоп этиш, талабалар учун онлайн курслар ташкил қилиш, профессор-ўқитувчилар алмашишга келишилди.

Бундан ташқари, Қўқон университети Британия Кенгашининг битирувчиларни тайёрлаш сифати, ишга жойлашиш ва тадбиркорлик истиқболларини янада яхшилашга қаратилган “Change Academy” халқаро лойиҳасида иштирок этмоқда.

Жорий йилда университетимиз Корейнинг Таълим ва Молия вазирликлари томонидан қўллаб-қувватланадиган Хандонг Глобал Университетининг UNESCO-UNITWIN дастури доирасидаги грант соҳиби бўлди. Ушбу лойиҳа ЮНЕСКОнинг энг муваффақиятли дастурларидан бири ҳисобланади. Юқори сифатли таълим ресурслари интернет орқали дунё ёшларига бепул тарқатилади. Дастур доирасида Микроиктисодиёт фанидан маъруза материаллари Handong Global Universiteti (Жанубий Корея)нинг масофадан ўқитиш бўйича онлайн платформасига жойланмоқда ва илмий манбаларини бойитишга ҳисса қўшмоқда.

Маркетинг – замон талаби

Қўқон университетининг бутун фаолияти маркетинг тадқиқотларига асосланган. Бу тадқиқотлар талабаларга

назарий илмий билимларни ишлаб чиқариш фаолияти жараёнида қандай қўлланилишини амалда кўрсатади.

Маркетинг тадқиқотлари академик доиралардан ташқари, жамиятда мавжуд бўлган реал маълумотлар ва билимларни олиш имконини беради. Биз мамлакат тараққиётини университет фаолияти билан бевосита боғлиқ ҳолда кўрамыз!

Шу мақсадда, университетимизда доимий равишда ижтимоий-иқтисодий фаровонлик йўлида тадқиқотлар ўтказилади. Университет маркетинг тадқиқотларида ота-оналар, жамият аъзолари, ўқувчилар, талабалар, ёшлар фикри сўровномалар асосида ўрганилади. Шунингдек, интернет, ижтимоий тармоқлар ва расмий манбаларда мавжуд маълумотларга ҳам таянилади.

Таълим-тарбияни мактаблардан бошлаш керак

Президентимизнинг “Янги Ўзбекистон”ни барпо этиш йўлида қилган ташаббуслари, яъни “Янги Ўзбекистон мактаб оstonасидан, таълим-тарбиядан бошланади” деган эзгу ғояларини амалга ошириш барчамизнинг, жумладан, таълим тизимига дахлдор бўлган ҳар қандай одамнинг бурчи ҳисобланади.

Қўқон университети профессор-ўқитувчилари шаҳардаги 41 та умумтаълим мактабларида “Нажот – мактабда, нажот – таълимда, нажот – билимда” шиори остида битирувчи ўқувчилар билан очиқ мулоқотлар ўтказди ва бу борада ўзига хос Қўқон тажрибаси яратилди. Мактаблар ва касб-ҳунар коллежлари битирувчи ёшларини олий таълимга жалб этиш чоралари кўрилди.

Қўқон университети томонидан Фин-

ландия таълим тажрибасини Ўзбекистонда жорий этиш борасида амалий ишлар йўлга қўйилиб, фин ўқитувчилари томонидан яратилган “Skillgrow” платформаси Қўқон шаҳри ва Фарғона вилоятидаги барча умумтаълим мактабларида жорий этилмоқда. Платформа асосида ўқувчиларнинг математик билимлари оширилмоқда.

Аниқ фанларнинг чуқур ўқитилиши ёшлар учун жуда зарурдир. Математика жуда кўп фанларга йўл очади. Унинг асосий вазифаси ҳисоб-китобни ўргатиш эмас. У ўқувчиларни фикрлаш, ақлий имкониятларини ишга солиш, тафаккур қилишга ундайди. Давлат раҳбарининг эътибори асосида математика фанини ўқитиш тизимини тубдан ислоҳ қилиш бошланди. Математика бўйича турли олимпиадалар ташкил этиш ва мунтазам ўтказилиши борасида ҳам университетимизда муайян ишлар амалга ошириляпти. Республика умумтаълим мактаб ўқувчилари ўртасида математика фанидан “Қўқон олимпиадаси” ташкил этилди. Икки йилдан буён ушбу олимпиада ўтказилиши анъанага айланди.

Мазкур олимпиада хусусий сектор вакиллари томонидан илк маротаба ташкил этилди. Ўзбекистоннинг халқаро ҳамжамият орасида, хусусан, илм-фан оламида ўзига хос нуфузини оширишга хизмат қиладиган “Қўқон олимпиадаси” ғолибларига учта Nexia ва Cobalt автомобили ва университетда грант асосида ўқиш учун 30 та инвестицион ваучер тақдим этилди. Ушбу олимпиадани ёш математиклар интиқиб кутадиغان ақлий беллашувлардан бирига айлантириш учун барча чоралар кўрилмоқда.

Хулоса қилиб айтганда, Қўқон университети Ўзбекистон олий таълим муассасалари қаторида ўз ўрнига эга бўлиш мақсадида салмоқли режаларни амалга ошириш ҳаракатида. Энг муҳими, университетимиздаги ҳар бир ўзгариш чин маънода талабаларимизнинг келгусида ўз соҳасининг етук мутахассиси бўлишига хизмат қилишига эътибор қаратмоқдамиз. Зотан таълим беришда адашиш келажақда салбий оқибатларга олиб келиши мумкин.

Раҳимжон АБДУҒОФУРОВ,
АҚШдаги Эмори университети
профессори

ТАЪЛИМ СИФАТИНИ ОШИРИШ УНИВЕРСИТЕТЛАРНИНГ ЎЗ ҚЎЛИДА

Таълим сарҳад билмас жараёндир. Давлатлар чегараси, масофалар кенглиги унинг дунё бўйлаб қулоч ёзиши, тизимга оид янги тажрибаларнинг оммалашишига дахл қилолмайди. Таълим миллатларни бир-бирига боғловчи ўзига хос кўприк. Зотан, соҳалар тараққиётига хизмат қилувчи янги ғоя, ташаббус ва лойиҳалар олий таълим тизимидаги ўзаро ҳамкорликлар негизида дунёга келади, амалиётга татбиқ этилади. Шунинг учун ҳам бугун дунёнинг исталган нуқтасида ўзбек олимларини учратиш, уларнинг фан ривожини учун қўшаётган ҳиссаси

ҳақида тўлқинланиб гапириш мумкин.

АҚШдаги Эмори университети профессори Раҳимжон Абдуғофуров ҳам мана шундай илм аҳли вакили. Олим билан суҳбатимиз таълим сифатининг халқаро ва миллий тажрибадаги кўрсаткичлари таҳлили, уни таъминлашдаги муҳим жиҳатлар юзасидан бўлди.

— Раҳимжон ака, таълим сифатини баҳолашда турли омилларга таянилади. Унда профессор-ўқитувчиларнинг салоҳияти, тайёрланаётган кадрларнинг меҳнат бозоридаги ўрни эътиборга олинади. Аммо бу ўлчовлар ҳам нисбий. Айтинг-чи, халқаро тизимда таълим сифати стандартлари қандай мезонлар асосида ўлчанади?

— Жаҳон тажрибасида таълим сифатини ўлчашда аниқ кўрсаткичларга асосланилади. Хусусан, АҚШда таълим сифати аккредитациядан ўтган ташкилот – ассоциациялар томонидан ҳар беш йилда баҳоланади. Масалан, ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology) – АҚШнинг олий таълим соҳасидаги энг нуфузли ташкилотларидан бири ҳисобланган Муҳандислик ва технология аккредитация кенгаши нодавлат ташкилот бўлиб, амалий ва табиий фанлар, ҳисоблаш техни-

каси, муҳандислик ва муҳандислик технологиялари бўйича олий таълим дастурларини аккредитациядан ўтказилади. Мазкур нодавлат нотижорат ташкилотларга аъзо бўлиш учун таълим муассасалари йиллик тўловни амалга оширади. Албатта, баҳолаш мезонлари бир-биридан фарқ қилади. Масалан, янги талабаларнинг университетга қабул қилиниши жараёнлари ёки дарсда иштирок этаётган талабалар сифими, профессорларнинг таълим олувчилар сонига нисбати шулар жумласидан. Битирувчиларнинг қанча фоизи ишга жойлашиши, уларнинг маош кўрсаткичлари ҳам муҳим мезон сифатида инобатга олинади. Шунингдек, профессор-ўқитувчиларнинг нуфузли давлат ёки халқаро танловлардаги иштироки, мукофотларга сазовор бўлиши, илмий фаолиятидаги натижалари, иқтибослилиқ кўрсаткичлари каби омилларга ҳам эътибор қаратилади. Таълим сифатини баҳолаш шу каби жами 170 га яқин мезонлар таҳлили асосида амалга оширилади.

— Ўзбекистонда таҳсил олгансиз, таълим тизимидаги жараёнлардан хабардорсиз. Шу маънода, юртимиздаги олий таълим муассасаларидаги таълим сифатини қандай баҳолайсиз?

— Албатта, мамлакатимиз олий таълим тизимида олиб борилаётган ислохотларни доимий кузатиб бораман. Табиийки, бу жараён таълим сифатини яхшилашга ҳам хизмат қилмоқда. Ўзбекистонда нуфузли хориж университетлари филиаллари сони ортиб бораётгани, нодавлат олий таълим ташкилотларини ташкил қилишга катта эътибор қаратилиб, кенг йўл очиб берилаётгани, айниқса, қувонарли.

Юртимизда бундан 5-10 йил аввал 60 тага яқин олий таълим муассасаси фаолият юритган бўлса, бугун уларнинг сони 160 тадан ошган. Улардан 30 га яқини халқаро университетлар экани Ўзбекистон олий таълим тизими халқаро таълим стандартлари билан интеграциялашаётганини англатади. Бу, иккинчи томондан, соннинг ортиши билан рақобат ўсишига замин яратади. Яъни университетларнинг кўпайиши абитуриентларда танлов имкониятини оширади. Пировардида, сифатга бўлган интилиш кучаяди, яхши маънодаги “кимўзарлик” тенденцияси охир-оқибат тараққиётга хизмат қилади. Рақобат эса ҳар қандай соҳада сифат кафолатидир.

Таълим сифатининг ўсиши икки кўринишда — макро ёки микро ҳолатда бўлиши мумкин. Яъни бутун мамлакат бўйлаб ўтказилаётган ислохотлар макро, битта дарсхонанинг ўзида бўлса, микро миқёсда намоён бўлади. Макро миқёсдаги ислохотлар университетлар ўртасида мусобақаланиш учун қулай имкониятлар яратади. Масалан, давлат томонидан ажратиладиган грантлар ҳам рақобатлашув асосида тақдим этилиши адолатдан бўлади. Хусусан, мен фаолият юритадиган Эмори университети федерал ҳукуматдан бир йилда 2 миллиард долларгача грантлар ютиб олади. Масалан, бундай грантлар ичида “Эбола” вирусига қарши ишлаб чиқилган “Zmapp” вакцинаси, коронавирусни даволашда ишлатиладиган “Molnupiravir” дори воситасининг мувафақиятли натижалари эвазига қўлга киритилганлари мавжуд. Шунга ўхшаб, юртимизда ҳам университетлар ўз илмий ишланмалари, ютуқлари, таълимдаги ўзига

хос тажрибалари ортидан давлат грантларига сазовор бўлса, соғлом рақобат муҳити ривожланади. Айниқса, тиббиёт соҳасидаги университетлар: Тошкент, Самарқанд ёки Андижондаги олий таълим муассасалари шундай яққол натижалар орқали рақобатга киришиши мумкин.

Микро ҳолатда эса талабалар дарс ўтган ҳар бир профессор фаолиятини аноним ҳолатда баҳолаши Америка таълим сифатини аниқлашдаги энг содда жараён ҳисобланади. Яъни юқорида таъкидлаганимиз, назорат ассоциацияларидан аккредитациядан ўтган 3000 дан ортиқ университетнинг ҳар бирида бу тажриба мавжуд. Талабалар баҳосига кўра, профессор ўқитувчиларнинг ойлик маоши кўтарилади ёки пасаяди. Талабаларнинг сонидан келиб чиқиб ҳам профессорларга молиявий ёрдам берилади. Бу тажрибани давлат олий таълим муассасалари билан бир қаторда, нодавлат ёки хусусий университетлар татбиқ қилиши яхши самара беради. Айни хусусиятлар таълим сифатини оширишда ҳар икки жиҳатга эътибор қаратиш шарт эканини кўрсатади.

Жамиятдаги ҳар бир соҳа ривожини бевосита олий таълимга алоқадор экан, истаймизми-йўқми, тизим мутасаддилари таълим сифатини яхшилаш устида мунтазам иш олиб боришга мажбурдир.

— Фикрларингиздан аён бўлмоқдаки, мамлакатимиз таълим сифатини ижобий баҳоламоқдасиз. Аммо ютуқлардан кўра кўпроқ камчиликларга эътибор қаратиш мақсадга эришишининг асосий омилдир. Шундай экан, бу борада қандай тўсиқ ва камчиликлар Ўзбекистон олий таълим сифатининг оқшашига сабаб бўляпти, деб ҳисоблайсиз?

— Аввало, мамлакатимиз олий таълими сифатини ортга тортаётган энг катта сабаб, менимча, Ўзбекистон олий таълим муассасаларининг қонуний мақоми мукамал ишлаб чиқилмаганидир. Америка университетлари билан қиёслайдиган бўлсак, АҚШда уч турдаги олий таълим муассасалари фаолият юри-

тади. Булар: давлат, нодавлат нотижорат ва тижорий ёки хусусий университетлар.

Ўзбекистонда икки турдаги олий таълим муассасалари мавжуд: давлат ва нодавлат. Нодавлат мақомидаги олий таълим ташкилотлари турли тадбиркорлик субъектлари муассислигида ташкил этилмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисидаги қонунига кўра, “Нодавлат нотижорат ташкилоти — жисмоний ва (ёки) юридик шахслар томонидан ихтиёрийлик асосида ташкил этилган, даромад (фойда) олишни ўз фаолиятининг асосий мақсади қилиб олмаган ҳамда олинган даромадларни (фойдани) ўз қатнашчилари (аъзолари) ўртасида тақсимламайдиган ўзини ўзи бошқариш ташкилотидир”.

Лекин Ўзбекистондаги нодавлат университетлар мақомига кўра бу ҳуқуқий шаклга мос келмайди. Яъни улар нодавлат бўлса-да, нотижорат эмас. Шунингдек, улар ташкилий-ҳуқуқий шаклига кўра хориж давлатларидаги тижорат, яъни фойда оладиган хусусий олий таълим муассасаларига тўғри келади.

АҚШдаги хусусий олийгоҳлар ўз даромадидан ҳукуматга солиқ тўлайди, аммо давлат ва нодавлат нотижорат олий таълим муассасалари барча турдаги солиқлардан озод қилинган. Эътибор беринг, нодавлат нотижорат университетлар ҳам ҳукуматга солиқ тўламайди. Бунинг натижасида давлат ва нодавлат нотижорат олий таълим муассасалари қўшимча, ортиб қоладиган даромадларини университетнинг нуфузини мустаҳкамлаш, талабаларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, илмий ташаббусларни ривожлантириш, профессор-олимларнинг илмий изланиши учун шароит яратишга йўналтиради. Энг муҳими, бу даромадлар фақат ва фақат университетни ривожлантирувчи йўналишга сарфланиши қатъий белгиланган ҳамда назорат қилинади. Табиийки, нодавлат нотижорат университетларнинг бундай фаолияти давлат олийгоҳлари билан соғлом рақобат муҳитини ҳам яратади. Бизнинг фикримизча, Ўзбекистонда

ҳам олий таълим муассасаларининг мана шу уч хил мақомини шакллантириш ва уларнинг солиқ тўловларини хосланган шаклда ишлаб чиқиш зарур.

Хусусий (нодавлат) университетларга келсак, улар чин маънода бизнес тамойилларига асосланиб ташкил қилинади ва фаолият юритади. Шу маънода, уларнинг давлат солиқларини тўлаши табиий жараёндир.

Америкадаги олий таълим муассасаларининг солиқ тўлаши билан боғлиқ яна бир тажрибани айтиб ўтмоқчиман. Масалан, давлатга бир йиллик солиқ тўлаётган фуқарога танлов ҳуқуқи берилади. Яъни у тўловни давлатга ўтказадими ёки бирор нодавлат нотижорат ташкилотгами — ўзининг ихтиёрида.

Яна бир жиҳат, университетни битириб кетган, жамиятда мувафаққиятга эришиб келётган собиқ талабалар билан ҳамкорликда ишлаш тизими Ўзбекистонда жуда сустр, деярли йўлга қўйилмаган. Масалан, ўзим ҳам Наманган давлат университетини тугатганман. Очиғини айтман, университетнинг битирувчилар кенгаши ҳамкорлик масаласида бирор ташаббусни таклиф қилганича йўқ.

Ўзбекистондаги олий таълим муассасаларини тугатган кўплаб инсонлар бугунги кунда жамиятнинг кўзга кўринган шахслари. Уларнинг босиб ўтган йўли, мувафаққият сирлари талабалар учун ҳам фойдали мотивация бўлади. Бир йилда, ҳеч қурса, бир маротаба собиқ битирувчилар ва талабалар ўртасида учрашув, давра суҳбати, семинар-тренинглари ташкил қилиш ҳам мумкин. Бу ёшларнинг ўз устида ишлаши, билимга, ўқишга бўлган қизиқиши ортишига катта туртки бўлади. Яъни олий таълим сифатини ошириш кўплаб омилларга боғлиқ экан, фақатгина давлат эмас, университет раҳбариятининг ўзи ҳам бу борада бош қотириши, оддийгина, аммо фойдали лойиҳалар ишлаб чиқиши мумкин эмасми?! Қолаверса, кўнгилли битирувчиларни университетга ҳомий сифатида жалб қилиш ҳам олий таълим муассасаларига қони фойда. Балки, саховатпеша халқимиз ичида ўзи таълим олган муассасага ихтиёрий

равишда ҳомийлик қилаётганлар бордир. Бироқ мана шу ҳомийлик расмий кўринишда мунтазам шакллантириб борилса, олий таълим муассасалари учун яна бир даромад манбаи бўлиб хизмат қиларди. Бу ҳолатнинг ҳамон йўлга қўйилмагани мамалакатимиз олий таълим муассасаларида, афсуски, таълим бошқарувининг тўла шаклланмаганини англатади.

Яна бир фикрни айтиб ўтиш шарт, деб ўйлайман. Яъни тарихдан маълумки, Ўрта Осиё минтақаси таълим, илм-фан маркази бўлган. Турли ўлкалардан келган толиби илмлар бизнинг мадрасаларда таҳсил олган. Бугун эса Америкага дунёнинг кўплаб мамлакатларидан ёшлар талаба бўлиш умидида боради. Бу жуда катта бизнес дегани ҳамдир. Ўзбекистоннинг олий таълимини ҳам шу даражада оммалаштириш керакки, илгаригидек, хорижлик талабалар бизнинг юртда таълим олишга интилиб турсин.

Марказий Осиё минтақаси олий таълим тизимига оид умумий камчилик – хотин-қизлар таълими. Хусусан, Ўзбекистон олий таълимида аёлларнинг улуши жуда кам – бори-йўри 30 фоиз атрофида. Айни муаммонинг ечимига оид ташаббуслар, ҳаракатлар Ўзбекистонда бошланди. Айниқса, хотин-қизлар учун магистратура босқичининг бепул қилингани жуда катта қадам бўлди. Энди гап иккинчи тарафнинг бу имтиёзларга муносиб жавоб қайтаришида қолмоқда.

Хотин-қизларнинг олий маълумотга эга бўлиши бутун бир жамият, миллат, шунингдек, том маънодаги келажакнинг тарбиясида энг муҳим жиҳатдир.

— Сингапурда Ли Куан Юн ташаббуси, Туркияда Камол Отатурк тажрибалари боис олий таълим тизимида кескин ривожланиш юзага келганидан хабарингиз бор. Шу жумладан, Американинг таълим тизимидаги ютуқларини ҳам бутун дунё эътироф этади. Сизнингча, халқаро таълим майдонидаги шу каби қайси андозалар Ўзбекистоннинг олий таълим тизимини шу даражада ривожлантира олади?

— Халқаро таълим тизимида шундай қараш мавжуд: қайси олий таълим муассасасининг ўқитувчилари, профессорлари нечта нуфузли мукофотлар, дейлик, Нобель мукофотини қўлга киритган бўлса, ўша университетнинг таълим сифати аъло даражада бўлади. Тўғри, бу фикрда жон бор. Бироқ бу бирорта университет андозаси бошқа университетга тўлалигича мос тушади, дегани эмас. Яъни ҳар бир олийгоҳ, ҳар бир мамлакат таълими ўзига хос. Ҳар қандай тажриба макон ва замон имкониятлари, мавжуд шарт-шароитлардан келиб чиққан ҳолда татбиқ қилиниши тарафдоридир. Бу борада фақатгина битта мамлакатни эмас, балки бир нечта давлатнинг таълим тажрибасини ўрганиш лозим. Айнан санайдиган бўлсак, Япония, Европа мамлакатлари ва АҚШ тажрибаларини таҳлил қилган ҳолда, уларнинг энг мақбуллари янада оптималлаштиришни таклиф этган бўлардим.

— Бугун Ўзбекистонда ҳам нодавлат, халқаро тамойилларга кўра хусусий университетлар сони тобора ортиб борапти. Кириш имтиҳонидаги енгиликлар, ўқиш давомидаги имтиёзлар ҳамда хориж университетлари билан талабалар алмашинуви натижасида халқимизнинг ҳам бундай турдаги олий таълим муассасаларига қизиқиши ортган. Ўқишни давлат олийгоҳларида эмас, хусусий секторда давом эттираётганлар ҳам кўп. Айни жараён оқибатида яқин келажакда давлат университетлари ҳозирги эҳтиёж кўлами тушиб кетмаслиги учун нималар қилиши керак, қандай янгиликлар, ташаббуслар уларга бўлган талабнинг камаймаслигига кафолат бўла олади?

— Албатта, хусусий университетлар бутун дунёда ҳамisha етакчиликка даъвогар бўлишга интилади. Хусусан, АҚШ мисолида кўрсак ҳам, рейтинги энг баланд олий таълим муассасаларининг дастлабки йигирматалигида давлат университетларини учратиш мушкул. Айни жиҳатдан келиб чиқиб, давлатга тегишли мақомдаги университетлар тинимсиз ўз устида ишлашга мажбур.

Бироқ бир жиҳатни инобатга олиш лозим. Давлат олий таълим муассасалари фаолияти давомида кўпинча назарий асос, илмий ишланмаларга, тадқиқотларга катта урғу беради. Хусусий университетларда эса кўпроқ амалий кўникмаларга эътибор қаратилади. Демак, бир томондан, рақобатга хос умумий йўналиш кўзга ташланмайди. Бу борада нодавлат нотижорат олий ўқув юртлари давлат олийгоҳларига муносиб рақобатчи бўла олади. Мамлакатимизда нодавлат нотижорат мақомдаги университетлар ташкил қилинмагунча, рақобатдан хавфсирашга ҳолат йўқ. Демак, Ўзбекистон олий таълим муассасалари ҳали ҳақиқий рақобатни ҳис қилган эмас.

Ҳар бир соҳага чуқур ёндашув давлат олий таълим муассасаларининг муваффақият калити бўлиб қолади. Оҳаё, Калифорния, Жорджио университетларининг ҳеч бири хусусий эмас, аммо уларнинг илмий тадқиқотлари, ижтимоий нуфузи ҳамиша юқори ўринда.

Хусусий университетларга келсак, имкониятлар қамрови кенглиги, халқаро мутахассисларни буюртма асосида ишлатишга шароит мавжудлиги ва назария бевосита ишлаб чиқариш билан чамбарчас боғлангани уларнинг энг катта ютуғидир.

— Суҳбатимиз сўнгида ўз фаолиятингиздан келиб чиқиб, олий таълим тизимидаги ходимлар, талабаларга таълимда муваффақият қозониш учун тавсияларингизни билдириб ўтсангиз.

— Америкада фаолият юритишимнинг дастлабки қадам “ERASMUS” дастури орқали олий таълимнинг бошқарув йўналиши бўйича магистратура босқичида ўқиш имкониятини қўлга киритганим бўлган. Ҳамма нарса биз кўргандек осон бўлмайди, албатта. Жум-

ладан, бу дастурга бир ёки икки марта эмас, беш марта ҳужжат топширганман. Бор-йўғи икки вароқлик ўқиш учун мақсадни ифодалайдиган эссени мукаммал ёзишим учун олти ойдан кўпроқ вақт кетган. Ёки Америкада докторлик диссертациясини ҳимоя қилишим учун етти йил сарфланган. Бу ниҳоятда мураккаб жараён. Куну тун ишлашга тўғри келган. Аммо, энг аввало, оилам, фарзандларим олдида юзим ёруғ бўлиши учун ҳар қандай машаққатни енгиб ўтишга ҳаракат қилганман.

Хулоса қилиб айтганда, ҳар бир муваффақиятнинг сири тинимсиз изланишда, мақсадга эришиш йўлида икки-уч йиллик муваффақиятсизликка эътибор қилмаслик ва сизни ортга тортадиган гапларга қулоқ солмасликдир. Энг муҳими, тўхтаб қолмаслик керак.

— Мазмунли суҳбат учун ташаккур!

Садоқат САМАНДАРОВА
суҳбатлашди

Раҳимжон Абдуғофуров билан
суҳбат видеосини кўриш учун
QR кодни сканер қилинг!

Буюк Британия олий таълим муассасаларининг ўзига хослиги нимада?

Дилшода РАББИМОВА,
“Эл-юрт умиди” жамғармаси стипендиати,
магистрант, Халқаро таълим ва ривожланиш,
University of Sussex

Диёр УМАРОВ,
“Эл-юрт умиди” жамғармаси стипендиати,
магистрант, Давлат бошқаруви,
University of York

Буюк Британия олий таълим тизими асрлар давомида шаклланган анъаналари ва замонавий ўқитиш методикалари ўзига хос ўринга эга. Шунинг учун ҳам ўқитиш услублари дунёнинг энг кучли таълим тизимларидан бири сифатида тан олинган. Мамлакат университетлари барча халқаро рейтингларда етакчи ўринларни эгаллаб келмоқда.

QS World University Rankings, 2022 йилги

дунёнинг энг яхши
10 та университетлар рўйхатида
Буюк Британиянинг **4 та**

ТОП-100 олийгоҳлар
рўйхатида эса
17 та университети мавжуд [1]

Буюк Британиядаги олий таълимнинг асосий принциплари

Буюк Британия олий таълим тизими талабаларнинг мустақил бўлиш, танқидий фикрлаш, тадқиқот олиб бориш қобилиятларини ривожлантиришга йўналтирилгани билан кучлидир. Университетларда дунёнинг энг салоҳиятли академик, профессорлари, билим, савия ва тажрибаси юқори бўлган ўқитувчилари дарс беришади.

“Self-education” – талабаларнинг ўз устида ишлаши Буюк Британиядаги таълимнинг барча даражасида энг асосий ва муҳим қисм ҳисобланади. Маҳаллий олийгоҳлар бунга қўллаб-қувватлаш учун ажойиб имконият ва шарт-шароитларга эга. Масалан, газета, журнал ва бошқа онлайн ресурслар билан тўлдирилган кутубхоналардан бемалол фойдаланиш мумкин. Бундан ташқари, мамлакат университетларида талабаларнинг кўникма ва маҳоратларини ривожлантириш мақсадида ихтиёрий равишда танқидий фикрлаш, тақдирот ўтказиш, нутқ сўзлаш, иш юритиш, лидерлик ва бошқариш қобилиятини ривожлантириш, ишбилармонлик асослари каби қўшимча таълим дастурлари олиб борилади [2].

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, Буюк Британияда интеллектуал мулкка катта эътибор қаратилади. Олий таълим ҳам бундан мустасно эмас: талабаларнинг ижодий мақолалари, мустақил иш, иншо ва бошқа турли ишланмалари “плагиат”, яъни кўчирмачиликка қарши махсус ҳамда ишончли дастурлар орқали текширилади.

Буюк Британия ва Ўзбекистон таълим тизими бир-биридан жиддий фарқланади, албатта.

Ўзбекистонда
бакалавриат **4 йилгача** ва
магистратура **2 йилгача** давом этади

Буюк Британияда
бакалавриат **3 йиллик**,
магистратура **1 йиллик**
муддатдан иборат

Ўзбекистоннинг янгиланган таълим тўғрисидаги қонунида бу назарда тутилган бўлса-да, амалда ҳамон 4 ва 2 йиллик анъана сақланиб қолмоқда.

Қолаверса, Буюк Британиядаги таълим тизимининг яна бир ўзига хос жиҳати талабанинг мустақил таълими таркибида уйга вазифанинг мавжуд эмаслигидир. Талабалар, асосан, дарсдан сўнг кейинги мавзуга тайёрланишади: мақола ва “Case study” – реал ҳаётдан олинган воқеаларни таҳлил қилишади. Яъни талаба янги мавзунини мустақил равишда ўзлаштиради, дарс жараёнида эса профессор-ўқитувчилардан мавзуга оид юзага келган саволларига жавоб олиб, яхши ўзлаштирилмаган қисмларга эътибор қаратади. Бу эса, ўз ўрнида, “Self-education”, яъни талабаларнинг ўз устида ишлаши Буюк Британиядаги таълим тизимининг энг асосий принципларидан бири эканлигини исботлайди.

Таълим дастурлари

Буюк Британия олий таълимининг ўзига хос хусусиятларидан яна бири – деярли барча мутахассисликлар учун таълим дастурлари мукаммал ишланган. Маҳаллий олий таълим тизими кредит-модуль тамойилига асосланиб, йил давомида талабалар 6-9 та фан, яъни модуллари ўзлаштиради. Соддароқ қилиб айтганда, таълим дастурлари соҳаларга талабдан, бир неча юз йиллик изланиш ва тажрибадан келиб чиқиб, танланган таълим йўналишларида нафақат назарий билим, балки амалий кўникмаларни ривожлантирадиган, ортиқча ва танланган дастурга тааллуқли бўлмаган фанлардан холи тарзда ишлаб чиқилган [3]. Қолаверса, ўқув дастурини талабалар ихтиёрий шакллантириши мумкин.

Мамлакат университетларидаги деярли барча мутахассислик бўйича таълим олиш жараёнида бир нечта асосий ва қўшимча фанлар мавжуд. Талабаларга асосий фанлар мажбурий ўқитилади. Бироқ қўшимча фанларни гоё ва қизиқишлари асосида, қайси фан уларга фойдали эканлигига кўра танлаш ҳуқуқига эга. Бу ёшларнинг танлаган мутахассислигига қизиқиши ортишига, пировардида, ўзлаштириш самарадорлигини таъминлашга хизмат қилади.

Илмий раҳбар ва талаба ҳамкорлиги

Устозларнинг таълимдаги ўрни фақат Ғарбга хос сифат эмас, албатта. Шарқ бу ўринда бир неча юз йиллик тарихий “Устоз-шогирд” аъъанаси билан мақтанса арзийди [4]. Ғарбнинг илм-фандаги ютуқлари ҳам бевосита талаба ва илмий раҳбар тизимининг тўғри йўлга қўйилгани билан боғлиқ [5]. Англия университетларига дунёнинг юзлаб мамлакатларидан минглаб талабалар айнан бир профессорнинг шу университетда дарс ўтаётгани, унинг илмий ишлари муҳимлиги учунгина ҳужжат топширади. Магистратурада ўқишни давом эттирмоқчи бўлганлар ҳам устозлари томонидан қўллаб-қувватланади. Бунинг учун талабадан ҳам масъулият, ёрдамга хайрихоҳлик кутилади. Буюк Британиядаги илмий раҳбарлар кўмагини уч турга бўлиш мумкин:

А Илмий иш (Dissertation). Магистрант (бунга битирувчи бакалаврлар ҳам кириши мумкин) диссертация ёзишдан аввал университет томонидан берилган мажбурий ва ўзи танлаган модуллар (фанлар)ни ўзлаштириши, курс ишларини бажариши керак. Ижтимоий фанларда кўп ҳолларда 2500-6000 сўзлик term-paper (курс ишлари) талаб қилинади, бу бошқа соҳаларда, яъни аниқ фанлар, ҳаттоки, ижтимоий фанлар доирасида ҳам стандартлаштирилган тестлар, амалий машғулот ва кейслар кўринишида бўлиши ҳам мумкин. Қийинлик даражаси барча йўналишларда ўзига хосдир. Вазифани бажариш учун илмий раҳбар билан узлуксиз ишлаш, керакли адабиётларни танлаш, хомаки режани тузиш, унинг қораламасини илмий раҳбарга юбориш, илмий раҳбар берган feedback (хато ва камчиликлар устида ишлаш учун берилган конструктив маслаҳат)ни тўғри қабул қилиш, ишни бошланғич нуқтасидан таҳрир қилиб чиқишни қамраб олади. Мазкур машаққатли жараёнда илмий раҳбарнинг ҳар бир кўрсатмасига амал қилиш, топшириқларни ўз вақтида бажариш у билан яхши муносабатда бўлиш қафолатидир.

В Руҳий саломатлик (mental health). Кўпчилик ҳолларда илмий раҳбарлар шогирдларидаги (tutee) руҳий тушкунлик ва ақлий зўриқишни тез илғаб олишади ёки магистрантлар бу ҳақида хабар берса, масалага холис ёндашади. Баъзи олийгоҳларда талабанинг ҳаётий муаммолари билан шуғулланадиган университет вакиллари тайинланади (pastoral care providers). Бу университет менталитетига қараб ўзгариши мумкин, албатта. Баъзи олийгоҳларда магистрантлар мустақил ишлашга ундалади, баъзиларида эса илмий раҳбарлар билан таълимнинг бошидан охиригача, баъзан битирганидан сўнг ҳам илмий алоқани йўқотмайди [6].

Улар магистрантларга дам олиш кунлари ажратиш, вазифани топшириш муддатини чўзиш ва керак бўлса, муаммоларига бирга ечим топишда кўмаклашади. Бу эса устоз-шогирд муносабатларининг янада мустаҳкамланишига хизмат қилади.

Келажакдаги илмий имкониятлар (career opportunities). Магистрантлар ўқишни тугатгунига қадар илмий раҳбарлари уларнинг келажакдаги режалари билан ҳам қизиқади. Чунки илмий раҳбарлар салоҳияти ва тажрибаларидан келиб чиқиб ҳолис баҳо берувчи шахслардир. Бундан ташқари, илмий раҳбарлар бир неча йиллик тажриба асосида кўплаб ҳамкасблар орттирган бўлиб, бу шогирдлар учун яхшигина networking манбаи бўлиб хизмат қилиши мумкин. Илмий раҳбарлар гўёки йўл кўрсатиб боровчи йўлбошчи, унинг қўлида эса чироқ бор.

Хулоса ўрнида...

Тажрибага асосланган кичик тадқиқотимиз шуни кўрсатадики, Буюк Британия магистратура босқичи тизими кўплаб Ғарб давлатлари, шунингдек, Ўзбекистон таълим тизимидан ҳам айрим жиҳатлари билан фарқ қилади.

Хусусан, талабаларнинг мустақил изланиши, академик мулкка қатъий ҳурмат билан муносабатда бўлиши ва танлов фанларни ўқиши университет учун асосий ва энг муҳим масалалардир. Магистрантларга университет томонидан тайинланган илмий раҳбарлар, нафақат илмий, балки ижтимоий ҳаёт масалаларида ҳам яқиндан ёрдам беради. Бу талаба ҳамда илмий раҳбар ўртасидаги мулоқотнинг самарали бўлишига, пировардида, дангасаликка ўрин қолмаслигига олиб келади.

Шуни таъкидлаб ўтиш керакки, бу мамлакатдаги таълим дастурлари университетлараро баъзи фарқланишларга эга, яъни ҳар бир олий таълим муассасаси ички низомлар асосида ўзига хос таълим тизimini ҳам шакллантира билади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. QS (2022) QS World University Rankings: Top Global Universities, Top Universities. Available at: <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings> (Accessed: 15 May 2022).
2. University of Sussex (2022) CareerHub. Available at: <https://careerhub.sussex.ac.uk/students> (Accessed: 15 May 2022).
3. Russellgroup (2012) Jewels in the Crown: the importance and characteristics of the UK's world-class universities, The Russell Group. Available at: <https://russellgroup.ac.uk/policy/publications/jewels-in-the-crown-the-importance-and-characteristics-of-the-uk-s-world-class-universities/> (Accessed: 15 May 2022).
4. Schmoller, J. (2017) "Embodying Moral Superiority: The Master–Apprentice Relationship and National Cultural Heritage in Uzbekistan", *Problems of Post-Communism*, 64(6), pp. 370–381. doi:10.1080/10758216.2017.1313121.
5. Darbyshire, D. et al. (2019) "Trainee and supervisor experience of the Academic Foundation Programme", *Journal of the Royal College of Physicians of Edinburgh*, 49(1), pp. 43–51. doi:10.4997/JRCPE.2019.111.
6. Hyland, K. and Tse, P. (2004) "I would like to thank my supervisor". *Acknowledgements in graduate dissertations*, *International Journal of Applied Linguistics*, 14(2), pp. 259–275. doi:10.1111/j.1473-4192.2004.00062.x.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ ИШЛАР: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР

Лазиз МИНГИШОВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий ва
ўрта махсус таълим вазирлиги
Маънавий-ахлоқий тарбия бошқар-
маси бошлиғи, иқтисодиёт фанлари
бўйича фалсафа доктори (PhD)

Ҳозирги глобаллашув даврида ёшлар онгу шуурида юзага келаётган ўзига хос ижтимоий-маънавий, руҳий ўзгаришлар олий таълим тизимидаги ишларни замонавийлик, долзарблик, самарадорлик ва таъсирчанлик нуқтаи назаридан тўлиқ қайта кўриб чиқишни тақозо этмоқда.

Ўз навбатида, айтиш жараён ёшлар тарбиясида жамият келажаги учун аҳамиятли фазилатлар — Ватанга садоқат, меҳр-оқибат, юксак масъулият, бағрикенглик, соғлом

дунёқараш, китобхонлик ва медиа маданияти, ҳуқуқий, диний, сиёсий, ахборот коммуникация технологиялари саводхонлиги, инновацион фикрлаш, Ватан тараққиётига дахлдорлик хислатларини шакллантириш, мафкуравий иммунитетини мустаҳкамлаш борасидаги ишларда янгича, замонавий, креатив ёндашувларни талаб қилади.

Таъкидлаш жоизки, ёшларнинг билим ва савиясини, дунёқарашини кенгайтириш, иқтидорли талабаларни қўллаб-қувватлаш мақсадида олий таълим муассасаларида аввалдан мавжуд тизим асосида вазирлик томонидан бир қатор танловлар, спорт мусобақалари ўтказилиб келмоқда.

Жумладан, “Заковат” интеллектуал турнири, “Конституция – фаровон ҳаётимиз пойдевори”, “Коррупция – тараққиёт кушандаси” ва “Одам савдоси – давр муаммоси” мавзуларида “Энг яхши иншо”, “Ватан тараққиётига менинг ҳиссам” мавзусидаги иншолар танлови, “Маърифат майдони”, “Китобхон талаба” республика танловлари, “Учинчи ренессанс — ёшлар нигоҳида”, “Ислоҳотлар билимдони”, “Энг яхши мақола”, “Баҳор нафаси” онлайн-фототанловлари, “Миллий мақом санъати” фестивали, “Миллий ғоя тарғиботи” видеороликлар, “Жаҳолатга қарши маърифат” мавзусида ўтказиладиган “Энг яхши плакат” танловлари йил давомида талабаларнинг иқтидор ва қобилиятларини намоён этишига хизмат қиляпти.

Айниқса, жорий йилнинг апрел-май ойларида ташкил этилган “Илҳом” мукофоти, “Янги Ўзбекистонни ўзимиз, ўз қўлларимиз билан қурамыз” мавзусидаги эсселар танлови, “Қувноқлар ва зукколар” тадбирлари талабаларнинг фаол иштирокида Республика миқёсида юқори савия-

да ташкил этилди ҳамда ғолиблар муносиб тақдирланди.

Ўқувчи ва талабалар ўртасида спортнинг 14 та туридан “Баркамол авлод”, “Универсиада” спорт мусобақалари, волейбол бўйича қизлар ўртасида, футбол бўйича ўғил болалар ўртасида “Вазир кубоги”, мини футбол бўйича “Students Cup” мусобақалари талаба ёшларнинг жисмоний чиниқиши ва соғлом турмуш тарзини ўз ҳаётига татбиқ этишида муҳим аҳамият касб этмоқда.

Бу ишларнинг барчаси шу пайтга қадар шакллантирилган мавжуд тизим ва механизмлар доирасида ташкил этилган бўлса-да, маънавий-маърифий соҳадаги ишларнинг самарадорлиги, таъсирчанлиги ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ.

Шундай бўлса ҳам, юқорида таъкидлаганимиздек, бугунги глобаллашув ва тезкор ахборот асрида, Ўзбекистондаги демократик ислохотларга ҳамоҳанг сўз эркинлиги фонида, ижтимоий тармоқлар ва оммавий ахборот воситаларининг давлат ва жамият бошқарувидаги ўрни кескин фаоллашган даврда ёшларнинг таълим-тарбияси борасидаги ишларни янги босқичга кўтариш лозимлиги ҳам ҳеч кимга сир эмас.

Бугун бу борада университетлар маъмуриятига кўмакчи бўлаётган психолог, тарбиячи-педагог, тьюторлар фаолияти яқин йилларгача мамлакатимиз олий таълим тизимида мавжуд эмас эди ёки жамоатчилик асосида иш олиб борарди.

Ҳозирги кунда биргина тьюторлик фаолиятига оид 3 мингга яқин янги штатлар жорий

этилиб, муносиб ойлик маошлар тайинланди. Натижада, бу йўналишдаги ёшлар масалалари ва маънавий-маърифий ишлар бўйича проректорларда самарали фаолият кўрсатиш учун зарур куч ва салоҳиятга эга кадрлар, мутахассислар пайдо бўлди.

Бундан ташқари, ҳар бир олий таълим муассасасида алоҳида психологлар, талабалар турар жойларида тарбиячи-педагоглар, факультетларда декан ўринбосарлари фаолият кўрсатмоқда. Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ҳамда талабалар ўртасида ҳуқуқбузарликлар олдини олишда самарали тизимни жорий этиш мақсадида олий таълим муассасаларида шартнома асосида профилактика инспектори лавозими жорий этилди. Шунингдек, ёшлар масалалари ва маънавий-маърифий ишлар бўйича проректорларга биринчи проректор мақоми берилди.

Бир сўз билан айтганда, соҳани бошқариш учун катта жамоа шакллантирилди ва ҳар бир талаба билан индивидуал ишлаш механизми яратилди.

Шу ўринда, соҳадаги долзарб вазифалар, муаммолар ва уларнинг ечимларига ҳам алоҳида тўхталиш ўринлидир.

1 Биринчидан, олий таълим муассасаларида ўтказилаётган бир томонлама, зерикарли ва “қолипга солинган” анъанавий маънавий-маърифий тадбирлар бугунги кунда ўзини оқламаётганлиги аён бўлиб бормоқда. Бундай тадбирларнинг талабаларни қамраб олиш даражаси юқори эмас.

Аввало, талабалар учун дарсдан ташқари вақтда тадбир ташкил этишда кўпчилиكنинг

иштирок этмаслиги сабабли жузъий муаммолар мавжуд, дарс вақтида эса турли маънавий-маърифий тадбир ўтказиш мақсадга мувофиқ эмас. Чунки талабанинг биринчи мақсади чуқур билим олиш, дарсларни ўзлаштириш, кредит йиғиш, яхши мутахассис бўлишдан иборат. Аслида, айнан шу жараён, яъни талабага сифатли дарс ўтиш, уни кутубхоналарда, лаборатория хоналарида, ўқув амалиётларида, илмий изланишлар, устоз-шогирд тадқиқотлари, қўшимча дарс машғулотида тўлиқ банд қилиш ғоят муҳим ва бирламчи вазифамиздир. Шунинг учун 100-200 нафар талабани жалб қилиб, ташкил этиладиган 1 марталик тадбирлар камров нуқтаи назаридан кутилган натижани бермайди.

Демак, асосий эътибор талабаларни 100 фоиз қамраб олиши мумкин бўлган “Ахборот ва мураббийлик соатлари”ни сифатли ўтказишга қаратилиши керак. Сифат деганда, биринчи навбатда, “Ахборот ва мураббийлик соатлари”ни ўтадиган ходимлар билим савияси нечоғли эканлиги назарда тутилади. Улар бугуннинг долзарб масалалари чуқур таҳлил қилинган таъсирчан, янги тарғибот материаллари билан муттасил таъминланиб борилиши керак.

2 Иккинчидан, талабанинг университетга келган биринчи кунидан уни танлаган ўқув юртидан фахрланишга ўргатиш, соғлом муҳит яратиш, талабалар ва профессор-ўқитувчилар ўртасида самимий муносабат ўрнатиш, ички тартиб-интизомга қатъий риоя қилиш руҳида тарбиялашимиз керак. Шунда талаба унга берилган имкониятлар билан бир қаторда, масъулиятни ҳам ҳис қилади.

Бу анъана илғор хорижий давлатлар таълим тизимида яхши самара беряпти. **Масалан, Гарвард университетида талаба ўқишга киргач, унга “Шараф кодекси” тақдим этилади. Унда университетнинг нуфузи, фахрий битирувчилари ва муҳит билан бирга, талаба учун қўйиладиган мажбуриятлар кўрсатилади. Талаба шу кодексга бир умр риоя қилишга ёзма розилик беради.** Миллий таълим тизимимизда қабул қилинган “Одоб-ахлоқ кодекси” ҳам ана шундай қимматли ҳужжатга айлантирилиши керак.

3 Учинчидан, ижтимоий тармоқлар орқали ёшлар олаётган ахборот, унинг мазмуни, савиясининг назоратини олиб бориш нуқтаи назаридан ортда қоляпмиз. Бугун айнан ижтимоий тармоқлар катта минбарга айлангани, ёшларни шу минбарга чиқаётганлар тарбия қилаётгани ҳақиқат. Албатта, олий таълим муассасалари томонидан фаоллар залида 100-200 талаба учун ўтказиладиган тадбирнинг таъсир доираси билан “Facebook”, “Instagram”, “Youtube” ва “Tik-tok” каби ижтимоий тармоқларнинг миллионлаб ёшлар онгу шуурига қандай таъсир ўтказаяётганини таққослаб бўлмайди. Бироқ ижтимоий тармоқларда тарқатилаётган ахборот ва унинг ёшлар тарбиясига кўрсатаётган салбий таъсири пухта ўрганилмаса, маънавий-маърифий соҳада сезиларли бўшлиқ юзага келиши эҳтимоли катта.

Шунинг учун ижтимоий тармоқларнинг ёшларга таъсирини жиддий ўрганиш, таҳлил ва тадқиқ қилиш, шу асосда, аудиторияларда ташкил этиладиган эски шаклдаги, етарли самара бермайдиган, қуруқ маърузабозликдан иборат тадбирлар ўрнига ижтимоий тармоқларни муттасил кузатиб борадиган, ахборотларни таҳлил қиладиган, зарур ҳолларда тегишли ахборотга тезкор муносабат билдириш кўникмасига эга малакали мутахассислар иштирокидаги давра суҳбатлари, брифинг, пресс-клуб, очиқ мулоқот, қолаверса, онлайн кўринишда жонли эфир, овозли чат, челленж шаклидаги замонавий тадбирларга эътибор қаратиш лозим.

Олий таълим тизимининг маънавий-маърифий ишларига алоқадор ходимлар ижтимоий тармоқларда амалга оширилаётган ишлар, ижобий кайфиятдаги тарбиявий аҳамиятга эга материалларни доимий равишда кузатиши, жоиз бўлса, ёритиб бориши зарур.

4

Тўртинчидан, келгусида талабанинг маънавий-маърифий, тарбиявий соҳадаги билим савиясини, даражасини баҳолаш методикаси ишлаб чиқилиши лозим. Ана шунда бу баҳони кредит-модуль тизимидаги кредитларга ҳам боғлаш имкониятларини ўрганиб чиқиш мумкин бўлади. Шунингдек, талабанинг электрон портфолиосида тьютор томонидан шакллантириладиган умумий ижтимоий-маънавий фаоллиги кўрсаткичи (баҳоси) ҳам акс этса, амалга оширилаётган ташаббусларнинг натижаси яққол намоён бўлади.

Аслида маънавий-маърифий соҳадаги энг катта муаммо тарбия методикасининг мавҳумлиги, уни шакллантириш ва баҳолаш мезонларининг мавжуд эмаслигидадир. Бундай тизимни яратиш бўйича янги ташаббуслар керак, асосланган таклифлар тайёрлаш, зарур ҳуқуқий ҳужжатни қабул қилиш лозим. Мазкур баҳолашни тьюторлар тавсияси асосида маънавий-маърифий ишларга масъул раҳбар ходимлардан иборат комиссия ҳолисона амалга ошириши даркор. Натижада, ҳар бир олий таълим муассасасида талабаларнинг ижтимоий-маънавий фаоллиги бўйича рейтинглари эълон қилиб борилиши йўлга қўйилади.

Бу нафақат маънавий-маърифий тадбирларнинг қамрови ва самарадорлигини таъминлайди, балки ҳар бир талабанинг маънавий қиёфасини кўрсатиб беради, уларни фаолликка ва рейтингда биринчи бўлишга ундайди.

Талабаларнинг ўқиш, спорт ва бошқа соҳалардаги ютуқлари, ижтимоий фаоллиги учун бериладиган фахрий ёрлик ва тавсияномалар онлайн портфолиога киритилиб, келажакда меҳнат фаолиятини бошлашида ҳисобга олиниши механизминини қўллаш лозим. Бундай имтиёзлар хорижий давлатлар тажрибасида синовдан ўтган. Жумладан, АҚШ ва Европа компанияларида олий таълим муассасаси битирувчисини ишга қабул қилишда шахсий портфолионинг бу жиҳатларига жиддий эътибор берилди.

5

Бешинчидан, вазирлик томонидан олий таълим муассасалари талабаларининг эришган ютуқлари, тадбирлардаги фаол иштироки, танловлардаги муваффақияти бўйича декан муовинлари ва тьюторлар учун рейтинг эълон қилиниши керак. Юқори рейтингдагилар моддий рағбатлантирилиши, паст рейтингдагиларга ўз устида кўпроқ ишлаши учун туртки берилишининг йўлга қўйилиши яхши самара беради.

6

Олтинчидан, сўнгги пайтларда олий таълим муассасаларида содир этилаётган нохуш ҳолатлар, суицид билан боғлиқ фожиаларнинг олдини олиш учун талабаларнинг одоб-ахлоқи, руҳий-психологик ҳолатини баҳолаш, “ижтимоий хавфли гуруҳга кирувчи” талабаларни аниқлаш,

уларнинг муаммо ва дардига ташхис қўйиш ҳамда, шу асосда, керакли психодиагностик, даволаш-профилактик ишларни йўлга қўйиш зарур. Бунинг учун, керак бўлса, психологларнинг мавқеини кўтариш, қайта тайёрлаш, уларни тиббий мутахассисликка эгаллигига қараб ишга қабул қилишга алоҳида эътибор қаратиш аҳамиятлидир.

Албатта, талабалар руҳияти, уларнинг ички дунёси билан ишлаш, жиноятчиликка, депрессия ва руҳий тушкунликка мойил талабани аниқлаш, улар билан профилактик ишларни амалга оширишда психологлардан жуда катта билим, салоҳият ва тажриба талаб қилинади. Шундай экан, жараёнга шартнома асосида ҳуқуқ-тартибот органларидаги амалиётчи мутахассислар, тиббий салоҳиятга эга, фаолияти давомида катта тажриба тўплаган амалиётчи психологларни жалб қилиш керак.

7 **Еттинчидан,** таълим сифатини оширишда талабалар билан ҳамкорлик йўлга қўйилиши шарт. Токи замон талабаларига мос бўлмаган фан ёки сифатсиз дарс берадиган ўқитувчи ёхуд дарс сифатидан қониқмайдиган талаба мавжуд экан, таълимдан ҳам, тарбиядан ҳам натижа кутиш мантиқсизлик бўлади.

Шунинг учун олий таълим муассасасида талабаларнинг муаммоларини доимий ўрганадиган ва бартараф этиб борадиган тизимни йўлга қўйиш мақсадида талабаларнинг таълим муассасаси фаолияти бўйича билдирган холис муносабатларини (“feedback” дастури) умумлаштириш асосида “Муаммоларни бартараф этиш режа-жадвали”ни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш мақсадга мувофиқдир. Бу борада хориж тажрибаси сифатида “Курс қўмиталари” (Course committees) фаолиятини ташкил этиш ҳам яхши самара беради.

Курс қўмиталари бу – курс гуруҳи аъзолари, талбалар ва кутубхоначи каби бошқа асосий ходимлар билан бирга ўтказиладиган учрашувдир. Бундай йиғилишлар олий таълим муассасасининг ҳар бир босқичи ва йўналишларида семестрда бир марта ўтказилади.

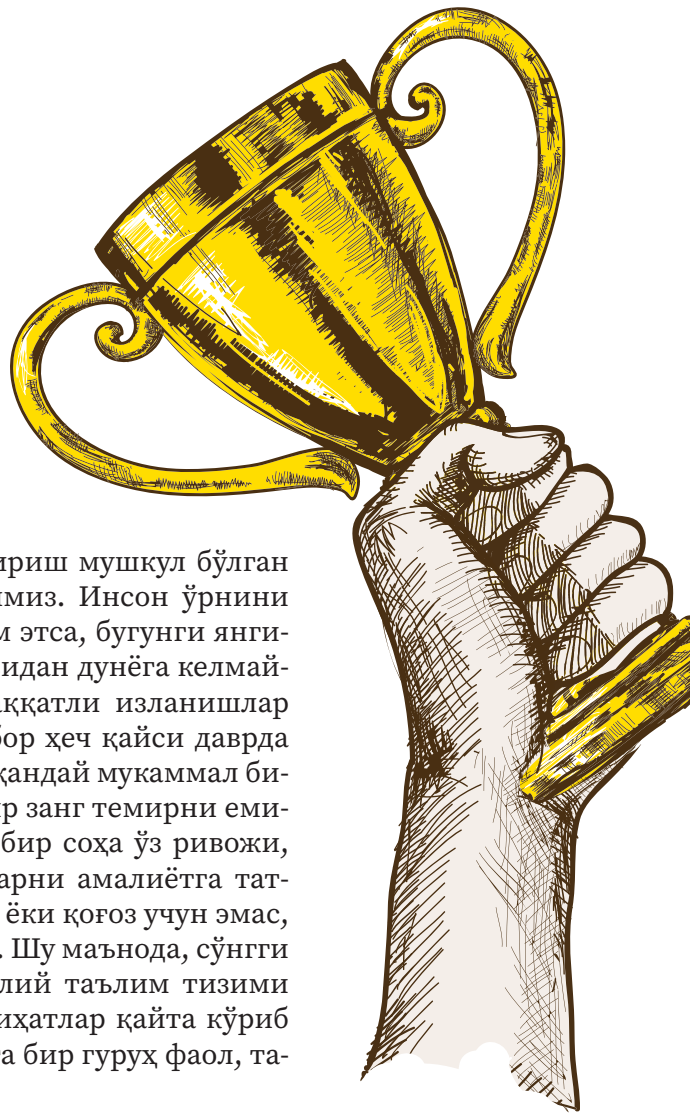
Бир сўз билан айтганда, бугун ҳар бир олий таълим муассасасида талабаларнинг эркин фикрлаши, ижодкорлигини намоён қилиши, дунёқарашини мустақил тарзда кенгайтиришига хизмат қиладиган маънавий-маърифий, илмий-ижодий муҳитни яратиш, хорижий тажриба асосида тарбиянинг замонавий шакл ва услубларини амалиётга жорий этиш, сифат ва самарадорликка алоҳида урғу бериш билангина кўзланган мақсадларга эришиш мумкин.

Лазиз Мингишов билан
суҳбат видеосини кўриш учун
QR кодни сканер қилинг!

ФАОЛ, ТАШАББУСКОР ВА ОМАДЛИ БЎЛИШНИНГ СИРИ НИМАДА?

Дунё тобора тараққий этмоқда. Кеча хаёлга сиғдириш мушкул бўлган кашфиётлардан бугун кундалик ҳаётда фойдаланяпмиз. Инсон ўрнини техника эгаллаётган замон шиддати шу зайлда давом этса, бугунги янгиликлар ҳам тезда эскиради. Албатта, ихтиролар ўз-ўзидан дунёга келмайди. Уларнинг замирида илм ва неча йиллик машаққатли изланишлар туради. Ақлий тафаккурни ривожлантиришга эътибор ҳеч қайси даврда ўзгармаслигининг боиси ҳам шундадир, балки?! Ҳар қандай мукамал билим янгиликлар билан суғориб турилиши керак. Ахир занг темирни емириб битириши барчамизга аён ҳақиқат. Демак, ҳар бир соҳа ўз ривож, замонга ҳамоҳанг ҳаракати учун керакли янгиликларни амалиётга татиқ этиб бориши лозим. Аммо бу ўзгартиришлар сон ёки қоғоз учун эмас, аниқ муаммони ҳал этишга қаратилган бўлиши шарт. Шу маънода, сўнгги йилларда катта ислохотлар қилинган Ўзбекистон олий таълим тизими ёшларни қониқтиряптими? Тизимдаги яна қайси жиҳатлар қайта кўриб чиқиш, янгилик киритишга муҳтож? Айни саволларга бир гуруҳ фаол, ташаббускор ва интилувчан ёшлардан жавоб олдик.

Шаҳнозаҳон ҒОИПОВА,

Тошкент кимё-технологиялари
институти таянч докторанти,
Президент стипендиати

ИЛМ МАШАҚҚАТИ ЮКСАКЛИККА УНДАЙДИ

— Илмий изланиш олиб боришни игна билан қудуқ қазишга менгашади. Бу бежиз эмас, албатта. Авваллари бу ўхшатишнинг моҳиятини тўлиқ англаб етмаган эканман. Ҳозир айни машаққатни ўзимда ҳис қилияпман. Бу жараён сабр, қатъият, ўзингизга бўлган ишончни талаб қилади. Танлаган йўналишингиздаги адабиётларни ўрганиш, ечим излаётган масалангиз борасида хориж мутахассислари фикрини таҳлил қилиш, уларга асосланган муносабатингизни келтиришингиз катта меҳнат талаб қилиш баробарида завқ ҳам беради. Изланишларим ҳақида жаҳон илм аҳлини хабардор қилиш, уларнинг бу борадаги таклифларини ўрганиш учун мунтазам хорижий нашрларда мақола ва тезисларимни чоп этиб келяпман. Баъзан ишим доирасида ўтказган тажрибаларим қутилган натижа бермаса, “бу иш қўлимдан келмас экан”, дея тушкунликка тушган

пайтларим ҳам бўлган. Аммо илмга бўлган муҳаббат ҳар гал мени янги марралар сари ҳаракатга чорлайди.

Ҳозирги шиддат билан ривожланаётган давр тадқиқотчидан ҳар жабҳада илғор бўлишни, ўз устида тинимсиз ишлашни, янгиликлардан доимий хабардорликни талаб қилмоқда. Бунинг учун эса вақт тўғри тақсимланиши муҳим. Шунингдек, илмий раҳбар билан доимий ҳамкорликда иш-

лаш, айтилган вазифаларга масъулият ва кунт билан ёндашиш энг керакли жиҳат эканига кўп гувоҳ бўляпман. Докторантура босқичи бакалаврият ва магистратурадан фарқли равишда кўпроқ мустақил ишлашни талаб қилади. Устозлар йўналиш бериши, адабиётлар топишда кўмаклашиши мумкин, лекин натижа сизнинг ҳаракатингизга боғлиқ.

Ташқаридан қараганда, бу жуда зерикарли машғулотдек туюлиши мумкин. Биринчи босқичга қабул қилинганимда менда ҳам кўрқув ва иккиланиш бўлган. Ишимни қандай якунлайман, лойиҳалар устида ишлай оламанми, халқаро маълумотлар базаларида мақола, тезислар чиқариш, дунё аҳлига изланишларимни тақдим этиш учун салоҳиятим етарлими қабилидаги ўнлаб саволларга жавоб излаб юраверганман. Вақт — оқар сув. Тўрт ой деганда адабиётларни ўрганиб, соҳамга оид янгиликлар билан танишиб, изланишларимнинг якуний натижалари, у бўйича қилишим керак бўлган лойиҳалар хариталарини чиза бошладим. Ўрганганим, изланганим сари тадқиқотим натижалари аниқ-равшан кўрина бошлади. Бу мени янада кўпроқ ўқишга ундади.

Бугун юртимизда ёш олимлар учун ҳамма имкониятлар яратилган. Миллий амалий

тадқиқот лабораториялари ташкил этилгани, хорижий стажировкаларга юбориш кўрсаткичларининг йилдан-йилга ортаётгани, турли грант лойиҳалар эълон қилинаётгани сўзимизнинг реал исботидир. Биздан эса фақат ҳаракат, меҳнат ва интилиш талаб қилинмоқда, холос.

Ёш тадқиқотчи сифатида олий таълимда бўй кўрсатаётган ислохотлардан қувонаман. Бу жараён самарадорлигини ошириш учун олий таълим муассасаларида илғор, ўз устида ишлайдиган, юқори малакали, креатив фикрлайдиган, мустақил қарор қабул қила оладиган кадрларни кўпайтириш, уларнинг интеллектуал қобилиятини намоён этиши учун янада кенг имконият ва шарт-шароитлар яратиш мақсадга мувофиқ, деб ўйлайман. Бундан ташқари, талабаларни илмий тадқиқот ишларига жалб қиладиган, илмий мақола ва тезис ёзиш тартибини ўргатувчи курслар ташкил этилиши изланиш олиб борувчи ёшлар сафининг кенгайишига хизмат қилади. Шунингдек, Scopus базасига кирувчи журналларга мақола ёзиш тартибларини ўргатиш бўйича мастер-класслар ўтказилиши илм-фаннинг инновацион инфратузилмаларини ривожлантиришга туртки бўлиши шубҳасиз.

Эъзозбек ОЗОДОВ,

“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети таянч докторанти, Президент стипендиати

ЁШЛИК ИМКОНЛАРИ – КЕЛАЖАК САРМОЯСИ

— Кучли истак, мақсадлар сари интилиш ва тинимсиз меҳнат орқали барча марраларни забт этиш мумкин. Шу кунга қадар 60 дан зиёд кўрик-танлов, грантларда иштирок этиб, шундай хулосага келдим. Улар орасида Европа Иттифоқининг Халқаро тараққиёт дастури, Ислом тараққиёт банки Илмий бошланғич лойиҳаларини ривожлантириш дастури танлов ва кўргазмалари ҳам бор. Сув муаммолари бўйича биринчи халқаро мукофот – Smart Technologyни қўлга киритган пайтимдаги яқинларимнинг қувончини сўз билан таърифлаб бера олмайман. Ҳозирда “Орол денгизи экологик ҳудудида индивидуал насос станцияларининг технологик жараёнларини автоматлаштириш усуллари ва воситаларини такомиллаштириш” мавзусидаги докторлик диссертацияси устида ишляпман. Олдинда излангулик яна кўпгина мақсадлар бор.

Фикримча, ҳаётни маиший эҳтиёжларни қондириш қайғуси билан ўтказиш, ўқимаслик, илм олмаслик ҳар кимнинг

Ўзи учун қилган энг катта жинояти ҳисобланади. Чунки эгаллаган билимингиз орқали дўстлар орттиришингиз, дунё кезишингиз, ихтиролар қилишингиз, пировардида, жамият ривожига ҳисса қўшишингиз мумкин.

Афсуски, аксарият ёшлар айни ҳақиқатни англаб етмайди. Баъзилар университетга нима учун келаётгани, вақтини қандай ўтказаётгани ҳақида ўйламайди ҳам. Яна бир тоифадагилар эса битта маррани забт этгач, кейинги қадами орқага кетади. Уларни мен иқтидори, қобилиятини тўғри баҳолай олмайдиганлар, деб биламан.

Мамлакатимиз олий таълим тизимида кўп-лаб ўзгаришлар қилиняпти, янгиликларга қўл урилмоқда. Аммо уларнинг амалда қутилгандек натижа бериши яна биз, ёшларга — докторант, магистрант ва талабаларга боғлиқ.

Ёш тадқиқотчи сифатида таълим сифатини янада яхшилаш бўйича қуйидаги таклифларни бераман:

– ҳар бир соҳа бўйича мутахассислик фанларидан ташқари фанларни имкон даражада камайтириш;

– мутахассислик кафедралари ҳамда талабалар ўртасидаги мулоқотни тизимли ташкил қилиш;

– ёшларда биринчи босқичданоқ соҳага қизиқиш уйғотиш учун лабораторияларга бирик-тириш тизимини жорий этиш лозим.

Бундан ташқари, ўз соҳаси бўйича бирор натижага эришган, дейлик, танловларда ғолиб бўлган, грант соҳибига айланганларга имтиёзлар тақдим этиш керак. Балки, шунда талабаларда ўз соҳасига меҳр, уни ўрганишга иштиёқ уйғонар.

НАЖОТ ИЛМДАДИР

— Университетни тамомлагач, ҳар кимда ҳам “Ўқишни давом эттирсаммикан?”, “Қайси соҳада ўзимни синаб кўрсам бўлади?”, “Ишни нимадан бошлашим керак?” каби саволлар кўндаланг туради. Келажак учун қарор қабул қилиш, албатта, осон эмас. Турли иккиланишлар, қўрқувлар, хавотирлар бўлиши табиий, бироқ ўзининг аниқ мадсади ва қадриятларига эга инсон учун бу унчалик қийинчилик туғдирмайди, назаримда.

Зеро, қаерга боришини билмаган йўловчи ҳар ерда довдираб юраверганидек, ҳаётда ўз мақсади ва унга етиши учун нималар қилиш кераклигини билмаган инсон умрини беҳуда ўтказиб юбориши шубҳасиз. Бу йўлни тўғри танлашда эса, албатта, устознинг ўрни бениҳоя катта.

Мавлоно Жалолиддин Румий айтганидек: “Устози йўқ шогирд икки йиллик йўлни икки юз йилда босиб ўтади. Чин ихлос ва зеҳн билан ўзлаштирилган ҳар қандай илм, аввало, устозга ҳурмат ва эҳтиром кўрсатиш орқали толиби илмга юқади”.

Бугун муваффақият ва омадли инсон каби тушунчаларга деярли ҳар қадамда дуч келяпмиз. Уларнинг ҳар бири ўз фикрига, ютуқлари тарихи ва тажрибасига эга. Аммо барчасини боғлаб турувчи бир формула бор, бу — интизом ва қатъият. Биз бошлаган ҳар қандай иш охирига етмаслиги ёки қутилгандек натижа бермаслиги мумкин. Бироқ у қатъий тартиб асосида амалга оширилса, тинимсиз ҳаракат қилинса, албатта, натижа ижобий бўлади. Зеро, ҳадиси шарифда ҳам айтилганидек, амалларнинг энг яхшиси бу — оз-оздан доимий қилинганидир. Шу маънода, бир кунда 200 бет китоб ўқиб, келаси бутун ҳафтани бўш ўтказгандан кўра ҳар кун 10 бетдан бўлса ҳам, доимий мутолаа билан шуғулланиш афзалдир.

Мактаб, лицей, университет ва ҳозир, магистратурада таҳсил олиш чоғида шуни тушундимки, инсон ҳаётда ўз ўрнини топиши, жамиятга керакли шахс бўлиб шаклланиши ва мақ-

Назира ТЎРАҚУЛОВА,

Тошкент давлат юридик университети магистранти, Алишер Навоий номидаги давлат стипендиати

садларига етишиши учун албатта илм олиши зарур. Бу йўлда ҳаракат қилган ҳар бир инсон ўқиш, изланишдан чарчаши, ҳаттоки, ортга қайтгиси келиши ҳам мумкин, бироқ ўзининг ҳар бир ютуғидан ўзгача завқ олади, ўзига ишончи ортиб боради, ўзини англайди ва энг муҳими, бундан-да катта мақсадлар сари бўй чўзаверади.

Истеъдодни ривожлантириш учун, аввало, соғлом муҳит яратилиши лозим. Бу борада олий таълим муассасаларининг ўрни бениҳоят катта. Чунки университетда катта ҳаётга қадам қўяётган ҳар бир ўсмир дастлабки фундаментал тушунча, билим ва қўникмаларни ўзлаштиради. Назаримда, олий таълим муассасаларида талабани нафақат яхши кадр, балки кучли шахс қилиб ҳам тарбиялашга эътибор қаратилиши шарт. Чунки бугун ахборот технологиялари салмоқли ўрин эгаллаган меҳнат бозорида инсоннинг интеллектуал салоҳияти ва профессионалигидан ташқари, робот ва сунъий интеллектли қурилмаларда кўзга ташланмайдиган хусусиятлар — унинг

шахсий қарашлари, қадриятлари ва ўзига ҳослиги алоҳида баҳоланмоқда. Шу боис олий таълимда талабаларга мутахассислик фанларигина эмас, балки шахсий ривожланишига хизмат қилувчи фанлар мажмуаси ҳам ўргатилиши керак. Бу олий маълумотга эга бўла туриб ҳам ҳали қандай касб танлашни билмай юрган ёки бир соҳада ўқиб, кейинчалик бошқа йўналишда фаолият юритаётганлар сони камайишига хизмат қилади. Шунингдек, билим ва тажрибаси кучли, бироқ шахсиятидаги салбий хусусиятлар сабаб коррупция, мансабпарастликка учраб ўз йўлини йўқотган кадрлар улушининг камайишига олиб келади.

Бундан ташқари, олий таълим тизимидаги ўқитиладиган фанлар ва ўқитиш услуби бугунги замонда катта ислохотларга муҳтож. Керакмас фанлар ва методикаларни амалиётдан чиқариб ташлаш, замонавийларини соҳага олиб кириш катта меҳнат талаб қилса-да, кун тартибидаги асосий масалага айланиши керак. Зеро, бусиз таълимни янги босқичга олиб чиқишнинг имкони йўқ.

НАЗАРИЯ ВА АМАЛИЁТ УЙЎНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ УЧУН

Моҳиржон РИХСИВОВ,

Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университети магистранти, Президент стипендиати

— Алоқа соҳасига қизиқишим болалигимда пайдо бўлган. Ўша пайтда уйимиздаги турли маиший техникалар бузилиб қолса, тузатишга киришардим. Уларнинг баъзилари тузалар ёки чиқиндига ташланарди. Соҳага меҳрим сабаб бўлиб Тошкент ахборот технологиялари университети қошидаги академик лицейда ўқидим, уни аъло баҳоларга битириб, 11 та олий ўқув юртига ҳужжат топширдим. Россия, АҚШ, Австралия, Германия политехника университетлари ҳамда Ўзбекистонда очилган чет эл олий ўқув юртлари филиалларига грант ва шартнома асосида қабул қилиндим. Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги Тошкент ахборот технологиялари университетида ўқишга қарор қилдим. Бу ердаги муҳит мени янада кўпроқ изланишга ундади.

Университетимизда дўстларим ва ўқитувчиларимиз билан “Мехатроника ва роботатехника” жамоасини ташкил қилдик. Ҳозирда ушбу жамоа билан турли инновацион технологиялар, дастурий таъминот ва қурилмаларни яратяпмиз.

2019 йилда Австриянинг Klagenfurt университети профессори Kyandoghere Kyamakyaning “Nonlinear Dynamical Systems: Modeling, Simulation and CNN-based Computing” номи махсус курсини муваффақиятли якунлаб, “Erasmus+” дастур иштирокчилари сафи-

дан жой олдим. Бу орада INTRAS (Intelligent Transport System)” лойиҳаси доирасида Словакия давлатининг Зилина университетидаги талабалар учун икки ҳафталик амалиёт дастурида фаол иштирок этдим.

Huawei компанияси томонидан уюштирилган “Seed’s for the future (Келажак ниҳоллари) лойиҳаси грантини ютиб олиб, Хитойнинг Пекин ва Шензхен давлатларида “Бешинчи авлод технологияси”нинг малакали мутахассис ва олимларидан таълим олдим. Ҳозирда университет талабаларига олган билим, қўникма ва малакаларимни улашиб келяпман. Янги билим олишга бўлган иштиёқим барча ютуқларим асоси, деб биламан. Чунки инсонда ички хоҳиш, тинимсиз изланиш бўлмаса, ҳеч бир натижага эриша олмайди.

Олий таълимда ҳам таҳсил олаётган, ҳам дарс ўтаётган мутахассис сифатида таълим

сифатини ошириш бўйича таклифимни жаҳон тажрибасига асосланган ҳолда келтирмоқчиман. Хусусан, Австрия, Словакия, Италия, Хитой каби давлатларда таълим фақат ўқиш ва имтиҳон топширишдан иборат эмаслигига гувоҳ бўлганман. Уларда бу жараёнлардан ташқари, талаба ўз йўналиши бўйича маълум корхона ва реал лойиҳаларга бириктирилади. Лойиҳаларни муваффақиятли амалга оширганларга эса кредит-модуль тизимида балл қўшиб берилади. Бундан ташқари, талабаларнинг лойиҳадаги иштирокига қараб нуфузли корхоналарга ишга жойлашиши ҳам кафолатланади. Бизда ҳам айтилган тажриба қўлланилиши керак. Бу билан анча йиллардан буён айтилаётган, аммо тўлиқ амалга ошмаётган назария ва амалиёт уйғунлиги, шунингдек, мутахассиснинг меҳнат бозорида ўз ўрнига эга бўлиши таъминланади.

Рисолат МАХСИМОВА,

Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети талабаси, Президент стипендиати

БИТИРУВЧИНИНГ МЕҲНАТ БОЗОРИДАГИ “ҚИЙМАТИ” ТАҲЛИЛ ҚИЛИНИШИ КЕРАК

— Кимгадир ҳавас қилиш, олдимизга аниқ мақсадларни қўйиш катта меҳнат талаб қилмайди. Буни ҳар ким амалга ошириши мумкин. Ҳамма гап натижада, яъни ҳавас қилинган маррани эгаллаш ва мақсадга етишда. Бу йўлда маслаҳат, танбеҳ берувчилару йўлдан қайтаришга уринувчилар ҳам кўплаб топилади. Ўз устида тинимсиз ишлаш, минглаб китоблар мутолаа қилиш ғалабага эришиш учун етарли бўладими? Менимча, йўқ!

Изланиш, интилиш, китоб мутолаасию сеvimли машғулотлар билан шуғулланиш — барчасида тизимлиликка таяниш керак. Мен бу борада Мавлоно Абдураҳмон Жомийнинг қуйидаги сўзларига амал қиламан: “Фақат фойдаси тегадиган илмни олиш керак, фойдасиз фазилатдан қочмоқ ва фақат зарур нарсага қулоқ очмоқ лозим”. Шу боис ўқий-

диган китобларимни саралашга эътибор қаратаман. Мутахассислигим бўйича ҳам билимларнинг энг кераклисини чуқур ўрганишга интиламан. Бу ёндашув шу кунга қадар ўзини оқлаб келмоқда. Ҳозиргача қўлга киритган ютуқларимнинг калити шунда, деб биламан.

Мутахассислигимиз бўйича халқаро, миллий грант ва танловларни ўтказиб юбормасликка ҳаракат қиламан. Боиси бундай тадбирларда етакчи мутахассислар билан фикр алмашиш, тажриба ошириш, турли саволларимга жавоб топишим, янгиликлардан хабардор бўлишим мумкин.

Хусусан, USAID ва “Internews” томонидан Марказий Осиё журналистлари ўртасида ташкил этилган “Бағрикенгликни қўллаб-қувватлаш (SCARF)” номли лойиҳалар танлови мен учун шундай вазифани бажарди. Евросиё миқёсида ўтказилган “Idea fest 2020” лойиҳаси эса ўз камчиликларим устида кўпроқ ишлашимга туртки берди. Натижада, 2021 йил Европа Иттифоқи томонидан Осиё миқёсида ташкил этилган халқаро “WESCOOP PROJECT”нинг финал босқичида муваффақиятли қатнашдим.

Шунингдек, жамиятимиз ижтимоий, маданий ҳаётидаги жараёнларда мунтазам иштирок этишга интиламан. Чунки биз ёшлар қилинаётган ислохотларга лаббай деб жавоб беришимиз керак. Ҳозирги кунда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ҳузуридаги Ёшлар парламенти аъзоси ва парламент таркибидаги ОАВ ва инновациялар қўмитасининг матбуот котиби сифатида мазкур имкониятдан фойдаланяпман. Ўзбекистон Либерал Демократик партияси билан ҳамкорликда ташкил этилган “Ёшлар билан” номли лойиҳа муаллифи сифатида эса ёшларни ўйлантираётган масалаларга масъуллардан жавоб ва ечим топишга бел боғлаганмиз.

Университетда таълим олиш билан бирга, бир нечта оммавий ахборот воситаларида фаолият юритаман. Бу таълим жараёнидаги билимларимни мустаҳкамлашга, меҳнат бозори талабларини ўрганишимга ёрдам берди. Шулардан келиб чиқиб, олий таълим муассасалари фаолиятини сифат жиҳатдан яхшилашда қуйидаги таклифларни билдираман:

Биринчидан, ҳар бир университет битирувчиларининг фақат бандлиги бўйича эмас, уларнинг меҳнат бозоридаги қиймати, яъни қанча маош олаётгани ҳам таҳлил қилиб борилиши керак. Бу олий таълим муассасаларининг кадр тайёрлашдаги камчиликларини аниқлаш, шу билан бирга, меҳнат бозори билан интеграциялашув жараёнини тезлаштиради. Мамлакатимизда

ҳар йили қайси соҳа вакиллари энг кўп ва кам ойлик олиши ҳақидаги рейтинг эълон қилинади. Шунга эквивалент сифатида битирувчиларнинг бозордаги “қиймати” рейтинги тузилиши ва у ОАВда эълон қилиниши ҳам мақсадга мувофиқ. Бу университетлар ўртасида ўзаро соғлом рақобат муҳитини яратишга, пировардида, олийгоҳларда сифатли кадр етиштирилишига хизмат қилади.

Иккинчидан, университетларда фақат ишлаб чиқариш эмас, балки хизмат кўрсатиш тизимини ҳам кенгайтириш керак. Улардан талабалар билан бирга, университет ён-атрофида истиқомат қилувчи аҳоли ҳам фойдалансин. Масалан, хорижда университетлар ихтисослигидан келиб чиқиб аҳолига турли хизматларни таклиф қилади. Натижада, таълим муассасалари молиявий аҳволини ҳам мустаҳкамлаб боради.

Учинчидан, олий таълим муассасаларида талабани илмга жалб қилиш юқори эмас, қуйи курсдан бошланиши лозим. Талаба 4-босқичга етганда бирор мавзунини олиб бир йилда битирув малака иши ёзмасин. Бундан университет ҳам, жамият ҳам, қолаверса, талабанинг ўзи ҳам ҳеч қандай фойда кўрмайди. Бундан кўра, таълим олаётган соҳаси бўйича аниқ муаммо юзасидан изланиш олиб борсин, унинг ечимини ишлаб чиқсин.

Фикримизча, олий таълим муассасидаги 4 йиллик давр шунчаки, фанлар бўйича баҳоларни тўплаш ёки қандайдир тадбирларда иштирок этиш билан ўтмаслиги керак. Ҳар бир талаба ўз соҳасининг ҳақиқий мутахассиси бўлиши шарт. Бунинг учун ҳар бир университет талабага контракт тўловчи, пул келтирувчи манба сифатида эмас, балки танлаган йўналишида ўзгариш қила оладиган шахс сифатида қараши лозим. Зотан, Рабиндранат Тагор айтганидек: “Шунчаки қараб ёки туриб денгизни кесиб ўта олмайсиз”. Уни “кесиб ўтиш” учун ҳамма бирдек ҳаракат қилиши керак.

ИРОДА – ҚАТЪИЯТ – НАТИЖА

— Изланаман, имкони борича кўп китоб ўқиб, аксарият вақтимни интернет тармоқларидаги фойдали манбаларда ўтказаман, маълумотлар, имкониятлар қидириб топаман ва улардан фойдаланаман. Бўш вақтимда турли тренинг, семинар ва форумларда иштирок этаман. Бундай тадбирлар бизга “networking”имизни кучайтириш, тенгдошларимиз билан фикр алмашиш имконини беради. Уларда олинadиган янги билим, тажрибанинг эса қиймати мен учун катта.

Атрофимда ҳамма нарсадан айб ахтарadиганлар ҳам бор. Улардан нега изланмаслиги сабабани сўрасангиз, “Менда шароит йўқ”, “Шартнома асосида ўқийман, ишлашим — пул топишим керак”, “Ўқитувчиларнинг дарс ўтиши ёқмайди”, “Бу ерга ота-онам айтгани учун кирганман” каби юзлаб баҳоналарни келтиради. Назаримда, булар жамиятда ўз ўрнини топиш иштиёқини сўндириш учун етарли асос бўлмайди.

Мен ҳам шароити оғир оилада вояга етдим. Мактабимдаги биринчи 4 йил ота-онам билан ночор аҳволда ўтди. Аммо бу дарсларимга вақтида қатнашишга, китоб ўқишимга тўсқинлик қилмади. Ўшанда онамга турли ташкилотларни тозалашда ёрдам берардим, қўлимда супурги билан хаёлимда келажакдаги орзуларим, унга олиб боровчи режаларимни пишитардим. Кейинги ўқув давримни эса бувижонимнинг уйида ўтказдим, уларнинг нафақаси кам – рўзғорга базўр етарди. Доим ҳам истаган нарсаларимизни олишга имконимиз бўлмасди. Бувим эса менга кўрсатмай баъзан йиғлаб олардилар. Ўқиб катта одам бўламан ва бувижонимга хоҳлаган нарсаларини олиб бераман, деб ўзимга ваъда берганман ўшанда. Аслида, мана шу қийинчилик даврлари мендаги қатъиятни, ўқишга бўлган иштиёқни оширди, деб ўйлайман.

Бу иштиёқ 2018 йил Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти Енгил саноат технологияси ва дизайн факультети кимёвий технология йўналишига грант асосида ўқишга қабул қилинишимга сабаб бўлди. Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси “Хунарманд” уюшмасининг фаол аъзосиман. Ўтган йиллар давомида кўплаб халқаро даражадаги ютуқларни қўлга киритдим, лойиҳалар ғолибига айландим. Олдинда катта мақсадларим бор.

Омад ва муваффақият шунчаки келмайди, бунинг учун узоқ муддатли ҳаракат, меҳнат, ирода ва курашиш талаб қилинади. Асосийси, ўзимизга бўлган ишончимиз сўнамаслиги керак. Қийинчиликлар сабаб мақсадларимиздан кечиш ярамайди.

Олийгоҳда таҳсил олиш жараёнида бирқанча хулосаларга келганман. Назаримда, ўқув сифати пасайишининг биринчи сабаби талабаларнинг билим эмас, баҳо кўрсатгичлари ортидан қувишидир. Иккинчи муаммо олий таълим муассасаларида ҳали-ҳануз эскича услубдаги дарс ўтиш методларидан фойдаланиш ҳисобланади. Талабалар, асосан, кераксиз конспектлар тўлдириш, қолдирилган дарслар учун реферат, мустақил иш тайёрлаш билан банд бўлади. Бу вазифалар, аслида, унинг ўрганиши, изланиши учун берилади. Лекин талаба интернетдан тайёр нарсани олиб, кўчириб келади. Бу билан у, аввало, ўзини, кейин фан ўқитувчисини алдайди. Шунинг учун ўқув жараёнида талабанинг бор билимини реал ҳолатда баҳолаб берувчи шаффоф тизим қўлланилиши керак.

Ҳилола ТЎХТАМУРОВА,

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти талабаси, Президент стипендиати

Садоқат МАХСУМОВА
ёзиб олди.

Ёшлар фикр-мулоҳазаларини
видео форматда кўриш учун
QR кодни сканер қилинг!

Акбар ЭШМУРодов,

Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази бўлим бошлиғи, сиёсий фанлар бўйича фалсафа доктори

Олий таълим муассасаларида ахборот-ресурс марказлари фаолияти тўғри йўлга қўйилганми?

Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази жорий йилда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳри олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари фаолиятини ўрганди.

2021-2022 ўқув йилида республикамиз бўйича фаолият юритаётган 105 та давлат олий таълим муассасаларининг 102 тасида ахборот-ресурс марказлари фаолияти йўлга

қўйилган. Янги Ўзбекистон университети, Андижон давлат университетининг Педагогика институти ва Ўзбекистон давлат консерваторияси ҳузуридаги Миллий эстрада санъати институтида ахборот-ресурс марказлари фаолиятини йўлга қўйиш бўйича ташкилий ишлар амалга оширилмоқда.

Маълумот ўрнида, олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2006 йил 29 декабрда “Ахборот-ресурс марказлари фаолиятини ташкил тўғрисида”ги буйруғи билан тасдиқланган намунавий Низом асосида фаолият юритмоқда. Чунончи, олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказларида 5 та бўлим фаолияти йўлга қўйилган:

- 1) илмий-услубий ва ахборот-маълумот бўлими;
- 2) ахборот-кутубхона ресурсларини бутлаш, каталоглаштириш ва тизимлаштириш бўлими;
- 3) ахборот-кутубхона ресурслари билан хизмат кўрсатиш бўлими;
- 4) электрон ахборот-ресурслари бўлими;
- 5) хорижий ахборот-кутубхона ресурслари билан ишлаш бўлими.

Янги платформанинг афзаллиги нимада?

Президентимизнинг “Давлат олий таълим муассасаларининг академик ва ташкилий-бошқарув мустақиллигини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига кўра, 2022 йил якунига қадар барча давлат олий таълим муассасалари кутубхона фондидаги ўқув адабиётларини тўлиқ электрон шаклга ўтказиш ҳамда вазирлик ҳузурида ягона “Электрон кутубхона” платформасини ишга тушириш вазифаси белгиланган. Мазкур вазифа ижросини таъминлаш мақсадида Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузуридаги Рақамли таълим технологияларини ривожлантириш маркази томонидан “Электрон кутубхона” платформаси яратилди.

Мазкур платформани жорий этиш орқали республикамиздаги барча талабалар, профессор-ўқитувчилар, олий таълим тизими раҳбар-ҳодимлар ва аҳолига замонавий ҳамда сифатли кутубхона хизматини кўрсатиш имконияти яратилади. Айтиш жоизки, ушбу платформа фойдаланувчиси исталган ҳудуддан туриб барча олийгоҳларнинг ўқув ва илмий адабиётларидан бирдек фойдалана олади. Бу эса илм олиш истагида бўлганларнинг вақт, макон чегарасини бузиб, ўз устларида ишлаш, мустақил таълим олиш учун қулайлик яратади.

Кўрсатилаётган хизматлар замон талабига жавоб берадими?

Ахборот-ресурс марказлари фойдаланувчиларга 4 хил шаклда тезкор ва сифатли ахборот-кутубхона хизматини кўрсатишга ҳаракат қилмоқда.

1

Биринчи шакл: барча олий таълим муассасаларида “Электрон кутубхона” сайтлари яратилган бўлиб, сайтда таълим жараёнига оид адабиётлар жамланган. Жумладан, Бухоро давлат университетининг elib.buxdu.uz сайтида 622 минг номдаги,

Навоий давлат кончилиқ ва технологиялар университетининг kitob.ngmk.uz порталида 30 та категория бўйича 174 минг 945 номдаги тўлиқ матнли, Қарши давлат университетининг <http://qdu-arm.uz> саҳифасида 40 минг 530 номдаги, Андижон давлат университетининг <http://kutubxona.adu.uz> саҳифасида тўлиқ матнли 10 минг 142 номдаги электрон адабиётлар жойлаштирилган.

2

Иккинчи шакл: ИРБИС ва АРМАТ каби автоматлаштирилган дастурлар орқали талабалар, профессор-ўқитувчиларга кутубхона хизмати кўрсатилмоқда. Бу дастурлар саноқли олий таълим муассасаларида ишламоқда.

Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети, Ўзбекистон Миллий университети, Тошкент давлат шарқшунослик университети, Тошкент давлат транспорт университети, “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети, Наманган давлат университети, Самарқанд давлат университети, Тошкент молия институти ахборот-ресурс марказлари ИРБИС дастури асосида ишламоқда.

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети, Тошкент давлат педагогика

университети, Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети, Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Термиз давлат университети, Гулистон давлат университети, Самарқанд давлат тиббиёт университети, Андижон машинасозлик институти, Тошкент давлат стоматология институти, Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти, Тошкент педиатрия тиббиёт институти, Бухоро муҳандислик-технология институти ва Тошкент ахборот технологиялари университети Самарқанд ва Қарши филиаллари, ахборот-ресурс марказлари АРМАТ дастури асосида фаолият юритмоқда. Аммо АРМАТ дастурининг доимий таъминоти бўлмагани сабабли олий таълим муассасалари “Электрон кутубхона” сайтларини яратиб, янги шаклга ўтиб кетмоқда.

3

Учинчи шакл: барча олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари томонидан талабалар, профессор-ўқи-

тувчиларга телеграм каналлари орқали кутубхона хизмати кўрсатилмоқда. Жумладан, Андижон машинасозлик институтида фойдаланувчиларга масофавий хизмат кўрсатиш мақсадида телеграм ижтимоий тармоғидаги ахборот-ресурс марказининг @andmiarm_bot саҳифасига 8175 номда 205,6 Гб ҳажмдаги адабиётлар жойлаштирилган.

4

Тўртинчи шакл: талабалар, турли категориядаги фойдаланувчилар учун олий таълим муассасалари факультетлари, ўқув заллари ва талабалар турар жойлари кириш қисмига китоблардан QR код орқали фойдаланиш учун кўргазмали стендлар қўйилган.

Жумладан, Бухоро давлат тиббиёт институтида мавжуд 42 та кафедранинг 5040 номдаги дарсликлари электрон QR кодли китоб буткаларига жойлаштирилган. Бундан ташқари, институтга бириктирилган вилоятдаги 5 та умумтаълим мактабига 20 та

QR кодди электрон шохобча топширилган.

Ўрганиш натижаларига кўра, Термиз агротехнологиялар ва инновацион ривожланиш институти, Қарши ирригация ва агротехнологиялар институти ҳамда Тошкент кимё-технологиялар институти Шаҳрисабз филиалида электрон кутубхона ёки автоматлаштирилган дастурий таъминот тизими мавжуд эмаслиги маълум бўлди. Улар фақатгина телеграм каналлари орқали талабаларга хизмат кўрсатмоқда.

Моддий-техник база аҳволи қандай?

Олий таълим муассасаларида ахборот-ресурс маркази бинолари, ўқув заллари, китоб сақлаш хоналари ва бошқа ёрдамчи хоналарнинг ҳолати билан танишиб чиқилди.

Ўрганиш натижасида қуйидагилар аниқланди:

- талабалар сони кескин ўсиб бораётганлиги сабабли олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказларининг ҳозирги ҳолати ахборот-кутубхонага бўлган эҳтиёжни қоплаб бермайди;
- ахборот-ресурс марказларида компьютер жамланмалари, нусха кўчириш ва сканер аппаратлари эскирган, мебель жиҳозлари етарли эмас;
- айрим олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказларида ходимлар учун, шунингдек, адабиётларни ўқиш ва электрон (компьютер) манбалардан фойдаланиш ҳамда уларни сақлашга мўлжалланган депозитар хоналар мавжуд эмас.

Жумладан, Навоий давлат педагогика институти ахборот-ресурс марказида алоҳида электрон манбалардан фойдаланиш ва адабиётларни сақлаш бўйича депозитар хоналар йўқ. Аксарият компьютерлар эскирган. Самарқанд давлат университети Ўзбекистон-Финландия педагогика институтида ахборот-ресурс маркази ходимлари учун хоналар

етишмайди. Ўзбекистон давлат консерваторияси ахборот-ресурс марказида интернет тезлиги суст, ўқув залининг совутиш ва ёритиш тизимида муаммолар мавжуд. Китоб сақлаш омборида ёритиш тизими ва китоб жавонларининг ҳолати яроқли эмас. Термиз давлат университети ахборот-ресурс марказида айрим (202-, 203- ва 301-хоналар) хоналарда совутиш тизими ишламайди.

Бугунги кунда олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари томонидан 800 мингдан ортиқ талаба, 32 мингдан ортиқ профессор-ўқитувчи, шунингдек, 2000 дан зиёд тадқиқотчи, ходимлар ва кенг аҳоли вакиллари 14 турдаги хизмат кўрсатиш йўлга қўйилган. Улар: китобхонларни рўйхатга олиш, китоб бериш ва қабул қилиш; ўқув залида хизмат кўрсатиш, матбуот нашрларидан фойдаланиш, электрон ахборот ресурсларидан фойдаланиш, қидириб топиш ва тақдим этиш; телеграм гуруҳ ва каналлари орқали сўралган китобларни тақдим этиш, бадиий адабиётлар билан таништириш, янги қабул қилинган китобларга ишлов бериш, аҳолига хизмат кўрсатиш, ҳамкорлик асосида хизмат кўрсатиш, китобларни таъмирлаш ва сифатли сақлаш хизмати, босма адабиётларни электрон шаклга ўтказиш, янги қабул қилинган бадиий адабиётлар тақдироти; имконияти чекланган фойдаланувчиларга хизмат кўрсатиш, электрон платформага электрон ресурсларни жойлаштириш.

Ахборот-ресурс марказларида пулли хизмат кўрсатиш турлари мавжуд эмас.

Ахборот-ресурс марказларини фанлар кесимида ўқув адабиётлари билан таъминланганлик даражаси ўрганилганда, айрим олий таълим муассасаларида аҳвол қониқарли эмаслиги аниқланди. Жумладан, Ўзбекистон давлат консерваторияси Нукус филиалида 58,75 фоиз, Самарқанд давлат университети Ўзбекистон-Финландия педагогика институтида 67 фоиз, Қарши давлат университетида 77 фоиз, Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институтида 83 фоиз, Тошкент педиатрия тиббиёт институтида 83 фоиз, Гулистон давлат университетида 88 фоиз, Тошкент кимё-технология институти Янгиер филиалида 92 фоиз, Тошкент давлат стоматология инсти-

тутида 96 фоиз, Қорақалпоқ давлати университетида 97 фоиз, Қорақалпоғистон тиббиёт институтида 97 фоиз ва Наманган давлат университети магистратура босқичида 98 фоизни ташкил этади.

Жаҳон билан ҳамқадам

Олий таълим муассасалари Scopus ҳамда ScienceDirect халқаро илмий маълумотлар базаларига уланган бўлиб, улардан фойдаланиш бўйича шарт-шароитлар яратилган. Шунингдек, EBSCO халқаро базасидага хорижий илмий мақолалар ва маълумотлардан олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари, илмий ходимлар ва талабалар унумли фойдаланишмоқда. Ўрганиш жараёнида Қўқон давлат педагогика институти Scopus ҳамда ScienceDirect халқаро илмий маълумотлар базаларига уланмагани аниқланди.

Олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари томонидан Ўзбекистон миллий кутубхонаси, вазирлик ва идоралар ахборот-кутубхоналари, республикадаги турдош олий таълим муассасалари билан ҳамкорликда ахборот-кутубхона ресурсларини айирбошлаш орқали ўзаро алоқалар ўрнатилган. Бироқ ўрганиш жараёнида хориж олий таълим муассасалари билан ҳамкорликда ахборот-кутубхона ресурсларини айирбошлаш орқали ўзаро алоқалар ўрнатилмагани аниқланди.

Олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари томонидан хорижий давлатлардан ўқув ва илмий адабиётлар, дарслик ҳамда ўқув қўлланмаларни муаллифлик ҳуқуқи бўлган ишлаб чиқарувчилардан харид қилиш ҳолати қониқарсиз даражада. Фақатгина етакчи олий таълим муассасалари чет эл ва МДҲ давлатлари олий таълим муассасаларидан хорижий адабиётлар сотиб олган. Жумладан, Самарқанд давлат университети томонидан халқаро ҳамкорлик натижасида Россиянинг Ростов давлат иқтисодиёт университетидан 91 номда, Москва Летниковская университетидан 89 номда, Туркия университетидан

36 номда, Эрон Ислом Республикасининг Payame-Noor университетидан 2 номдаги ўқув, илмий ва бошқа турдаги китоблар харид қилиб олинган.

Тошкент давлат юридик университети ва Кембридж университети ўртасидаги 2020 йили 20 июлда тузилган шартномага мувофиқ, Маргарет Л.Моссес муаллифлигидаги “Халқаро тижорат арбитражи тамойиллари ва амалиёти” китоби муаллифлик ҳуқуқи билан сотиб олинди ва ўзбек тилига таржима қилинди. Айни пайтда Кембридж ва Оксфорд университетларидан тўғридан-тўғри адабиётлар харид қилиш мақсадида Ўзбекистондаги расмий ваколатхонаси (Official representative in Uzbekistan) орқали 28 номдаги ҳуқуқий адабиётларга буюртма берилган.

Навоий давлат педагогика институти ахборот-ресурс марказига Британия Кенгаши ҳомийлигидаги касбий-ривожланиш марказидан 451 номда ва 1083 нусхада ўқув, илмий адабиётлар, дарслик ҳамда ўқув қўлланмалар муаллифлик ҳуқуқи сақланган ҳолда келтирилган.

Самарқанд давлат чет тиллари институти томонидан 2006 йили Москвадан 79 номда ва 102 нусхада ўқув, илмий адабиётлар, дарслик ҳамда ўқув қўлланмалари муаллифлик ҳуқуқи асосида сотиб олинган.

Самарқанд давлат тиббиёт университети томонидан Россия Федерациясида нашр этилган янги авлод адабиётлари – ҳар бир фандан дарслик, ўқув қўлланма, атлас ва монографиялар мунтазам равишда сотиб олинган. Адабиётлар 2020 йилгача 3-5 нусхадан олинган бўлса, 2021 йилдан бошлаб бу кўрсаткич 100-200 нусхани ташкил этмоқда.

Нодир хазина

Бугунги кунда айрим олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказларида ноёб адабиётлар (нодир тошбосма, қўлёзма адабиётлар ва ҳ.к.) сақланмоқда.

Ўзбекистон Миллий университети ахборот-ресурс маркази фондида XIII-XX асрларни ўз ичига олган, тожик, форс, араб тилларида ёзилган тахминан 1500 нусхада нодир қўлёзма ва литографиялар сақланмоқда. Жумладан:

Ўзбекистон халқаро ислом академияси ахборот-ресурс марказида 1920 дона нодир қўлёзма ва тошбосма асар махсус манбалар хазинасида сақланмоқда. Махсус манбашунос, шунингдек, араб ва форс тили мутахассислари жалб қилинган ҳолда, китобларнинг библиографияси ва таржималари амалга оширилмоқда.

Бухоро давлат университети ахборот-ресурс маркази фондида жами 25 дона шарқ қўлёзмаси, 108 дона тошбосма нашр мавжуд. Уларнинг электрон каталоги тузилган бўлиб, рақамлаштириш ишлари олиб борилмоқда.

Самарқанд давлат университети ахборот-ресурс марказида тахминан 12 574 нусха араб ёзувидаги қўлёзма ва тошбосма китоблар, ўз даврида араб ёзувида чоп этилган даврий нашр (газета, журнал) ва рисоалар мавжуд. Ахборот-ресурс марказида китобларни сақлаш учун хоналарнинг деразаларига қора пардалар тортилган, янги китоб жавонлари, юмшоқ мебеллар билан жиҳозланган. Қишки-ёзги кондиционер ва назорат камераси ўрнатилган.

Наманган давлат университети ахборот-ресурс маркази “Нодир адабиётлар фонди”нинг махсус жавонларида 113 дона ноёб адабиёт (тошбосма ва қўлёзма) сақланиб келмоқда. Адабиётларнинг ҳолати яхши бўлиб, талабга жавоб беради.

Самарқанд давлат тиббиёт университети ахборот-ресурс маркази фондида ҳам 1040 нусха нодир адабиёт мавжуд бўлиб, улар XIX ва XX асрнинг бошида нашр этилган. Мазкур адабиётлар орасида машҳур Ф.А.Брокгауза ва И.А.Ефроннинг 1845 йилда нашр этилган “Атлас оперативной хирургии”, 1890-1907 йилларда босилган “Энциклопедический словарь”, 1891 йилда чоп этилган “Реальная энциклопедия медицинских

наук” асарлари бор. Шунингдек, анатомия, физиология, хирургия, акушерлик, гинекология ва бошқа соҳалар бўйича нодир адабиётлар мавжуд. Уларга алоҳида эътибор қаратиб, 18-20 даража иссиқлик ва 55-60 фоиз намлик шароитида сақланмоқда.

Қорақалпоқ давлат университети ахборот-ресурс марказида 295 номда 352 нусха ноёб адабиёт мавжуд. Улар тегишли шароитда сақланмоқда.

Тошкент давлат педагогика университети ахборот-ресурс марказида ноёб тошбосма ва қўлёзма адабиётлар мавжуд бўлмаса-да, 200 йиллик тарихга эга бўлган 50 нусха тарихий асар мавжуд.

Қорақалпоғистон тиббиёт институти ахборот-ресурс маркази фондида 1922 йилда нашр қилинган 56 номдаги 80 дона ноёб адабиёт мавжуд бўлиб, уларни китобхонлар фойдаланиши учун электрон шаклга ўтказиш жараёнлари амалга оширилмоқда.

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агро-технологиялари институти ахборот-ресурс марказида 110 нусха нодир адабиёт мавжуд. Уларнинг сақланиш ҳолати талаб даражасида бўлиб, китоб жавонларига жойлаштирилган.

Барча олий таълим муассасалари республикада чоп этиладиган даврий нашрларга обуна бўлган. Даврий нашрлардан фойдаланиш ва сақлаш ҳолати талаб даражасида. Жумладан, 2022 йил учун Наманган давлат университети Ўзбекистонда чоп этилган 91 номда, 310 сондаги (шундан 36 номдаги 148 сон газета, 55 номдаги 64 сон журнал) газета ва журналларга обуна бўлган. Гулистон давлат университети томонидан 2022 йил учун 41 номдаги газета, 67 номдаги журнал ҳамда 14 номдаги Россия журналларига обуна ташкил этилган.

Ўрганиш жараёнида ахборот-ресурс маркази ходимларининг малака ошириши бўйича

доимий тизим йўқлиги аниқланди. Ходимлар ҳар йил бир маротаба Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигининг ҳудудий бошқармалари томонидан ташкил этиладиган малака ошириш курсларига қатнашишган.

Таклиф ўрнида...

Махсус ўрганиш пировардида ахборот-ресурс маркази фаолиятини янада такомиллаштириш, иш самарадорлигини ошириш бўйича билдирилган таклиф ва мулоҳазалар асосида қуйидаги вазифаларни амалга ошириш долзарб ҳисобланади:

- талабалар сонининг кескин ошиб бориши натижасида олий таълим муассасалари ахборот-ресурс марказлари бугунги эҳтиёж ва талабларга жавоб бермаяпти. Бинобарин, Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети, Тошкент давлат техника университети, Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Гулистон давлат университети, “Ипак йўли” туризм ва маданий мерос халқаро университети, Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти, Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти, Андижон машинасозлик институти, Бухоро муҳандислик-технология институти, Бухоро давлат университетининг Педагогика институти, Навоий давлат педагогика институти, Нукус давлат педагогика институти, Наманган муҳандислик-технология институти, Жиззах политехника институти, Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти, Самарқанд давлат архитектура-қурилиш институти, Самарқанд давлат университетининг Ўзбекистон-Финландия педагогика институтида жаҳон стандартларига жавоб берадиган замонавий ахборот-ресурс марказларини қуриш;

- ахборот-ресурс марказида фаолият олиб бораётган, кўп йиллик меҳнат стажига эга

бўлган 1165 нафар ўрта махсус маълумотли ходимни марказлашган ҳолда сиртқи таълим босқичида ўқитишни ташкил этиш;

- ахборот-ресурс марказидаги ўқув залларини замон талабларига мос ҳолатда жиҳозлаш, жумладан, профессор-ўқитувчи ва талабаларга дарс қилиш учун қулайлик яратиш мақсадида зарур техника ва совутиш воситалари (кондиционер), ўқув залларини юмшоқ мебеллар билан таъминлаш;

- ахборот-ресурс марказларидаги компьютер жамланмаларини замонавийларига алмаштириш ва сонини кўпайтириш, тезкор сканер ва замонавий қурилмалар билан таъминлаш, шунингдек, ҳар бир факультет биноларида электрон (QR код) доскаларни ташкил этиш;

- барча ходимлар учун ҳар 3 йилда бир маротаба марказлашган малака ошириш курсларини, шунингдек, ўзаро тажриба алмашиш мақсадида республика ва ҳудудлар доирасида семинар-тренинглار ташкил этиш;

- ахборот-ресурс марказларини олий маълумотли кутубхонашунос мутахассислар билан таъминлаш ва ходимларнинг қўнимсизлигини бартараф этиш чораларини кўриш;

- ахборот-ресурс марказида фаолият юритаётган ходимлар учун зарурий меҳнат шaroитларини яратиш ҳамда уларни моддий рағбатлаштириш тизимини ишлаб чиқиш;

- таълим йўналишлари ва мутахассислик фанлари учун илғор хорижий олий таълим муассасаларидан ўқув адабиётларини муаллифлик ҳуқуқи асосида харид қилиш;

- Марказий Осиё, МДХ, АҚШ, Европа Иттифоқи ва дунёнинг етакчи кутубхоналари билан ҳамкорлик қилиш ҳамда тажриба алмашилишни ташкил этиш;

- Scopus ҳамда ScienceDirect, EBSCO каби халқаро илмий маълумотлар базаларидан фойдаланиш бўйича олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари, талаба ва илмий тадқиқотчилар учун семинар-тренинглар ташкил этиш;

- ахборот-ресурс марказларини имконияти чекланган талабалар учун брайл ёзувидаги адабиётлар билан таъминлаш.

ТАДҚИҚОТ

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда Нидерландиянинг Elsevier компанияси ўртасида 2018 йил 23 мартда Scopus ва ScienceDirect халқаро илмий маълумотлар базаларидан фойдаланиш бўйича Миллий битим имзоланган.

Маълумот учун:

Elsevier — фан, таълим ва тиббиёт соҳасида инновацион ечимларни ва маҳсулотларни таклиф этадиган жаҳондаги энг йирик нашриётлардан бири ҳисобланади. Нашриёт “Reed Elsevier” медиахолдингининг бир қисми бўлиб, у жаҳоннинг энг нуфузли 500 та компаниялари рўйхатига киради. 2500 дан ортиқ журналлар, 20000 га яқин китоб ва маълумотномаларни чоп этади.

Мазкур битимга кўра, Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги кўмагида Ўзбекистон Миллий қутубхонаси билан биргаликда 2021 йил 1 мартдан бошлаб республикамиздаги 125 та илмий ва республика таълим ташкилотла-

ри, жумладан, олий таълим муассасаларига EBSCO ахборот хизматларининг 12 та маълумотлар базасидан (бепул) фойдаланиш имконияти яратилди.

EBSCO

АҚШнинг EBSCO маълумотлар базаси илмий ва таълим муассасаларини ахборот билан таъминлаш соҳасида жаҳондаги етакчи компаниялардан биридир.

Олий таълимни ривожлантириш тадқиқотлари ва илғор технологияларни татбиқ этиш маркази томонидан 2018–2022 йиллар давомида ScienceDirect ва EBSCO маълумотлар базасидан олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари, илмий ходимлар, докторант ва талабалари томонидан фойдаланиш кўрсаткичлари таҳлил этилди.

Ҳозирда олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилри, илмий ходимлар, докторант ва талабалар ScienceDirect ва EBSCO маълумотлар базасидаги илмий журналлар, китоблар ва тегишли мақолаларни электрон шаклда чекловсиз қидириш ҳамда юклаб олиш имкониятига эга.

1

ScienceDirect маълумотлар базасидаги журналлардан фойдаланиш ҳолати

2018–2021 йиллар давомида 77 та давлат олий таълим муассасаси томонидан ScienceDirect маълумотлар базасидаги журналлардан 804 981 та маълумот юклаб олинган.

2018 йил

169 932 та

2019 йил

224 456 та

2020 йил

228 307 та

2021 йил

182 286 та

2022 йилнинг январь-май ойлари давомида ScienceDirect маълумотлар базасидаги журналлардан фойдаланиш ҳолати:

- ахборот-ресурс марказлари мавжуд бўлган 102 та давлат олий таълим муассасасидан 71 таси маълумотлар базасидан фойдаланган ва улар томонидан беш ой давомида 76 861 та маълумот юклаб олинган;

- энг кўп маълумотлар 11 та олий таълим муассасаси (Ўзбекистон миллий университети (40 952 та), Андижон давлат тиббиёт институти (5697 та), Тошкент педиатрия тиббиёт институти (4196 та), Тошкент ахборот технологиялари университети (2764 та), Самарқанд давлат университети (1985 та), Тошкент тиббиёт академияси (1842 та), Тошкент давлат аграр университети (1355 та), “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети (1223 та), Андижон машинасозлик институти (1067 та), Тошкент давлат транспорт университети (1058 та), Тошкент давлат иқтисодиёт университети (1032 та) томонидан жами 63 171 та маълумот юклаб олинган.

- 30 та олий таълим муассасаси томонидан 1000-100 тагача бўлган жами 12 565 та;

- 21 та олий таълим муассасаси томонидан 100-10 тагача бўлган жами 1101 та;

- 9 та олий таълим муассасаси томонидан 10-1 тагача бўлган жами 24 та маълумот олинган.

ScienceDirect маълумотлар базасидаги журналлардан ахборот-ресурс марказлари мавжуд бўлган 102 та давлат олий таълим муассасаларидан **32 таси умуман фойдаланмаган.**

2022 йилнинг январь-май ойлари давомида ScienceDirect маълумотлар базасидаги журналлардан фойдаланмаган олий таълим муассасалари РЎЙХАТИ

№	Олий таълим муассасалари номи
1.	Тошкент давлат техника университети Қўқон филиали
2.	Тошкент давлат иқтисодиёт университети Самарқанд филиали
3.	Тошкент кимё-технология институти Янгиер филиали
4.	Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти
5.	Бухоро давлат университетининг Педагогика институти
6.	Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти
7.	Самарқанд давлат университетининг Каттақўрғон филиали
8.	Самарқанд давлат университетининг Ўзбекистон-Финландия педагогика институти
9.	Фарғона давлат университети
10.	Нукус давлат педагогика институти
11.	Қўқон давлат педагогика институти
12.	Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти
13.	Қорақалпоғистон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти
14.	Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти
15.	Қорақалпоғистон тиббиёт институти

16.	Ўзбекистон давлат консерваторияси
17.	Ўзбекистон давлат консерваторияси Нукус филиали
18.	Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
19.	Ўзбекистон давлат хореография академияси Урганч филиали
20.	Ўзбек миллий мусиқа санъати институти
21.	Тошкент ахборот технологиялари университети Нурафшон филиали
22.	Тошкент давлат юридик университетининг ихтисослаштирилган филиали
23.	Навоий давлат кончилик институти
24.	Ўзбекистон халқаро ислом академияси
25.	Самарқанд давлат архитектура-қурилиш институти
26.	"Ипак йўли" туризм ва маданий мерос халқаро университети
27.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Нукус филиали
28.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Фарғона филиали
29.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Нукус филиали
30.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Тошкент филиали
31.	Геология фанлари университети
32.	Фискал институт

2

ScienceDirect маълумотлар базасидаги китоблардан фойдаланиш ҳолати:

2018-2021 йил давомида ScienceDirect маълумотлар базасидаги китоблардан 57 та давлат олий таълим муассасаси фойдаланган ва улар томонидан 12 088 та маълумот юклаб олинган.

2018 йил

3 621 та

2019 йил

1 753 та

2020 йил

1 652 та

2021 йил

5 062 та

2022 йилнинг январь-май ойлари давомида ScienceDirect маълумотлар базасидаги китоблардан фойдаланиш ҳолати:

- 2022 йилнинг январь-май ойлари давомида 53 та давлат олий таълим муассасаси маълумотлар базасидан фойдаланган ва улар томонидан 18402 та китоб юклаб олинган;
- Ўзбекистон миллий университети (11 046 та) ва Андижон давлат тиббиёт институти (1032 та) томонидан энг кўп маълумот юклаб олинган;

- 20 та ОТМ томонидан 1000-100 тагача бўлган жами 5375 та;
- 21 та ОТМ томонидан 100-10 тагача бўлган жами 915 та;
- 10 та олий таълим муассасалари томонидан 10-1 тагача бўлган жами 34 та китоб юклаб олинган.

ScienceDirect маълумотлар базасидаги китоблардан ахборот-ресурс марказлари мавжуд бўлган 102 та давлат олий таълим муассасаларидан **49 таси умуман фойдаланмаган.**

**2022 йилнинг январь-май ойлари давомида ScienceDirect маълумотлар базасидаги китоблардан фойдаланмаган олий таълим муассасалари
РЎЙХАТИ**

№	Олий таълим муассасалари номи
1.	Ўзбекистон журналистика ва оммавий коммуникациялар университети
2.	Тошкент давлат техника университети Қўқон филиали
3.	Тошкент давлат иқтисодиёт университети Самарқанд филиали
4.	Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институти
5.	Тошкент давлат шарқшунослик университети
6.	Тошкент кимё-технология институти Янгиер филиали
7.	Тошкент давлат педагогика университети
8.	Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти
9.	Бухоро давлат университетининг Педагогика институти
10.	Қорақалпоқ давлат университети
11.	Қарши давлат университети
12.	Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти
13.	Наманган муҳандислик-технология институти
14.	Самарқанд давлат университетининг Каттақўрғон филиали
15.	Самарқанд давлат университетининг Ўзбекистон-Финландия педагогика институти
16.	Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти
17.	Термиз давлат университетининг Педагогика институти
18.	Фарғона давлат университети
19.	Фарғона политехника институти
20.	Урганч давлат университети
21.	Нукус давлат педагогика институти
22.	Қўқон давлат педагогика институти
23.	Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти
24.	Қарши ирригация ва агротехнологиялар институти
25.	Фарғона жамоат саломатлиги тиббиёт институти
26.	Қорақалпоғистон тиббиёт институти

27.	Ўзбекистон давлат консерваторияси
28.	Ўзбекистон давлат консерваторияси Нукус филиали
29.	Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти
30.	Ўзбекистон давлат хореография академияси
31.	Ўзбекистон давлат хореография академияси Урганч филиали
32.	Ўзбек миллий мусиқа санъати институти
33.	Миллий рассомлик ва дизайн институти
34.	Тошкент ахборот технологиялари университети Нукус филиали
35.	Тошкент ахборот технологиялари университети Самарқанд филиали
36.	Тошкент ахборот технологиялари университети Нурафшон филиали
37.	Тошкент давлат юридик университетининг ихтисослаштирилган филиали
38.	Навоий давлат кончилик ва технологиялар университети
39.	Навоий давлат кончилик ва технологиялар университети Нукус филиали
40.	Ўзбекистон халқаро ислом академияси
41.	Самарқанд давлат архитектура-қурилиш институти
42.	"Ипак йўли" туризм ва маданий мерос халқаро университети
43.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети
44.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Нукус филиали
45.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Фарғона филиали
46.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Нукус филиали
47.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Тошкент филиали
48.	Геология фанлари университети
49.	Фискал институт

3

Давлат олий таълим муассасаларини EBSCO маълумотлар базасидан 2021 йил сентябрь ойидан 2022 йил июнь ойига қадар фойдаланиш ҳолати таҳлил этилганда, қуйидагилар аниқланди:

- 2021 йил сентябрь 2022 йил май ойлари давомида EBSCO маълумотлар базасидан ахборот-ресурс марказлари мавжуд бўлган 102 та давлат ОТМдан 46 таси фойдаланган ва улар томонидан ўтган тўққиз ой давомида 202 746 та маълумот юклаб олинган;

- маълумотлар базасидан Андижон тиббиёт институти (169 558 та), Тошкент тиббиёт академияси (8687 та), Ўзбекистон миллий университети (8420 та), Тошкент тиббиёт педиатрия институти (6948 та), Тошкент давлат транспорт университети (2615 та), Тошкент ахборот технологиялари университети (2261 та) ва Урганч давлат университети (1407 та) самарали фойдаланган;

- 6 та ОТМ томонидан 1000-100 тагача, 12 та ОТМ томонидан 100-10 тагача, 20 та ОТМ томонидан 10-1 тагача маълумот юклаб олинган;

- EBSCO маълумотлар базасидан Самарқанд давлат тиббиёт университети 5 та, Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети 1 та маълумот кўрган, лекин юклаб олмаган.

EBSCO маълумотлар базасидан ахборот-ресурс марказлари мавжуд бўлган 102 та давлат олий таълим муассасаларидан **54 таси умуман фойдаланмаган.**

2021 йил сентябрь ойидан 2022 йил июнь ойига қадар EBSCO маълумотлар базасидан умуман фойдаланмаган олий таълим муассасалари РЎЙХАТИ

№	Олий таълим муассасалари номи
1.	Ўзбекистон халқаро ислом академияси
2.	Ўзбекистон давлат консерваторияси
3.	Ўзбекистон давлат консерваторияси Нукус филиали
4.	Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти Нукус филиали
5.	Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти Фарғона минтақавий филиали
6.	Ўзбекистон давлат хореография академияси Урганч филиали
7.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети
8.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Нукус филиали
9.	Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети Фарғона филиали
10.	Ўзбек миллий мусиқа санъати институти
11.	Миллий рассомлик ва дизайн институти
12.	“Ипак йўли” туризм ва маданий мерос халқаро университети
13.	Геология фанлари университети
14.	Фискал институт
15.	“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети
16.	Тошкент молия институти
17.	Тошкент давлат шарқшунослик университети
18.	Тошкент давлат юридик университетининг ихтисослаштирилган филиали
19.	Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти
20.	Тошкент тиббиёт академияси Термиз филиали
21.	Тошкент тиббиёт академияси Урганч филиали
22.	Тошкент ахборот технологиялари университети Нукус филиали
23.	Тошкент ахборот технологиялари университети Нурафшон филиали

24.	Тошкент давлат техника университети Олмалиқ филиали
25.	Тошкент давлат техника университети Қўқон филиали
26.	Тошкент кимё-технология институти Шаҳрисабз филиали
27.	Тошкент кимё-технология институти Янгиер филиали
28.	Тошкент давлат аграр университети Самарқанд филиали
29.	Тошкент давлат иқтисодиёт университети Самарқанд филиали
30.	Самарқанд давлат университетининг Каттақўрғон филиали
31.	Самарқанд давлат университетининг Денов тадбиркорлик ва педагогика институти
32.	Самарқанд давлат университетининг Ўзбекистон-Финландия педагогика институти
33.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети
34.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Нукус филиали
35.	Самарқанд давлат ветеринария медицинаси, чорвачилик ва биотехнологиялар университети Тошкент филиали
36.	Қорақалпоғистон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти
37.	Қорақалпоғистон тиббиёт институти
38.	Нукус давлат педагогика институти
39.	Жиззах давлат педагогика институти
40.	Андижон давлат университети
41.	Андижон иқтисодиёт ва қурилиш институти
42.	Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти
43.	Бухоро давлат университети
44.	Бухоро давлат университетининг Педагогика институти
45.	Бухоро табиий ресурсларни бошқариш институти
46.	Навоий давлат педагогика институти
47.	Навоий давлат кончилик институти Нукус филиали
48.	Наманган муҳандислик-қурилиш институти
49.	Фарғона политехника институти
50.	Қарши ирригация ва агротехнологиялар институти
51.	Қарши давлат университетининг Педагогика институти
52.	Термиз давлат университетининг Педагогика институти
53.	Термиз муҳандислик-технология институти
54.	Термиз агротехнологиялар ва инновацион ривожланиш институти

Аслида, юқорида қайд этилган рақамлар 800 мингдан ортиқ талабалар, 32 мингдан ортиқ профессор-ўқитувчилар, шунингдек, 2000 дан ортиқ тадқиқотчилар сонига нисбатан олиб қаралганда, ниҳоятда кам.

Рақамлар таҳлиliga кўра, олий таълим муассасалари томонидан ScienceDirect ва EBSCO маълумотлар базасидан самарали фойдаланиш бўйича тизим яратилмаганлиги, масъул ходимларнинг ўз ишига совуққонлик билан ёндашиши, профессор-ўқитувчилар, илмий ходимлар, докторант ва талабалар ўртасида етарли тарғибот ишлари ташкил этилмаганлиги каби камчиликлар кўзга ташланмоқда.

Юқоридаги таҳлиллардан хулоса қилган ҳолда, Scopus, ScienceDirect, EBSCO, ProQuest ва Springer Nature каби маълумотлар базасидан самарали фойдаланиш бўйича қуйидаги масалаларга эътибор қаратишни зарур деб ҳисоблаймиз:

- Scopus, ScienceDirect, EBSCO, ProQuest ва Springer Nature каби халқаро илмий маълумотлар базаларидан самарали фойдаланишни ташкил этиш бўйича ҳар бир олий таълим муассасаси ахборот-ресурс маркази ҳамда илмий-услубий бўлимларидан бир нафардан ходимни тренер сифатида тайёрлаш;

- ходимларни тренер сифатида тайёрлаш бўйича ҳамкор ташкилотлар иштирокида 2022 йил август-сентябрь ойларида ҳудудлар кесимида семинар-тренинглар ташкил этиш;

- тренер сифатида тайёрланган ходимлар томонидан 2022–2023 ўқув йилидан бошлаб ҳафтанинг жума кунлари ўқув машғулотларини ташкил этиш;

- ҳар ой якунида профессор-ўқитувчилар, талабалар, докторант ва илмий ходимларнинг Scopus, ScienceDirect, EBSCO, ProQuest ҳамда Springer Nature каби халқаро илмий маълумотлар базаларидан самарали фойдаланиш ҳолатини таҳлил қилиш ҳамда раҳбариятга ахборот тақдим этиш;

- профессор-ўқитувчилар, талабалар, докторант ва илмий ходимлар халқаро илмий маълумотлар базаларидан самарали фойдаланишлари учун ахборот-ресурс марказидаги ўқув залларини замон талабларига мос ҳолатда жиҳозлаш, интернет тезлигини ошириш, стандарт жиҳатларга жавоб бермайдиган, эски моделдаги компьютерларни замонавийларига алмаштириш ва сонини кўпайтириш.

**Олий таълимни ривожлантириш
тадқиқотлари ва илғор технологияларни
татбиқ этиш маркази**

Дилмурод МАМАТОВ,
Тошкент шаҳридаги
Аджу университети ўқув-услубий
бўлим бошлиғи, PhD, доцент

ОЛИЙ МАЪЛУМОТЛИ МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАШ СИФАТИНИ ОШИРИШДА ИҚТИСОДИЁТ СОҲАЛАРИ ВА ТАРМОҚЛАРИНИНГ ИШТИРОКИНИ КЕНГАЙТИРИШ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 июлда қабул қилинган “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3151-сон қарориди “... Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича қўмитаси (UNESCO) ва консалтинг ташкилоти (DGP Research & Consulting) ҳамкорлигида жалб қилинган нуфузли хорижий экспертлар гуруҳи томонидан 2017 йилнинг январь–июнь ойларида Ўзбекистон Республикаси таълим тизимини комплекс ўрганиш бўйича ўтказилган таҳлиллар натижаси асосида берилган хулосаларда олий таълим жараёнида назария ва амалиёт яхлитлигининг таъминланмагани, талабаларнинг малакавий амалиётларини ишлаб чиқариш корхоналарида ўтказиш самарали ташкил этилмагани оқибатида битирувчиларнинг аксарият қисми тайёр мутахассис бўлиб чиқиш ўрнига, ишга жойлашгандан кейин қайтадан ўз касби, мутахассислигини ўрганаётганлиги, шунинг-

дек, таълим сифатини назорат қилиш механизми замонавий талабларга жавоб бермаслиги, таълим муассасаларида малакали педагог ва бошқарув кадрларининг етишмаслиги, хорижий таълим муассасалари билан самарали ҳамкорлик етарлича йўлга қўйилмаганлиги...” каби камчиликлар қайд этилган. Шу билан биргаликда, қонун ижросининг амалга оширилиши учун олий таълим муассасаларида таълим сифатини таъминлаш борасида ўқув йили давомида амалга ошириладиган ҳаракатларнинг намунавий режаси (Йўл харитаси) 2-илоvasи 4-бандида қуйидаги вазифалар келтириб ўтилган: “... Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси комплекслари таркибидаги вазирликлар ва идораларнинг олий маълумотли кадрлар тайёрлаш юзасидан буюртмаларни шакллантириш, тасарруфидаги олий таълим муассасаларида мутахассисларни тайёрлаш даражаси ва сифатини тубдан яхшилаш ҳамда тизимдаги корхоналар ва ташкилотларда талабалар амалиётларини ўтказиш, илмий ишларни ҳамкорликда бажариш, олий таълим муассасалари битирувчи-

ларининг ишга жойлашишини таъминлаш юзасидан чора-тадбирлар дастури тасдиқлансин”.

Таълим, илм-фан ва ишлаб чиқариш барчамиз дуч келадиган умумий муаммоларни ҳал қилиш учун ечим ва стратегияларни ишлаб чиқишда ўз ролини ўйнаши керак ва бунга фан назарияни мустаҳкамловчи сифатида эмас, балки назарияни амалиётда – корхоналарнинг ишлаб чиқаришлари билан биргаликда қўлласагина, мақсадга эришиш мумкин.

Глобал миқёсда ишлаб чиқариш таълимини ривожлантириш учун қўплаб янги муаммолар ва имкониятлар пайдо бўлди. Булар: таълим ва тадқиқотда глобаллашув, тадбиркорлик ва инновациялар, жамиятда таълимнинг жозибадорлиги, қиймат яратиш ҳолати ва иш ўринлари, келажакдаги ишлаб чиқариш ўқув дастурлари ва ҳоказо.

Олий таълим тизимида таълимнинг ишлаб чиқариш корхоналари билан ҳамкорлиги асосида амалиёт машғулотларининг хусусиятлари:

Парижда жойлашган Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилоти томонидан олиб борилган тадқиқотларда асосий эътибор давлат хизматларини кўрсатишда қўлланиладиган бозор типигаги учта таянч механизм масалаларига қаратилган. Булар қуйидагилар:

1) аутсорсинг

2) давлат-хусусий шериклик

3) ваучерларни лойиҳалаш ва амалга ошириш

Аутсорсинг – ишни шартнома асосида му- тахассис ташкилотга бериш.

Аутсорсингнинг асосий мақсади хизматлар кўрсатишда рақобат муҳитини жорий этиш орқали олий таълим муассасаси ва ишлаб чиқариш корхонаси ўртасидаги таълим самарадорлигини оширишдан иборат. Олий-гоҳлар томонидан рақобатбардош кадрларни етказиб берувчи бозорлар муваффақиятли аутсорсинг учун зарурий шартдир. Ҳукумат бундай бозорларни ривожлантириш ва қўллаб-қувватлашда муҳим рол ўйнаши керак. Аутсорсинг орқали касбга ўргатиш дастурлари кўпинча иккита асосий турдаги дастурларга бўлинади: уюшмаган ёшлар, мактабдан ташқари ва катталар таълимига қаратилган дастурлар. Корея университетлари ишлаб чиқариш корхоналари билан ҳамкорликда энг яхши технологияларни ишлаб чиқиш, тижоратлаштириш имкониятлари ва инфратузилмасига асосланган тадқиқот моделларини яратишган. Шу жумладан, замонавий технологик муаммолар, технологиялар ва ноу-хау,

технология холдинг компаниялари тизими ва саноат кооперациялари учун кадрлар тизимини ишлаб чиқишни ташкил этадилар. Германияда “2+1+1” иқтидорли кадрлар тайёрлаш модели ва “Дуал таълим тизими” муваффақиятли жорий этилган. Хитойда Дельта Групп ташкилотининг турли университетлари билан ҳамкорлик алоқаларини ўрнатган, корхоналар учун зарур бўлган истеъдодларни тайёрлаш учун ўқув жойлари ва амалиёт базаларини тақдим этган. Олий таълим муассасаси ва корхона ҳамкорлик тажрибасини Хитойда жорий таълимнинг миллий шартлари билан бирлаштириб, “буюртма асосида” олий таълим муассасаси-корхона ҳамкорлик модели пайдо бўлган. Дунё таълим тизимида саноат ва таълим интеграцияси натижасида олий таълим муассасаси-корхона ҳамкорлик тартибини турли йўллар билан ўрнатдилар. Булар: “Буюртма асосида” ҳамкорлик тартиби, ўқув материалларини шакллантириш ва такомиллаштириш, лаборатория ишларининг биргаликда қурилиши, ўқитувчилар малакасини

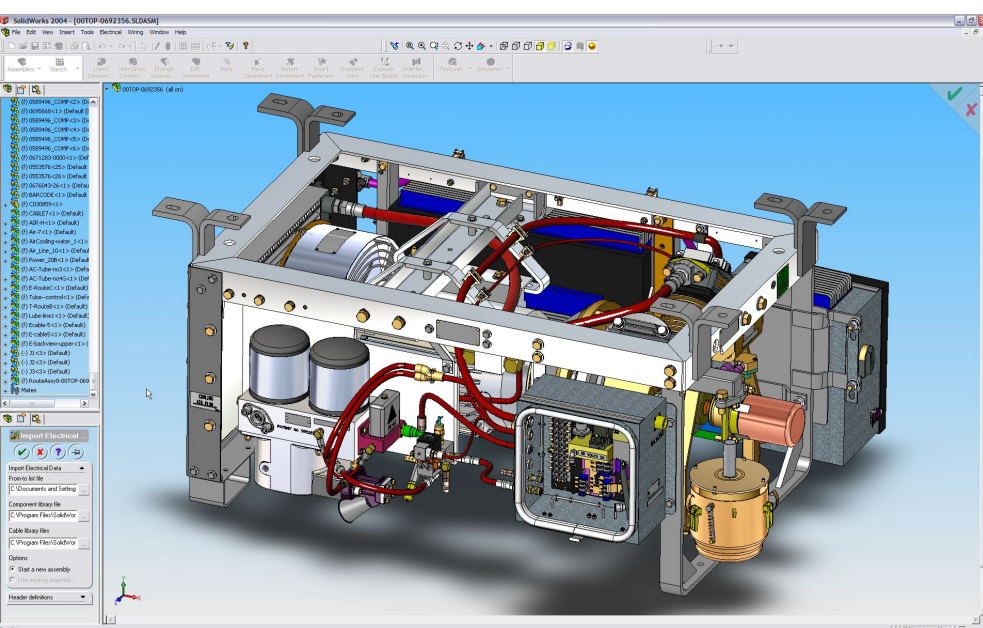
ошириш, корпоратив тармоқларда ўқитиш, амалиёт ва битирув ишининг интеграцияси.

Таълим – фан – ишлаб чиқариш узвийлиги ва узлуксизлиги тамойили, ишлаб чиқаришни илмий ҳамжамиятга интеграциялаш асосида ривожланишни кўзлаб аниқ тадбирлар ўтказилмоқда. Жумладан, Тошкент шаҳридаги Аджу университетида таълим, фан ва ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш мақсадида қурилиш соҳасида “MIMAR Group”, электротехника соҳасида “Artel Electronics” компанияси билан фан, техника ва технологияларнинг ютуқларидан фойдаланган ҳолда, олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш мақсадида ҳамкорлик алоқалари ўрнатилган. Ушбу компанияларнинг мутахассисларга бўлган талабидан келиб чиқиб, ўқув режалари, фан дастурлари Аджу Университети (Корея Республикаси) билан келишилган ҳолда, халқаро стандартлар асосида, замонавий, мутлақо янги талабларга таяниб ишлаб чиқилди ва босқичма-босқич жорий этилмоқда. Тегишли таълим йўналишлари бўйича талабалар 2-курсдан бошлаб компанияларда малакавий амалиётларни ўтказди ва ўқиш якуни билан ишга жойлаштирилади. “Artel Electronics” компанияси билан тузилган “Кадрларни тайёрлаш” соҳасидаги Ҳамкорлик Меморандумига кўра, компания учун истиқболли инженер

ҳодимларни тайёрлаш мақсадида Қурилиш муҳандислиги факультетидан 102 нафар иқтидорли талаба саралаб олинди. Ушбу талабаларга қўшимча махсус ўқув дастури асосида таълим берилди. Мазкур йўналишдаги талабалар Artel компаниясининг муайян ташкилотлари ва корхоналарида малакавий амалиётларини ўтказди ва олийгоҳни тамомлаганидан сўнг ишга жойлашиш имкониятига эга бўлади.

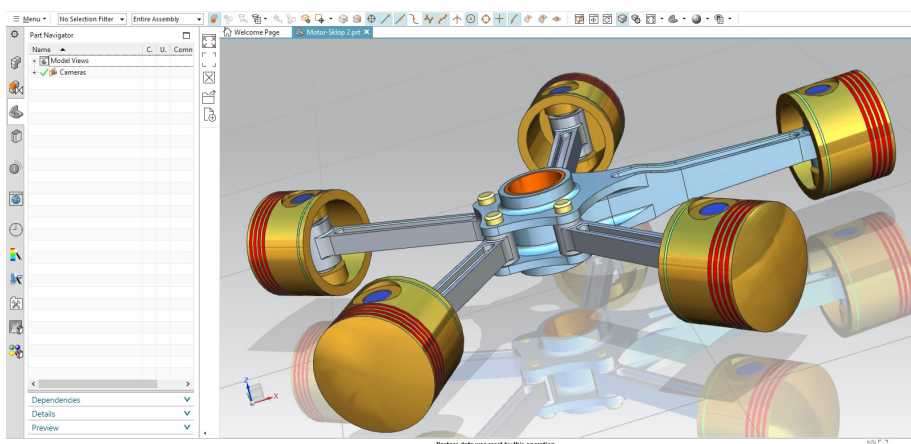
Олий таълим муассасалари ва корхоналар ҳамкорлигининг асосий шарти корхона талабларига кўра билим, кўникма ва малакага эга бўлган кадр тайёрлашдан иборат. Олий таълим муассасалари ва корхоналар биргаликда ўқув режаларини ишлаб чиқади, амалий ўргатади ва ўқитади, таълим мақсадларини аниқроқ кўрсатади ва ўқитишда фақат назарий маълумотлар билан чегарланишни камайтиради. Талабалар корхона талабларига риоя қилишлари ва ўрганиш учун ташаббус кўрсатишлари керак. Истеъдодларни тарбиялаш жараёнида инновацион ғоялар ва ҳамкорликнинг янги усулларини ўрганишимиз, ўқитишимиз, амалиёт ва ишдаги мақсадларимизни изчил сақлашимиз керак.

Рақамли иқтисодиёт шароитида талабаларга замонавий айнан корхоналардаги ишлаб чиқаришлар учун мўлжалланган дастурлар ўргатилмоқда.

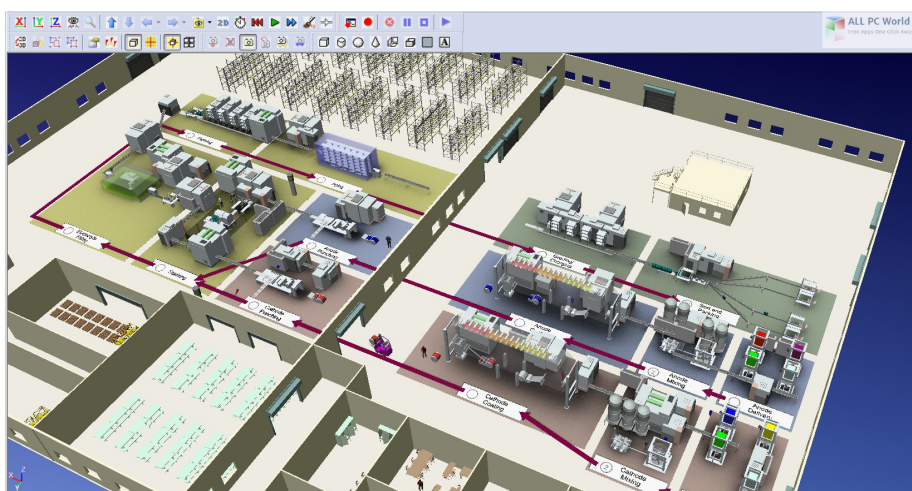

SolidWorks дастурий маҳсулоти автоматлаштирилган дизайн (САПР) ва 3D моделлаш учун ишлатиладиган энг кенг тарқалган воситадир. Пакет келгуси 3D босиб чиқариш учун тафсилотларни яратишга имкон беради. Бу дизайнерни ҳар қандай хатолардан ҳимоя қилади, бу муқаррар равишда маҳсулотнинг проекцияларини қўлда чизиш жараёнида пайдо бўлади.

Nx-CAD/CAM/CAE-Siemens PLM Software томонидан ишлаб чиқарилган тизим. Дастур парасолид геометрик моделлаш ядросидан фойдаланади. NX UNIX ва Linux, Mac OS X, Windows каби бир нечта операцион тизимларни бир вақтнинг ўзида ишлатиш қobiliятига эга бўлган кенг операцион тизимларни қўллаб-қувватлайди.

Plant Simulation – тизим ва жараёнларни симуляция қилишнинг дастурий муҳити. Ушбу дастур барча ишлаб чиқариш ва ишлаб чиқариш тармоғидан индивидуал чизиқлар ҳамда участкаларга режалаштиришнинг барча даражалари учун моддий оқимларни оптималлаштириш, ресурсларни юклаш, логистика ва бошқарув усули учун мўлжалланган.

Корхона ходими ва олий таълим муассасасидаги профессор-ўқитувчилар биргаликда қўллаётган амалиётлар юқори малакали мутахассислар тайёрлашда муҳим рол уйнайди, чунки таълимда мустақилликни ривожлантиришга имкон яратади. Ўқув дастурида назарда тутилган ўқув натижаларининг бажарилишини баҳолаш қуйидаги тадбирлар орқали амалга оширилади:

- индивидуал модулар доирасида амалга оширилган ўқув натижаларининг йўналишли натижаларга мувофиқлигини баҳолаш (таълим йўналиши бўйича курс карталари мазмунини таҳлил қилиш),

- берилган ўқув дастурида қабул қилинган таълим натижаларини тасдиқлаш учун воситаларни тўғри танлашни баҳолаш;

- имтиҳон масалаларининг фан карталарида кўрсатилган ўқув натижаларига мувофиқлигини баҳолаш;

- таълим муассасаси ва ишлаб чиқариш корхоналари ҳамкорлигининг бир қисми сифатида амалга оширилган таълим натижаларини таҳлил қилиш;

- қўлга киритилган таълим натижалари ташқи ва ички манфаатдор томонларнинг кутганларига мувофиқлигини баҳолаш;

- кредит ва имтиҳонлар учун баҳоларнинг тақсимланишини таҳлил қилиш;

- диплом ишларининг сифатини кўриб чиқиш ва таълим соҳасида уларни баҳолаш қоидаларини тўғри қўллаш;

- битирув самарадорлигини таҳлил қилиш, скрининг шкаласи ва унинг сабаблари;

- факультет битирувчиларининг касбий йўналишларини мониторинг қилиш натижаларини кўриб чиқиш;

- битирувчи курс талабалари рақобатбардош кадрлар бўлиб етишишини корхоналардаги амалиёт жараёнида босқичма-босқич шакллантириб бориш.

Таълим йўналишлари бўйича ўқув дастурларини такомиллаштириш ва таълим сифатини таъминлаш жараёнида эътиборга олинadиган муҳим элемент сифатида профессор-ўқитувчилар, маъмуриятнинг алоҳида бўлимлари ишининг сифатини баҳолайдиган битирувчиларнинг касбий тақдири мониторинги ва таълим сифатининг алоҳида йўналишлари, шу жумладан, ўқув дастури киради. Таълим ва ишлаб чиқариш корхоналари ўртасидаги ҳамкорлик рақамли иқтисодиёт шароитида таълим сифатини оширишга олиб келади, яъни улар дастур ва ўқув натижаларининг самарадорлиги ошишига хизмат қилади.

ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН АХБОРОТ ТИЗИМЛАРИ

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ИНТЕРАКТИВ ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИ

“Ўзбекистонда олий таълим” журнали мақолалар танловини эълон қилади!

Танловга Республикадаги барча олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари, илмий изланувчилари ва бошқарув ходимлари қатнашиши мумкин.

Мақолаларга қўйиладиган умумий талаблар:

— Ўзбекистон Республикасида олий таълимни тизимли ислоҳ қилишнинг устувор йўналишлари, хусусан, олий таълим мазмунини сифат жиҳатдан янги босқичга кўтариш, ўқув жараёнларида қўлланиладиган илғор технологиялар, кредит-модуль тизими истиқболлари, илмий тадқиқотларни кучайтириш, “Университет 3.0” концепциясини босқичма-босқич жорий этиш, халқаро рейтингларга кириш, халқаро ҳамкорлик ва бошқа муҳим йўналишларга бағишланган бўлиши лозим;

— мақолалар профессор-ўқитувчилар учун фойдали, янги ғояларни ўзида акс эттирган, келгусида методологик манба сифатида фойдаланиладиган даражада бўлиши керак;

— илмий таҳлил ва тугалланган фикрларга асосланган, таҳлилий-танқидий, танланган мавзу бўйича мавжуд муаммолар ечимига оид аниқ амалий таклиф ва тавсиялар билан тақдим этилиши лозим;

— ўзбек, рус ва инглиз тилларидан бирида бўлиши мумкин;

— мақолаларга қўйилган талаблар асосида шакллантирилиши ва унда муаллиф ҳақида маълумотлар аниқ кўрсатилиши шарт (ҳажми 14 шрифтда, 1,15 интервал билан, 10–12 бетгача бўлиши тавсия қилинади).

Мақолалар телеграм мессенжеридаги @EduJournalBot боти орқали қабул қилинади. (журналнинг 3-сони учун мақолалар 2022 йил 30 сентябрга қадар, 4-сон учун 2022 йил 20 ноябрга қадар қабул қилинади).

Танловга топшириладиган мақолалардаги маълумотларнинг тўғрилигига муаллифлар жавобгардир. Мақолалар махсус мутахассислардан иборат ҳайъат томонидан кўриб чиқилади ҳамда баҳоланади. Энг яхши деб топилган мақола муаллифларига ташкилотчилар томонидан пул мукофоти ва ғолиблик сертификати тақдим этилади.

Энг яхши мақола муаллифнинг иш ва яшаш жойи, лавозими ҳамда мақомидан қатъи назар, сифат кўрсаткичлари асосида холис танланади.

Танлов мукофот жамғармаси 10 миллион сўм:

1-ўрин 5 000 000 (беш миллион) сўм

2-ўрин 3 000 000 (уч миллион) сўм

3-ўрин 2 000 000 (икки миллион) сўм

Танлов жараёни ва натижалари ҳақидаги маълумотлар марказнинг ижтимоий тармоқлардаги расмий саҳифаларида эълон қилиб борилади. Ғолиб бўлган муаллифларнинг мақолалари эса “Ўзбекистонда олий таълим” журналининг келгуси сонларида чоп этилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

 /eduuzuniversalbot

**Абитуриентлар учун махсус
@eduuzuniversalbot
ишга туширилди**

*Унда сиз учун энг муҳим
қуйидаги маълумотларни
осон топишингиз мумкин.*

БАКАЛАВР:

- ✓ **Фанлар мажмуаси — 2022;**
- ✓ **Қабул квоталари — 2022**
(кундузги, кечки, сиртқи, масофавий);
- ✓ **Ўтиш баллари — 2021**
(ҳудудлар, йўналишлар кесимида).

МАГИСТРАТУРА:

- ✓ **Фанлар мажмуаси — 2022;**
- ✓ **Қабул квоталари — 2022;**
- ✓ **Ўтиш баллари — 2021 (ОТМ кесимида).**

Шунингдек:

- ⊕ **Хорижий ҳамда нодавлат ОТМдан ўқишни кўчириш бўйича 2022 йил учун ўтиш баллари;**
- ⊕ **Профessional таълим муассасалари ва академик лицейлар ҳақида маълумот, уларга 2022-2023 ўқув йилида ўқишга қабул қилиш бўйича квоталар ва фанлар мажмуасини билишингиз мумкин.**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

HEMIS Mobile - Олий таълим жараёнларини бошқариш
ахборот тизимининг талабалар учун мобил иловаси

Электрон ресурслар

Интерактив хизматлар

Диплом маълумотлари

Имтиҳон жадвали

Дарс жадвали

Топшириқлар

“HEMIS mobile” иловасини
AppStore платформасидан
юклаб олинг

“HEMIS mobile” иловасини
GooglePlay платформасидан
юклаб олинг